ОСВІТНІЙ ФАКТОР

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ
№4(8), 2023

Засновник громадська організація «Спілка освітян України»

Головний редактор, науковий консультант, доктор педагогічних наук
Вербицький В.В.

Літературний редактор, коректор
Петлицька В.П., Цюнь С.О.

Редакційна колегія

Андрущенко В.П., доктор філософських наук, академік;
Безусько А.Г., кандидат біологічних наук, доцент;
Бех І.Д., академік НАПН України, доктор психологічних наук, професор;
Бордюг Н.С., доктор педагогічних наук, професор;
Вербицька О.В., методист НЕНЦ, Заслужений працівник освіти України
Драган О.А., методист в/к НЕНЦ;
Захарченко Г.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Кацурак В.П., заступник директора з навчально-виховної роботи НЕНЦ;
Кириченко В.І., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Корнієнко А.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Костенко С.О., доктор біологічних наук, доцент;
Лещенко М. П., доктор педагогічних наук, професор;
Мачуський В.В., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Медведєва Т.В., кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник;
Педан Ю.Ф., директор Дніпропетровського обласного еколого-натуралістичного центру;
Петлицька В.П., методист НЕНЦ;
Первушевська І.О., Заслужений працівник освіти України;
Просіна О.В., кандидат педагогічних наук, доцент;
Сапіга Ю.С., директор БО «Грін Крос Україна»;
Семенченко Н.І., заступник голови ГО «Спілка освітян України»;
Цюнь Л.О., методист в/к НЕНЦ;
Шкільна І.М., кандидат педагогічних наук, старший науковий співробітник;
Щепкін Є.Ю., методист НЕНЦ.

Журнал можна передплатити, придбати за адресою:
м. Київ-74, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ

Реєстраційне свідоцтво КВ №25077-15017Р від 23.12.2021

Виходить з 2022 р.

Підписний індекс 76964

Рукописи не рецензуються й не повертаються.
Деякі матеріали друкуються в порядку обговорення.
Статті журналу відтворено з авторських оригіналів. Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, достовірність фактів та посилань несуть автори статей.

Адреса редакції: 04074, м. Київ, вул. Вишгородська, 19, НЕНЦ
Тел./факс 430-0260. Тел. 430-0064, 430-2222
https://nenc.gov.ua, E-mail: nenc@nenc.gov.ua

Надруковано в ТОВ «НВП «Інтерсервіс».
Підготовлено до друку 24.09.2023

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. НАУКОВО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

ПРОБЛЕМИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ
Оксаніченко В.Л. 4
ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДОЗНАВСТВА
Гаврилюк В.Ю. 7
ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ВИХОВАНЦЯМИ В ГУРТКАХ МАН
Зіновєєва Марина Ігорівна,
Комиса Ірина Вікторівна 10
ГУРТКОВІ ЗАНЯТТЯ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ
Шубчинський В.Д.,
Мєнафова Ю.В. 15
ЯКІСНА ОСВІТНЯ ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ – ОДИН З КОМПОНЕНТІВ ПРОЦВІТАННЯ КРАЇНИ
Маруш І.В. , ... 17
ЯКІСТЬ ОСВІТИ Й МІФИ ОСВІТЯН
Рудик Олександр Борисович 19
РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА-ПОЗАШКІЛЬНИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
Сьома С.О. 24
ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ
Горбань Н.І.,
Самохвалова Л.В. 26
СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
Рудяшко Олена Олексіївна 28

РОЗДІЛ ІІ. ПЕДАГОГІЧНІ НАПРАЦЮВАННЯ

ПРИРОДОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ
Гуцало Т.А. 30
ЗНАЧУЩІСТЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ
Мисько Володимир Зіновійович,
Мисько Тетяна Орестівна ,..... 32
ЗАВДАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ ПРИ ВИВЧЕННІ «МИСЛИВСЬКИХ УСМІШОК» ОСТАПА ВИШНІ
Юркова О.Ф. 37
ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ МІСТА
Ясінська Н.В.,
Самойлова І.А. 39
ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ
Грицку В.С. 43
ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ
Сусахіна Л.В. 46
ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ
Дементьєва Н.В.,
Лоцман Т.В. 49

БРЕНДИНГ – ВІД ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА
ДО ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ
Шевченко Людмила,
Пахомова Інна 51
НАВИЧКИ «4К» ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ
ТА РОЗВИТКУ Й УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ
Терещенко Наталія Дмитрівна 53
АДАПТИВНІСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ
Ясінська Н.В.,
Самойлова І.А. 55

РОЗДІЛ III. ЦИФРОВІ ТЕХНОЛОГІЇ

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ
Аніщенко В.О.,
Разумейко Н.С. 57
ЦИФРОВА КОНЕКТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ
МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ
Ашихміна Н. В. 59

РОЗДІЛ IV. STEM-ОСВІТА

STEM-ЛАБОРАТОРІЯ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ
«ЩО ТАКЕ ЕКСПЕРИМЕНТИ»
Щербина О. О. 61
УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ
ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ
Заярна Вікторія Сергіївна 63

УДК 378:37.09(045)

ПРОБЛЕМИ ІЗ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ ЯКОСТІ ОСВІТИ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В.Л. Оксаніченко

ВСП «Фаховий коледж промислової автоматики та інформаційних технологій Одеського національного технологічного університету», м. Одеса, Україна

В умовах воєнного стану сфера освіти зазнала сильних змін. Усі ми вчилися та продовжуємо вчитися жити в цих нових умовах: учні та студенти – продовжують здобувати освіту, а викладачі – працювати.

Частина учасників освітнього процесу внаслідок загрози життю, бойових дій та тимчасову окупацію окремих територій вимушено перемістилася в межах України або за кордон. Багато педагогів та здобувачів освіти все ще залишаються на тимчасово окупованих територіях та потребують особливої підтримки держави. Деякі заклади освіти були фізично зруйновані.

Переміщені за кордон батьки та здобувачі освіти потребували та все ще потребують державної й міжнародної підтримки для забезпечення можливості для продовження навчання дітей.

Тому актуальні питання проблеми забезпечення якості освіти, які найбільше хвилюють учасників освітнього процесу та українське суспільство, постійно обговорюються і на рівні органів центральної влади, органів місцевого самоврядування та органів управління освітою, закладів освіти.

Із самого початку війни МОН оперативно реагує на події, які впливають на діяльність ЗВО та ЗФПВО. За цей період для адаптації роботи цих закладів освіти, серед іншого, розроблено низку документів (наказів, методичних рекомендацій) та проведено численні заходи (вебінари, конференції тощо), які націлені на забезпечення безперервності та якості освіти в усіх її сегментах, від дошкільної до вищої.

Освіта в умовах воєнного стану потребує чітких, швидких та вчасних рішень, доступних роз'яснень, розробки нових нормативно-правових і законодавчих актів та внесення змін в наявні.

Збройна агресія РФ проти України на самому її початку істотно вплинула на діяльність більшості ЗВО та ЗФПВО. Зараз більшість ЗФПВО здійснюють освітній процес дистанційно, лише деякі – за змішаною, за інформаційно-консультативною та за очною формами навчання, адже організація освітнього процесу залежить від безпекової ситуації в кожному населеному пункті. Структура й тривалість навчального тижня, дня, занять і відпочинку, а також форми організації освітнього процесу визначаються педагогічною (вченою) радою закладу освіти в межах часу, передбаченого освітньою програмою (відповідно до обсягу навчального навантаження та з урахуванням вікових особливостей, фізичного, психічного й інтелектуального розвитку здобувачів освіти, особливостей регіону тощо).

Нині схвалено Стратегію розвитку вищої освіти в Україні на 2022–2032 роки та Операційний план її реалізації у 2022–2024 роках (Розпорядження КМУ від 23 лютого 2022 р. № 286-р). Цей стратегічний документ визначає пріоритети системи вищої освіти на сучасному етапі розвитку суспільства та економіки країни, а також головні характеристики, що будуть сформовані до 2032 року. Цілі та завдання Стратегії є детальною дорожньою картою для відбудови та продовження реформування системи вищої освіти в післявоєнний період. Виконання завдань, визначених Стратегією, дозволить зменшити деструктивні наслідки, спричинені повномасштабним вторгненням російської федерації на територію незалежної України.

Документ передбачає реалізацію 5-ти стратегічних цілей:

1. Ефективність управління в системі вищої освіти.
2. Довіра громадян, держави та бізнесу до освітньої, наукової, інноваційної діяльності закладів вищої освіти.
3. Забезпечення якісної освітньо-наукової діяльності, конкуренто-спроможної вищої освіти, яка є доступною для різних груп населення.
4. Інтернаціоналізація вищої освіти України.
5. Привабливість закладів вищої освіти для навчання та академічної кар'єри.

Очікуваним результатом реалізації Стратегії є створення сучасної ефективної системи вищої освіти, яка задовольняє потреби громадян, економіки та суспільства, має гідну репутацію та є конкурентоспроможною на внутрішньому та світовому ринку освітніх послуг. З урахуванням теперішньої ситуації, завдання та заходи з реалізації потребуватимуть коригування, проте стратегічні цілі та ключові завдання залишаються незмінними.

Майже все це стосується не тільки університетів та академій, але й коледжів, які входять до їх складу.

Не менш важлива чесна, вчасна й зрозуміла комунікація з учасниками освітнього процесу, виокремлення проблем та пропонування рішень для їх розв'язання.

Проблеми, впливають на якість освіти та з якими повсякденно зіткаються колективи коледжів у воєнний стан, у всіх майже однакові.

Виокремлюю лише основні:

– Організація форми навчання (щоб і безпечно було для учасників освітнього процесу і якість освіти від цього не зменшувалася)
– Відновлення кадрового потенціалу ЗВО та ЗФПВО, контингенту абітурієнтів/студентів.
– Практична підготовка студентів
– Безпека викладачів та здобувачів освіти
– Робота закладів освіти в зимовий час
– Перебої з електропостачанням та тимчасова відсутність інтернету
– Фінансова нестабільність та секвестр бюджетів коледжів у 2022 році.

Розглянемо їх детальніше.

Дистанційна форма навчання. Два роки ковідних карантинів привчили нас усіх до дистанційного навчання. Сьогодні вся наша система демонструє готовність до дистанційного навчання. Чесно кажучи, без досвіду дистанційного навчання зараз під час війни втрати якості освітнього процесу були б катастрофічними!

Звичайно, дистанційний формат не вирішує всіх питань якості освітнього процесу в цілому. Це означає, для того, щоб мінімізувати втрати якості, доведеться серйозно попрацювати людям: освітянам і здобувачам освіти. Безумовно, другий фактор «за» – відданість роботі, усвідомленість, щирість наших науково-педагогічних працівників.

Завжди в часи випробувань ключовим стає людський фактор. Технологія дистанційного навчання вже опанована, тепер якість освіти залежить тільки від людей. Як би не було важко, держава сьогодні має право розраховувати на вірність наших науково-педагогічних працівників своєму професійному покликанню; на те, що викладачі готові до звитяжної, творчої, креативної праці, щоб все ж таки передавати знання студентам та забезпечувати якість освіти.

При сьогоднішньому навчанні якість освіти – повністю сфера відповідальності викладача. Ще раз хочу наголосити: не адміністрації ЗПФО та університету, які формально несуть відповідальність. Реальна відповідальність, реальні можливості у того викладача, який безпосередньо виходить до здобувачів освіти.

І тут постає проблема підвищення кваліфікації викладачів, їх перепідготовки та адаптації до умов сьогодення; необхідності покращення результатів підготовки кадрів ЗФПВО за рахунок посилення зв'язку теоретичної складової підготовки з вимогами ринку праці щодо вмінь, навичок здобувачів освіти тощо. У допомозі стає низка заходів ДУ «Український інститут розвитку освіти», ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», ДНУ «Інститут освітньої аналітики», Державної служби якості освіти щодо методичного супроводу організації безперервності та доступності освітнього процесу в умовах воєнного стану; оперативне змістовне наповнення платформи для дистанційного та змішаного навчання «Всеукраїнська школа онлайн» та реалізація освітніх проєктів в умовах воєнного стану, платформи «Всеосвіта», «На урок» та інші програми,

семінари, практикуми та вебінари кращих фахівців в галузі освіти.

Втрати кадрового потенціалу ЗВО та ЗФПВО, контингенту абітурієнтів, студентів, які переорієнтувалися на безпечніші регіони країни чи на виїзд на навчання за кордон; підвищена ймовірність істотного скорочення контингенту для формування державного замовлення на наступні навчальні роки: у повоєнний період велика частка студентської молоді, викладачів та інших працівників цих закладів освіти можуть не повернутися до України, залишившись за її межами.

Звуження бази для проведення практики внаслідок згортання роботи навчально-виробничих комбінатів (центрів, комплексів тощо) й провідних українських підприємств; тобто постає питання пошуку механізмів розширення бази для проведення навчальної практики шляхом залучення до розв'язання цієї проблеми європейських країн та інших країн-партнерів України.

Триваюча збройна агресія російської федерації проти України спричинила загрозу життю та здоров'ю всіх громадян України.

Основний негативний фактор проти якості світи – фактор фізичних руйнувань закладів освіти або евакуації студентів. Нам доведеться намагатися компенсувати цей фактор. І тут має вирішувати адміністрація закладів освіти: якщо у місті без пекова ситуація така, що можливо організувати очно-дистанційний режим (зокрема, проводити лабораторні роботи), то бажано спробувати, але, звичайно, за умови повної безпеки учасників освітнього процесу.

До того ж, є ще моральний фактор війни. Суспільство сьогодні знаходиться під моральним тягарем війни. Оборона країни – на першому місці. Якщо для людини на першому місці оборона, на другому – збереження життя рідних та близьких, освітній процес ніколи не буде на першому місці. Тобто спостерігається послаблення мотивації здобувачів освіти та їхніх батьків до навчання, апатія й неспроможність сконцентруватися на навчальному матеріалі. (більшість батьків заявляють про складний емоційний стан та психологічні проблеми їхніх дітей, а частина опитаних батьків повідомили, що в дитини немає бажання вчитися.)

Останні три пункти:

1. Робота закладів освіти в зимовий час
2. Перебої з електропостачанням та тимчасова відсутність інтернету
3. Фінансова нестабільність, секвестр бюджетів коледжів у 2022 році.

– це цілком залежить від існуючих обставин, адже забезпечити електроенергією, опалення та постійний інтернет заклад освіти не може. До того ж, скорочення фінансування ЗВО вже є, двічі секвестр бюджету відбувався, але це війна. Проте державою планується збільшення обсягів державного замовлення на високотехнологічні і перспективні інженерні спеціальності,

Отже, ми повинні працювати над якістю освітнього процесу в межах цих ключових обмежень.

На жаль, сьогодні освітній процес посідає саме таке місце в нашій системі пріоритетів: оборона, безпека, навчання. Це не звично для закладів освіти. Це ставить освітній процес в умови, в яких він раніше не був, але задача забезпечення якості освіти при цьому нікуди не ділась.

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-КУЛЬТУРНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДОЗНАВСТВА

Гаврилюк В.Ю.,

методист відділу виховної роботи та позашкільної освіти, викладач

кафедри педагогіки, психології та менеджменту освіти КНЗ КОР «Київський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних кадрів»

Повномасштабна війна росії проти України, боротьба за державну незалежність і територіальну цілісність, збереження власної історії та культури актуалізували проблему формування національно-культурної ідентичності (НКІ) дітей та учнівської молоді. Важливим чинником засвоєння й відтворення національно-культурних цінностей юним поколінням є освіта і виховання [3].

На думку Василя Кременя НКІ постає сукупністю переконань, світоглядних принципів, програмних установок з яких формується система національного буття та державного будівництва України [4, с. 32]. Іван Бех, Катерина Журба під НКІ розуміють переживання особистістю належності до українського народу, свідоме прийняття його моральних цінностей, ототожненням і формуванням національної «Я-концепції», що виявляється у національній гідності, любові до України, бажанні пов'язати з нею свою долю [1, с. 10]. Ірина Шкільна пише, що формування НКІ – це формування в особистості національного світогляду, національної культури та мови, національної ідеї, стійких моральних цінностей [6, с. 351].

Отже, національно-культурна ідентичність – це національна ідентифікація особистості, ототожнення себе з нацією та державою, її матеріальною та духовною культурою, усвідомлене прийняття національних і культурних цінностей, мови, уявлень, поглядів, ідей, ототожнення себе зі зразками та стереотипами поведінки рідного народу. Метою формування НКІ є становлення громадянина-патріота України, який чітко усвідомлює свою приналежність до українського народу, є носієм його мови, матеріальної та духовної культури, історичної пам'яті і національної ідеї, відчуває особисту відповідальність за долю держави [1; 3].

Дієвим засобом формування НКІ в юного покоління є українське народознавство – система знань про український народ, його побут, трудову діяльність, історико-культурний досвід, національний характер, світогляд тощо. Педагогіка народознавства – це напрям сучасної педагогіки, який акумулював використання в освітній діяльності культурно-історичних надбань, народних традицій, свят, обрядів українців. Адже рідна мова, фольклор, декоративно-вжиткове мистецтво, національні символи, традиції, звичаї і обряди, народна педагогіка є невичерпною скарбницею дієвих освітніх і виховних практик [2].

Виняткову роль у формуванні НКІ дітей та юнацтва засобами народознавства відіграє саме позашкільна освіта, а її соціально-педагогічна спрямованість, варіативність, мобільність і доступність сприяють цьому [5]. Заклади позашкільної освіти (ЗПО) України адаптувалися до викликів війни (фізична та ментальна безпека, оптимальна форма освітнього процесу, подолання освітніх і виховних втрат) й трансформувалися у дієві осередки громадянського та національно-патріотичного виховання. Керівники гуртків ЗПО стали для своїх вихованців коучами громадянськості й діяльнісного патріотизму, креаторами виховних інновацій, духовними наставниками, побратимами, що здійснюють психоемоційну підтримку та розвиток життєстійкості дітей.

Основними принципами формування НКІ у вихованців ЗПО бачимо такі: національної спрямованості – формування патріотизму як почуття-цінності, національної самосвідомості, любові та поваги до історії та культури українського народу; культуровідповідності – врахування в освітній діяльності національних культурно-історичних традицій, сучасних умов і трансформацій культурно-історичного розвитку; міжпоколінної наступності та історичної пам'яті – передача національно-культурних традицій, досвіду їх засвоєння та відтворення від покоління до покоління, від батьків до дітей, що стають маркерами виховання і особистісного розвитку; гуманізму – визнання кожної дитини найвищою цінністю,

доброзичливе ставлення до неї, взаємодія та взаємопідтримка в освітній і дозвіллєвій діяльності, формування ціннісних орієнтирів та корекція поведінки вихованця через особисті здобутки та ситуації успіху; цілісності – консолідація в єдину систему зусиль батьків та усіх інституцій освіти і виховання [1; 6].

Основними методами формування НКІ у вихованців ЗПО вважаємо: особистий приклад – особисті й професійні якості, діяльнісний патріотизм, громадянська позиція, знання культурно-історичних традицій керівника гуртка стають прикладом для наслідування його вихованцями; стимулювання діяльності і поведінки через різноманітні форми мотивації, заохочення та змагання у процесі пізнавальної, творчої, дозвіллєвої діяльності, самоосвіти з вивчення історико-культурних здобутків українців; формування позитивного досвіду суспільної поведінки – створення виховних ситуацій, які вимагають від дітей прояву широкої емоційної палітри, усвідомлення суспільної значимості власної пізнавальної або творчої діяльності на теренах культурно-історичних традицій; самовиховання, вдосконалення власних ціннісних орієнтирів, що базуються на національних культурно-історичних традиціях та ідеалах [1; 6].

Педагогічними умовами формування НКІ у вихованців ЗПО є: створення національно-культурного виховного середовища у гуртках, творчих об'єднаннях; наскрізне вивчення матеріальної та духовної культури, народних традицій, обрядів, свят, фольклору, декоративно-вжиткового мистецтва; підготовку педагогів-позашкільників до формування НКІ вихованців різних вікових категорій; соціальне партнерство ЗПО з іншими закладами освіти (дошкільної, загальної середньої, вищої), батьками і родинами вихованців, культурно-мистецькими установами [2].

Популярними формами освітньої діяльності, що орієнтовані на формування НКІ у здобувачів позашкільної освіти, вважаємо: святкування традиційних народних свят (Різдва, Василя, Йордану, Зелених свят, Івана Купала, Покрови, Катерини, Андрія) з відтворенням обрядів і фольклору; проведення майстер-класів, воркшопів, творчих активностей з народних ремесел і декоративно-вжиткового мистецтва (петриківки, витинанки, писанкарства, вишивки, бісероплетіння, плетіння з соломки та лози тощо), виготовлення традиційних оберегів, прикрас, елементів інтер'єру; організація літературних світлиць, інтелектуальних ігор та вікторин, конкурсів знавців історії, культури, народних звичаїв і традицій («Люби і знай свій рідний край!», «Вінок калиновий сплітаю із звичаїв рідного краю», «Духовна криниця народних традицій»); проведення театралізованих фольклорно-етнографічних дійств, молодіжних вечорниць, дитячих народних ігор та ігрових форм дозвілля (закликання весни, новорічно-різдвяні віншування); організація родинних свят на основі свят і обрядів календарного чи родинно-побутового циклів («З родини йде життя людини», «Скарби бабусиної скрині», «Зустріч поколінь»); залучення дітей до конкурсів малюнків, світлин, музичної та літературної творчості («Моя країна – Україна!», «З Україною в серці!», «Неосяжна моя Україна!»); проведення навчальних або віртуальних екскурсій до об'єктів історичної та культурної спадщини (Національного музею народної архітектури та побуту України, Національного центру народної культури «Музей Івана Гончара», Національного історико-етнографічного заповідника «Переяслав»); організація краєзнавчих досліджень і проєктів у системі Малої академії наук України, краєзнавчих експедиціях учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна!», «Київщина козацька»; участь у фестивалях і конкурсах, спортивних змаганнях («З народного джерела», «Ігри патріотів», «Козацькі забави», «Козацький гарт») [2].

Особливу роль у формуванні НКІ вихованців ЗПО відіграють, наприклад, фольклорно-етнографічні гуртки (фольклорні, етнографічні, народної пісні, хореографічні, театральні), які мають синкретичний творчий репертуар (співають, танцюють, грають на традиційних музичних інструментах, відтворюють елементи народної обрядової драматургії); вивчають і популяризують регіональну та локальну співацьку, інструментальну, танцювальну, драматичну традиції, народні свята й обряди; займаються збирацькою фольклорно-етнографічною діяльністю під час розвідок чи експедицій з подальшим практичним використанням цих матеріалів; відтворюють автентичні мистецькі твори (народні пісні, побутові танці, зразки музикування), структуру та логіку обрядових дій

(календарних, побутових, родинних), моделі традиційної поведінки (вікові і гендерні) [2].

Таке практичне вивчення народних звичаїв, обрядів і фольклору шляхом усвідомлення, дослідження, засвоєння та відтворення народної традиції як цілісної системи з особистим «занурення» дітей у світ українського народознавства, мотивує їх до творчого саморозвитку, духовного катарсису у процесі збереження й популяризації кращих культурно-історичних традицій, звичаїв і обрядів своєї родини, рідного краю та українського народу.

Список використаних джерел

1. Бех І., Журба К. Концепція формування у підлітків національно-культурної ідентичності // Формування національно-культурної ідентичності особистості у викликах часу. Кам'янець-Подільський, 2018. С. 3–22.

2. Гаврилюк В.Ю., Гаврилюк О.М. Формування духовної культури вихованців позашкільних навчальних закладів засобами українського народознавства: навчально-методичний посібник. Біла Церква: КОІПОПК, 2008. 144 с.

3. Закон України «Про основні засади державної політики у сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності» від 13.12.2022 № 2834-IX. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2834–20 (дата звернення: 15.08.2023).

4. Кремень В. Національна ідентичність як умова самоздійснення української нації // Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи. 2020. Вип. 1. С. 113–116. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ped_in_2020_1_18 (дата звернення: 15.08.2023).

5. Литовченко О. Заклади позашкільної освіти України в умовах війни: освітня, просвітницька, громадська діяльність // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2022. Том 26. № 1. С. 213–225. https://ojs.ipv.org.ua/index.php/zbirnyk/article/view/262 (дата звернення: 15.08.2023).

6. Шкільна І.М. Теоретичний аспект формування національно-культурної ідентичності у старших підлітків // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді. 2017. Том. 21. № 2. С. 345-357.

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ ВИХОВАНЦЯМИ В ГУРТКАХ МАН

Зіновєєва Марина Ігорівна,

керівник гуртка «Вибрані питання математики» ,

Комиса Ірина Вікторівна,

методист комунального закладу «Запорізький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді «Грані» Запорізької обласної ради

У статті аналізуються ключові аспекти роботи з обдарованими дітьми, розглядаються сучасні шляхи підвищення якості освіти в закладі позашкільної освіти. У статті презентовано соціально-орієнтований проєкт «Наукове літо МАН», що був впроваджений на базі науково-технічного відділу МАН комунального закладу «Запорізький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді «Грані» Запорізької обласної ради (далі – КЗ «ЗОЦНТТУМ «Грані» ЗОР). На основі аналізу наукових досліджень та практичного досвіду висуваються рекомендації щодо впровадження ефективних шляхів пошуку підвищення якості позашкільної освіти.

Ключові слова: обдарованість, розвиток обдарованості, позашкільна освіта, компетенції, диференційоване навчання, якість освіти.

Постановка проблеми. Підвищення якості освіти є національним пріоритетом і передумовою національної безпеки України, додержання міжнародних норм і вимог законодавства української держави щодо реалізації права громадян на освіту. На забезпечення якості освіти спрямовують матеріальні, фінансові, кадрові та наукові ресурси суспільства й держави. Висока якість освіти передбачає взаємозв'язок освіти і науки, педагогічної теорії і практики. Якість позашкільної освіти – це багатовимірне поняття, яке охоплює усі сторони діяльності закладу позашкільної освіти: навчальні програми, календарно-тематичні плани, навчальну і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і вихованців гуртків, навчальну базу і ресурси.

У широкому розумінні якість позашкільної освіти розглядають як збалансовану відповідність процесу, результату і самої освітньої системи меті, потребам і соціальним нормам (стандартам) освіти; у вузькому – як перелік вимог до особистості, освітнього середовища й системи освіти, яка реалізує їх на певних етапах навчання.

Підвищення якості позашкільної освіти є важливою та актуальною темою, оскільки це дозволяє забезпечити додаткові можливості для навчання та розвитку поза основною шкільною програмою.

Робота з обдарованими дітьми у гуртках Малої академії наук (МАН) є важливим завданням, оскільки ці діти мають великий потенціал для розвитку та досягнень у науковій сфері. Серед підходів та стратегій для підвищення якості роботи з обдарованими дітьми в МАН виділяють: індивідуалізацію навчання, наявність висококваліфікованих педагогів, диференційований підхід, впровадження наукових проєктів та досліджень, створення наукових об›єднань, менторство та співпраця з закладами вищої освіти, співпраця з батьками обдарованих дітей, сприяння соціальному та емоційному розвитку, оцінка результативності, постійне вдосконалення для досягнення найкращих результатів у роботі з обдарованими дітьми.

Підвищення якості роботи з обдарованими дітьми в МАН вимагає уваги до їхніх особливих потреб, розвитку їхнього потенціалу та створення сприятливого середовища для творчості та наукової діяльності.

Усі показники якості освіти розглядаються у нерозривній єдності як взаємозалежні і взаємообумовлені. А отже, якість освітнього процесу визначається як невід'ємна складова якості освіти, що залежить від якості освітнього середовища, включає якісні і кількісні характеристики освітнього процесу, якість професійної компетентності викладачів, якість організаційно-управлінської компетентності, що забезпечує ефективність функціонування освітньої системи і обумовлює результат освітньої діяльності.

Отже, одним з найважливіших завдань сучасної освіти повинно стати пошук шляхів

підвищення якості освітнього процесу, що являється перспективним напрямком організації роботи з обдарованими дітьми та учнівською молоддю, потребує подальшого вдосконалення та впровадження в системі позашкільної освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретична база досвіду ґрунтується на дослідженнях Беха І.Д. – з питання вивчення методологічних основ роботи з обдарованими дітьми в системі позашкільної освіти [1]; Биковської О.В., Сущенко Т.І. – з питання компетентнісного підходу в позашкільній освіті; Гаврилюка А.В. – організації індивідуально-творчої роботи з обдарованими дітьми в умовах закладу позашкільної освіти [3]; Мартиненко Г.В. – розумінні особливостей формування особистості обдарованих дітей [5]; Кириленко Ю.В. – щодо організації самостійної роботи обдарованої дитини в позашкільному закладі освіти [4].

Якість освіти, підкреслює Я. Яхнін, визначається не тільки обсягом знань, але й параметрами особистісного, світоглядного, громадянського розвитку, при цьому проблема якості освітнього процесу розглядається з позицій загальнолюдської і соціальної цінності освіти [8, с. 21].

Отже, у концептуальному розумінні якість освіти – це комплекс характеристик освітнього процесу, що визначають послідовне та практично ефективне формування особистісної компетентності. Тут можна виділити три групи характеристик: якість потенціалу досягнення мети освіти, якість процесу формування та якість результату освіти.

Якість потенціалу виражається в таких характеристиках, як якість мети освіти, якість освітнього стандарту, якість освітньої програми, якість матеріально-технічної бази освітнього процесу, якість викладацького складу, якість учнів, якість інформаційно-методичної бази.

Якість процесу формування – це якість технології освіти, контролю освітнього процесу, якість мотивації викладацького складу на творчість та ефективність педагогічної роботи, якість ставлення учнів до освіти, інтенсивність освітнього процесу, управління освітою, методи презентації навчальних досягнень.

Якість результату освіти – усвідомлення, розпізнавання та реалізація індивідуальних здібностей та особливостей, працевлаштування, кар›єра, оволодіння методологією самоосвіти, знання, практичні навички [6, с. 42].

Мета статті полягає у презентації соціально-орієнтованого проекту «Наукове літо МАН» та розробці практичних рекомендацій зі створення умов щодо розвитку обдарованості дітей та учнівської молоді, що підвищує якість позашкільної освіти в гуртках науково-технічного відділу МАН КЗ «ЗОЦНТТУМ «Грані» ЗОР.

Виклад основного матеріалу. Одним із напрямів підвищення якості освіти є удосконалення та впровадження перспективних методів навчання. Науково-технічний відділ Мала академія наук (МАН) комунального закладу «Запорізький обласний центр науково-технічної творчості учнівської молоді «Грані» Запорізької обласної ради – це освітній проект, спрямований на підтримку і розвиток обдарованої молоді. МАН створено з метою надання учням можливості поглибити свої знання в різних наукових галузях та реалізувати свій потенціал у наукових дослідженнях.

Роль МАН у розвитку обдарованої молоді надзвичайно важлива. Вона надає учням можливість виявити та розвинути свої таланти та інтереси в науковій сфері. Програми МАН спрямовані на стимулювання креативного мислення, розвиток аналітичних навичок, та надають можливість зануритися у глибокий науковий аналіз. Важливість практичного досвіду в науковому середовищі важко переоцінити. МАН не лише надає теоретичні знання, але й акцентує на практичних аспектах наукового дослідження. Учасники МАН отримують можливість працювати пліч-о-пліч з науковцями, здійснювати власні дослідження та експерименти, а також навчаються оформлювати та представляти свої наукові результати.

Таким чином, МАН створює унікальну платформу для обдарованих учнів, де вони можуть розкрити свій науковий потенціал, отримати практичний досвід у наукових дослідженнях та зрозуміти важливість наукової діяльності для суспільства.

В часи широкомасштабного вторгнення рф в Україну з лютого 2022 року роботі з обдарованими дітьми приділяється особлива увага. Робота з обдарованими дітьми в умовах воєнного стану вимагає специфічного підходу та уваги до їхніх особливих потреб і відповідних викликів. Педагоги відділу

розробили деякі особливості та рекомендації:

1. Безпека та психологічна підтримка: обдаровані діти, так само як і всі інші, можуть бути вразливими під час воєнного конфлікту. Важливо забезпечити їхню безпеку та надати психологічну підтримку для подолання стресу та тривоги.

2. Збереження навчання: забезпечення доступу до освіти є важливим навіть в умовах воєнного стану. Потрібно намагатися забезпечити учням можливість навчатися, навіть якщо фізичний доступ до школи обмежений. Використання дистанційного навчання може бути корисним.

3. Диференційований підхід: потрібно враховувати, що обдаровані діти можуть мати різний рівень здібностей та підходити до них індивідуально. Персоналізовані завдання та підходи допоможуть забезпечити їхній розвиток.

4. Творчість та самовираження: максимально потрібно стимулювати творчість та самовираження обдарованих дітей. Вони можуть знаходити відчайдушний спосіб висловити свої думки, почуття та погляди через мистецтво, літературу або інші креативні засоби.

5. Наукові та дослідницькі проекти: різнобічне сприяння розвитку дитячим науковим інтересам. Навіть в умовах воєнного конфлікту, можливо організувати невеликі дослідження або наукові проекти, які допоможуть розвивати їхню аналітичність та критичне мислення.

6. Комунікація та співпраця: залучення батьків, вчителів та інших фахівців до підтримки обдарованих дітей. Спільна робота та обмін досвідом може забезпечити більше можливостей для розвитку.

7. Стимулююче оточення: навіть в умовах воєнного стану, потрібно створювати сприяюче навколишнє середовище для обдарованих дітей. Забезпечення доступу до необхідних ресурсів та можливостей для розвитку є важливим.

8. Збереження інтелектуального розвитку: намагання забезпечити обдарованим дітям можливість розвивати свої здібності, навіть якщо ресурси обмежені (це можуть бути книги, інтернет-ресурси та інші навчальні матеріали).

9. Визначення цілей та перспектив: допомога обдарованим дітям у визначенні особистих цілей та перспектив, навіть у складних умовах. Планування майбутнього може стати додатковим джерелом мотивації.

10. Сприяння розвитку соціальних навичок: розвиток у дітей таких навичок, як співпраця, лідерство та комунікація, що допоможе їм впоратися зі стресом та адаптуватися до змін.

Важливо зрозуміти, що робота з обдарованими дітьми в умовах воєнного стану може вимагати додаткових зусиль для забезпечення їхнього розвитку та добробуту.

Влітку 2023 року на базі Центру «Грані» науково-технічного відділу МАН було ініційовано та впроваджено цікавий соціально-орієнтований проєкт «Наукове літо МАН». Головною метою проєкту було створення навчального середовища, яке сприяє розвитку наукового мислення, креативності та дослідницьких навичок обдарованих учнів. Цей проєкт став мотиватором та стимулятором залучити юних дослідників до вивчення актуальних наукових питань, сприяючи їх особистісному та інтелектуальному зростанню.

Основні завдання, які ставилися перед учасниками проєкту:

1. Дослідницька діяльність: Сприяти формуванню дослідницького підходу до вивчення проблем, стимулювати самостійний пошук та аналіз інформації.

2. Розширення знань: Забезпечити учасників можливістю вивчення глибоких тематичних аспектів вибраної наукової галузі.

3. Співпраця та комунікація: Розвивати навички роботи в команді, обміну ідеями та співпраці з однолітками та науковцями.

4. Практичний досвід: Надати учасникам можливість провести власні наукові дослідження, експерименти та аналіз, впроваджуючи практичну складову у навчальний процес.

5. Оформлення та презентація результатів: Навчити учасників коректно оформляти наукові роботи, створювати презентації та ефективно комунікувати свої дослідження.

6. Стимулювання цікавості: Викликати цікавість до наукових дисциплін, поглиблюючи розуміння важливості наукової роботи для розвитку суспільства.

7. Залучення дітей ВПО: Сприяти залученню дітей ВПО прифронтового регіону Запорізької області до науково-дослідницької діяльності науково-технічного напряму.

Проєкт «Наукове літо МАН» був відкритим для учнівської молоді, яка виявила великий інтерес до наукової роботи та має бажання розвивати свої здібності у вибраній науковій галузі. Всі учасники повинні проявляти активність, креативність та бажання поглиблювати свої знання. Вік учасників може варіюватися, від середніх класів школи до випускного рівня, тобто від 12 до 18 років.

Аудиторія «Наукового літа МАН» – це молодь з яскравими здібностями та бажанням зануритися в наукову діяльність. Цей проєкт надає їм можливість:

Розвивати знання: Учасники можуть глибоко вивчати вибрані наукові теми та розширювати свої знання у конкретних галузях.

Відкрити нові горизонти: Вони отримують можливість досліджувати актуальні наукові питання та розкрити свій потенціал у вибраній області.

Взаємодія з професіоналами: Учасники мають можливість спілкуватися та навчатися від науковців та експертів у вибраній галузі.

Розвивати навички: Проєкт сприяє розвитку креативності, аналітичного мислення, комунікаційних та організаційних навичок.

Публічна презентація: Учасники мають можливість показати свої дослідження широкій аудиторії через презентації, публікації та участь у конференціях.

Учасники проекту «Наукове літо МАН» – це молодь, яка має потенціал внести вагомий внесок у науковий світ та сприяти розвитку суспільства через свої дослідницькі зусилля, прагне створити засади для надійного майбутнього наукового розвитку та внести свій внесок у формування нового покоління дослідників та науковців.

В період з червня по серпень 2023 року учасники проекту були залучені у безліч цікавих активностей.

Проведення наукових лекцій: Учасники мають можливість слухати лекції від провідних науковців та фахівців з різних галузей (Ораторське мистецтво, граматика, деклама-ція. Так як наше відділення має технічний напрямок, то невід'ємним є заняття з прикладної економіки, математики і фізики, створенню мультимедійних презентацій, веб-дизайну, відеомонтажу та використання програмного забезпечення), що нададуть їм фундаментальні знання та огляд актуальних тем.

Робота над науковими проектами: Основним завданням учасників є створення та реалізація власних наукових проектів. Це передбачає дослідницьку роботу, аналіз, обробку даних та висновки.

Практичні заняття та лабораторні роботи: Учасники залучені до практичних занять, які допомагають застосовувати теоретичні знання на практиці. Лабораторні роботи дозволять випробувати на практиці концепції та гіпотези.

Ці активності допомагають учасникам отримати більше практичного досвіду у науковій роботі, розвивати аналітичні навички та навички співпраці в команді. Такий підхід дозволяє краще підготувати учасників до викликів науково-дослідницької діяльності та забезпечити їх активну участь у науковому співтоваристві.

Особливим напрямком роботи в проекті стала взаємодія з закладами вищої освіти Запорізької області. Проєкт «Наукове літо МАН» поставив за мету встановлення співробітництва з різними організаціями та науковими установами міста Запоріжжя. Це включає університети, науково-дослідні інститути, технічні центри та інші наукові об›єднання тощо.

Партнерство надає багато можливостей,таких як:

Обмін досвідом: Співпраця з іншими установами дозволяє обмінюватися досвідом та навичками у наукових дослідженнях. Учасники можуть отримати доступ до нових методів та підходів.

Спільні проекти: Взаємодія з іншими організаціями може призвести до спільних наукових проектів, які розширять горизонти дослідницької роботи та збагатять науковий доробок.

Лекторії та майстер-класи: Запрошення науковців та експертів для проведення лекцій та майстер-класів поглиблюють знання учасників та розширить їх професійний кругозір.

Участь у конференціях: Співпраця забезпечує можливості для учасників представити свої дослідження на наукових конференціях та виступити перед широкою аудиторією.

Взаємодія з іншими організаціями та науковими установами міста Запоріжжя підкреслює значущість проекту «Наукове літо МАН» та розширює можливості для учасників реалізувати свій науковий потенціал у широкому науковому середовищі.

Висновки. Відділ МАН Центру «Грані» має науково-технічний напрям та охоплює технічні дисципліни, але ми розуміємо, що без розвитку соціальних навичок повної картини успішної обдарованої особистості ми отримати не зможемо. Тому для досягнення цієї мети ми ініціюємо та впроваджуємо цікаві проекти, одним з яких є проєкт «Наукове літо МАН». Це не одноразова ініціатива, а довготривалий проект, який має потенціал для подальшого розвитку. Успіхи та досягнення учасників створюють підґрунтя для продовження проєкту та залучення ще більше обдарованих учнів.

Перспективами розвитку проекту «Наукове літоМАН» є:

Розширення тематичного спектра: Планується розширити спектр наукових галузей та тем для дослідження, щоб задовольнити інтереси різних учасників.

Співпраця з новими партнерами: Планується активізувати співпрацю з новими науковими установами та організаціями для розширення можливостей учасників.

Організація наукових конференцій: Перспективою є участь у наукових конференцій, де учасники матимуть можливість представити свої дослідження.

Сприяння подальшій науковій кар›єрі: Планується підтримка учасників у подальшій науковій діяльності, надання порад щодо вибору спеціальності та можливостей для навчання у вищих навчальних закладах.

Післявоєнна діяльність: Участь педагогів закладу та вихованців у повоєнній відбудові освітньої системи України та вдосконалення дослідницько-експериментального профілю науково-технічного напряму позашкільної освіти держави.

Таким чином, впроваджений у Центрі «Грані» проєкт «Наукове літо МАН» не лише сприяє особистісному розвитку учасників, але і вносить суттєвий внесок у зміцнення науково-технічного потенціалу молоді та сприяє розвитку суспільства в цілому. Учасники проєкту стають амбасадорами науки, які сприяють популяризації наукових знань серед своїх однолітків та в молодшому поколінні. Вони відкривають нові можливості для розвитку суспільства через свої дослідження та інноваційні ідеї. Унікальний проєкт надає учасникам можливість зануритися у світ науки, розкрити дитячий потенціал та сприяє формуванню нового покоління дослідників та науковців.

Отже, позашкільні освітні заклади мають великий потенціал для виявлення, розвитку та підтримки обдарованих дітей. Формування компетентної особистості в системі розвитку обдарованості в закладі позашкільної освіти є ключовим фактором для розвитку талантів та підтримки обдарованих дітей. За допомогою інноваційних проєктів, які застосовуються, можна забезпечити максимально ефективний розвиток обдарувань.

Список використаних джерел

1. Бех І.Д. Теоретико-методичні основи роботи з обдарованими дітьми в системі позашкільної освіти. – Київ: Видавничий центр «Просвіта», 2007.

2. Вікторюк І.В. Теорія і практика розвивальної освіти в позашкільних навчальних закладах. – Київ: Інститут інноваційних технологій і змісту освіти, 2013.

3. Гаврилюк А.В. Організація індивідуально-творчої роботи з обдарованими дітьми в позашкільному навчальному закладі. – Київ: Видавничий дім «Освіта», 2003.

4. Кириленко Ю.В. Організація самостійної роботи обдарованої дитини в позашкільному закладі освіти. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004.

5. Мартиненко Г.В. Формування особистості обдарованих дітей в умовах позашкільного навчального закладу: методичні рекомендації. – Київ: Генеза, 2018.

6. Панасюк В. Використання досвіду управління якості освіти / В. Панасюк // Підручник для директора. – 2007. – № 8. – С. 42–51.

7. Степаненко І.В., Жуковська Т.А. Розвиток обдарованості учнівської молоді в умовах позашкільної освіти: науково-методичний посібник. – Київ: Центр учбової літератури, 2022.

8. Яхнін Я.К. Сучасні підходи до якості освіти / Я.К. Яхнін. – К. : Наук. думка, 2006. – 143 с.

ГУРТКОВІ ЗАНЯТТЯ – ОСНОВА ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Шубчинський В.Д.

Завідувач відділу екології та природоохоронної роботи Донецького обласного еколого-натуралістичного центру

Мєнафова Ю.В.

к.х.н, методист Донецького обласного еколого-натуралістичного центру

Засобом інтелектуального саморозвитку особистості є систематичне вправляння, постійне тренування, безупинна робота над собою. Форми самоосвітньої роботи досить різноманітні: перегляд відеофільмів у відео– лабораторіях та вдома, пошук та опрацювання додаткової інформації в комп'ютерних мережах, опрацювання теоретичного матеріалу, самозапис на дисках, виконання лабораторних завдань у комп'ютерних класах, написання самостійних робіт та презентація доповідей, рефератів, оброблення результатів навчально-дослідної роботи, робота з програмами щодо вивчення іноземної мови тощо. Зауважимо, що крім загальноосвітньої підготовки, здобувачам освіти необхідно вміння користуватись надбаним обсягом природничо-математичних і соціально-гуманітарних знань. А це, природно, вимагає сумлінного, наполегливого, самостійного навчання.

У перебігу гурткового навчання, рекомендується дотримуватися таких принципів формування самоосвітньої компетентності здобувачів освіти:

принцип неперервності випливає з того, що самоосвіта і самовиховання є багатогранними і багатофакторними процесами, які не можуть обмежуватися ні часовими, ні віковими рамками; самовдосконалення людини здійснюється з часу народження і триває впродовж усього життя; соціальне і природне середовище, діяльність особистості так чи інакше впливають на формування певних якостей; процес самоосвіти — важливий чинник виховання як через зміст навчальних програм, так і через організацію діяльності; тільки неперервна самоосвітня діяльність вихованців протягом їх підготовки у позашкільному закладі допомагає розвивати ключові компетентності до рівня, що забезпечує вихованцям обирати напрями реалізації діяльнісних активностей щодо свого майбутнього;

принцип поєднання керівника гуртка з ініціативою та самодіяльністю вихованців. Цей принцип унормовує позицію, згідно якої учасники гуртків занять є рівноправними партнерами, враховують думку партнера, визнають право на її відмінність від власної. Проте це не значить, що процеси самоосвіти та самовиховання мають бути поза увагою педагога. Навпаки, варто погодитися з М.Фіцулою у тому, що «Ефективність самовиховання майбутнього фахівця значною мірою залежить від педагогічного керівництва цим процесом». Під педагогічним керівництвом самоосвітньої діяльності вихованців розуміємо оптимальну організацію їх життєдіяльності, акцентування уваги на питаннях самоосвіти, саморозвитку, стимулювання самостійної навчально-пізнавальної діяльності, в перебігу освоєння навчальних програм. Педагогічне керівництво, для формування компетентностей вихованців ефективно займатись самоосвітньою діяльністю, має здійснюватися за такими напрямами:

- залучення до різновидів навчально-інтелектуальної діяльності, що вимагає самостійного оволодіння знаннями;
- створення умов для самоосвіти, самовдосконалення вихованців; неупереджений, тактовний контроль з боку керівника гуртка, виконання положень програми самовдосконалення кожним здобувачем освіти;
- постійне, систематичне роз'яснення на гуртках занять вихованцям сучасних вимог до особистості кожного громадянина України та значення самовдосконалення для майбутньої професійної діяльності, для кар'єрного зростання фахівця;
- цілеспрямоване формування громадської думки щодо цінностей самоосвітньої діяльності, стимулювання процесу самоосвіти та самовиховання молодого покоління.
- принцип персоніфікації, який передбачає створення індивідуального стилю самоосвітньої діяльності, коли вихованці самостійно вибудовують свій власний освітній маршрут. Відомо, що стиль виникає тоді, коли є свобода самовираження. Учені переконують, що чітко регламентована діяльність не сприяє формуванню індивідуального стилю того, хто навчається. Тому оптимальне поєднання регламентованих

і нерегламентованих самостійних дій є одним із шляхів формування індивідуального стилю. Крім того, формуванню стилю самоосвітньої діяльності сприяє загальна методика проведення гурткових занять: вона має ґрунтуватися на діалогових методах, положеннях педагогіки толерантності, спрямованою на розвиток особистості здобувача освіти. Критерієм правильного вибору стилю відповідно до своїх індивідуальних особливостей служить відчуття комфорту, зняття напруги в процесі самоосвітньої діяльності.

• принцип гуманізації процесу формування самоосвітньої компетентності передбачає реалізацію концепції, основними ідеями якої є побудова педагогічної системи на концепції гуманізму, забезпечення найсприятливіших умов для всебічного розвитку особистості, диференціацію та індивідуалізацію навчання й виховання на основі активізації творчого саморозвитку вихованців. Провідними напрямами реалізації цих принципів є: формування відносин співробітництва між усіма учасниками педагогічного процесу; виховання морально-емоційної культури взаємовідносин; формування у суб'єктів навчання емоційно-ціннісного досвіду розуміння людини; створення матеріально-технічних умов для нормального функціонування педагогічного процесу, що виховує гуманну особистість: щиру, людяну, доброзичливу, милосердну, із розвинутим почуттям власної гідності й поваги до гідності іншої людини.

Ціннісна, гуманна освіта і самоосвіта вихованців має бути певною противагою занадто комерціалізованому, матеріалізованому, гедоністично-орієнтованому сьогоденню. Педагогічній громадськості позашкільних навчальних закладів слід не тільки прагнути сформувати професійну компетентність вихованців, а намагатися, насамперед, сформувати такі цінності, як віра, надія, любов, чесність, порядність, толерантність тощо. Гуманізація є копіткою працею усього загалу гурткової роботи, де найголовніше — це безумовна повага до особистості як педагога, так і здобувача освіти, це вимогливість «до себе і повага до всіх і кожного».

Мета роботи гуртка — сприяти інтелектуальному розвитку особистості вихованців, цілеспрямовано і системно формувати здатності до самоосвітньої діяльності.

Зміст роботи гуртка – це забезпечення органічного поєднання з навчальними програмами предметів загальноосвітньої підготовки, але з включенням до програм нових змістових елементів, навчального матеріалу проблемного характеру.

Процес роботи має здійснюватися поетапно. З вихованцями на гуртках заняттях, насамперед, проводяться психодіагностичні дослідження, за результатами яких кожен самостійно складає програму самовдосконалення та формує власний «портфоліо». При цьому, на заняттях гуртка, спочатку домінують теоретичні заняття, які, поступово поєднуючись з практичними роботами, проєктною діяльністю, тренінгами, інтелектуальними іграми на другому етапі роботи залучають вихованців до навчально-професійних форм оволодіння самоосвітньою діяльністю.

Концептуальною ідеєю самоосвітнього розвитку здобувачів освіти, в перебігу гуртках занять, є положення про те, щоб стати професіоналом, з ґрунтовно розвинутою пам'яттю, мисленням, увагою, світоглядом, культурою праці можна лише єдиним шляхом — вправлянням, цілеспрямованністю, систематичністю і наполегливістю щодо самоосвітньої діяльності.

Завдання керівника гуртка — залучити вихованців до самовдосконалення, самоосвіти, замотивувати їх до розвитку власного світогляду, пізнавальних процесів, культури, розумової праці, сформувати інтерес до самоосвітньої компетентності.

Список використаних джерел:

1. Бойко М.М. Метод проектів в структурі інформаційних технологій / М.М. Бойко, О.М. Мартинюк //Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Педагогіка. 2008. № 8. С. 118–120.

2. Варій М.Й. Основи педагогіки і психології: Навчальний посібник / М.Й Варій, В.Л. Ортинський. К.: Центр учбової літератури, 2007. 376 с.

3. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В.Г. Кремень. К.: Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

4. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / С.О. Сисоєва. К.: ВД «ЕКМО», 2011. 320 с.

5. Туров М.П. Технологія створення високоефективних винаходів «Евроніка» (виникнення, розвиток, впровадження) / М.П. Туров. – К.: Інформаційні системи, 2010. – 366 с.

6. Фіцула М.М. Педагогіка вищої школи: навч. посіб. / М.М.Фіцула. К.: Академвидав, 2006. 352 с.

ЯКІСНА ОСВІТНЯ ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ – ОДИН З КОМПОНЕНТІВ ПРОЦВІТАННЯ КРАЇНИ

Маруш І.В.,

викладач кафедри терапевтичних дисциплін
Черкаської медичної академії,
Україна, м. Черкаси

Надання якісної освіти є однією з ключових тенденцій розвитку сучасного закладу освіти, яка є невід'ємною ланкою у підготовці сучасних та висококваліфікованих фахівців. Останнім часом поняття «якісна освіта» все частіше звучить у професійному житті науково-педагогічних працівників різноманітних кафедр, інститутів та університетів, що вказує на відповідальність закладів вищої освіти щодо підготовки конкурентоспроможних спеціалістів. Перед сучасною освітою стоїть подвійне завдання: вона має сформувати людину, здатну змінювати себе та наявне буття, і водночас таку, яка сприймає буття, вміє жити і спілкуватися в ньому [1].

Якість у наданні освіти можна розглянути як певне суспільне явище, яке має певний перелік характеристик, що формують певні навички та компетентності. Структура їх постійно змінюється, так як змінюється суспільство, розвиваються та вдосконалюються підходи до фахової підготовки майбутніх спеціалістів, виникають нові цілі у освітньому процесі, яких необхідно досягти разом усім учасникам освітнього процесу. Саме тому надання здобувачам якісної освіти, нових корисних даних для забезпечення якості освіти є однією з необхідних умов мотивації студентів, формуванню довіри до закладу освіти абітурієнтів та здобувачів.

Що ж включає у себе поняття «якісна освіта»? І. Соколова визначає це явище як поняття, якому належить чільне місце в системі філософських категорій і яке має чимале світоглядне значення [2]. У законі Україні про освіту вказано, що якість освіти – це відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг [3]. Тобто це ознака, яка є мірою відмінності від більшості, і яка задовольняє потреби особистості та суспільства у вдосконаленні та розвитку.

Освітній процес ґрунтується та взаємодії зовнішніх та зовнішніх чинників: різні методики проведення занять викладачами закладу освіти, їх рівень професійної підготовки та підвищення кваліфікації, соціальне оточення здобувачів освіти, які взаємодіють з особливостями мисленнєвих процесів студентів, їх темпераментом, здібностями і звичайно мотивацією до навчання. Професор Д.В. Карамишев вважає, що ефективність процесу навчання студента найбільшою мірою залежить від особистості викладача, рівня, змісту та структури його знань [3]. Але кожен викладач використовує різні методи навчання студентів. Розглянемо найбільш вживані та ефективні методи, які використовуються в освітньому процесі у Черкаській медичній академії:

- метод брейн-стормінгу (мозкового штурму), який навчає студентів критично мислити, генерувати ідеї, вміти доводити свою точку зору та обґрунтовувати свої судження та зуміти обрати один найбільш правильний варіант з декількох запропонованих. Цей метод один з основних, які здатні сформувати клінічне мислення, яке є одним з критерієм фаховості медика;
- метод кейсів, що використовується для вирішення практичних ситуацій і є досить поширеним у закладах медичної освіти. Він формує у студентів вміння вирішувати клінічні задачі, моделює ситуації, які можуть зустрітися у практиці майбутнього медичного працівника, навчає діагностиці та диференційній діагностиці різних нозологій, допомагає підготувати до ліцензованих іспитів;
- метод «коло ідей», який залучає всіх присутніх на занятті здобувачів освіти до обговорення певних питань. Так студенти вчаться працювати у команді, що є одним зі способів формуванням таких важливих у нашому сьогоденні soft skills;
- метод «Ток-шоу», який є дієвим як на практичних, так і на лекційних заняттях. Він готує майбутніх фахівців до публічних виступів, формує вміння вести дискусію, навичок лаконічно висловлювати власну думку, аргументувати її та дипломатично реагувати на думки своїх колег;

➢ метод вільних асоціацій, основною метою якого є навчити здобувачів освіти не боятися, а вільно висловлювати свою думку, якою б незвичайною або парадоксальною на перший погляд вона б не була. Важливою є асоціативна складова, та як частина студентів краще запам'ятовує навчальний матеріал, коли студент може порівняти об'єкт вивчення з асоціацією, яка характерна виключно для нього; така інформація фіксується на рівні підкіркових центрів ЦНС та відкладається у довготривалій пам'яті, що є важливим при вивченні багатьох фундаментальних медичних наук;

➢ метод «Акваріум», який спонукає до вдосконалення навичок роботи у малих групах. Він допомагає формувати критичне мислення, розкривати свою індивідуальність, творчість, розвиває навички роботи у команді.

Такі методи дозволяють набути якісних та ґрунтовних знань з дисциплін, які необхідні майбутнім медикам для здобуття як бакалаврського, так і магістерського рівня вищої освіти. Постійне моніторування результатів використання таких методів навчання шляхом анкетування або тестування здобувачів освіти сприяє визначенню найкращих і найдоцільніших у використанні в освітньому процесі для конкретної групи студентів або для кожного, що формує особистісний підхід у навчанні до кожного студента. Від цього залежить ефективність та результативність навчання і, як наслідок, підготовка кваліфікованих фахівців, які вільно орієнтуються у своїй майбутній професії та зацікавлені в ній.

Якісно підготовлені конкурентоспроможні фахівці формують інтелектуальний та творчий потенціал нашої країни, що є запорукою розвитку економічно стабільної, вільної, незалежної держави, якою пишається її народ.

Список використаних джерел

1. Меркулова Н. Інноваційний освітній процес в Україні. https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/doc/2011/5_2011/10.pdf

2. Соколова І.В. Професійна підготовка майбутнього вчителя-філолога за двома спеціальностями : монографія ; за ред. С.О. Сисоєвої. МОН України; АПН України; Ін-т пед. освіти і освіти дорослих. Маріуполь; Донецьк: АРТ–ПРЕС, 2008. 400 с.

3. Карамишев Д.В. Теоретико-методичні засади забезпечення якості освіти: монографія; Національна академія державного управління при президентові України» управління; Харківський регіональний інститут державного управління. Харків: ХарРІ НАДУ «Магістр», 2020. 180 с. https://ipa.karazin.ua/wp-content/themes/education/filesforpages/science/Karamyshev_posl.pdf

ЯКІСТЬ ОСВІТИ Й МІФИ ОСВІТЯН

Рудик Олександр Борисович

Кандидат фізико-математичних наук, доцент,
доцент кафедри природничо-математичних дисциплін і технологій
Інституту післядипломної освіти
Київський університет імені Бориса Грінченка, м. Київ, Україна
ORCID ID 0000–0003–3676–0688
rudykob@gmail.com

Щоб змістовно міркувати на цю тему й говорити про освітні втрати й розриви, потрібно попередньо розглянути те, що істотно і негативно впливає на якість освіти. Бо стратегічні помилки неможливо виправляти тактичними діями освітян.

Мета цього публіцистичного виступу — перелічити висловлювання-міфи (їх виділено у тексті курсивом). І міркувань, які спростовують ці міфи або пояснюють, чому їх потрібно істотно переформулювати. Щонайменше, коли мова йде про середню освіту. Автор назвав ці висловлювання міфами, бо у них вірять, навіть якщо підстав для цього немає. Може й не всі вірять. Але якщо їх дотримуються при прийнятті рішень, то страждає якість освіти.

Головне в освіті — не заважати здобувачам освіти самостійно обрати свою освітню траєкторію узгоджено зі своїми вродженими здібностями. Носії спадковості утворюють істотно меншу інформаційну систему, ніж дорослий організм. Вони не можуть містити вичерпний сценарій розвитку чи вичерпний опис дорослого організму. Вони містять лише дані про те, як потрібно реагувати на вплив зовнішнього середовища на такому рівні: які речовини синтезувати, а які — ні. М'язи не наростають самі по собі, а лише у результаті тренувань чи фізичної роботи. Копитні прудко бігають, бо хоча б інколи їх ганяють хижаки. Те саме стосується мозку та розумової діяльності. Схильність до певних видів діяльності виникає лише у процесі розвитку під впливом зовнішніх факторів. Формування розділів головного мозку завершується приблизно у 25 років. Але якщо деякі види діяльності своєчасно не практикувати, вони будуть недосяжними. Наприклад, якщо з 3 до 8 років не навчити дитину узгоджувати граматичні конструкції мови при формуванні речення, вона цього не зможе зробити ніколи.

У кожної людини є природне бажання до розумового розвитку. Досить лише створити умови для такого розвитку. Маса головного мозку людини складає 2–2,5% маси всього тіла. Його енергетичні витрати у стані спокою складають 10% загальних енергетичних витрат організму, при посиленій розумовій роботі — до 25–30% таких витрат. Людина як біологічний вид виникла в умовах боротьби за поживні речовини для себе і свого потомства. Більшу частину періоду соціального розвитку ця боротьба продовжувалася для усіх людей. Схильність до спонтанної невимушеної постійної розумової діяльності енергетично невигідна. Вона не могла закріпитися у результаті природного відбору. Природним і найчастіше спостережуваним є небажання напружувати мізки над складними речами. Наприклад, більшість людей навіть не намагаються аналізувати соціально-політичні явища, а користуються підсунутими їм ідеологіями — спрощеними й тенденційно перекрученими системами поглядів. Людині набагато простіше запозичити якесь рішення, імітувати його прийняття, ніж щось зробити самостійно. Якщо не думати, то ендорфіни, вироблені для компенсації розумового напруження, покращують самопочуття — аж до відчуття ейфорії. Як при проявах ігрової, комп'ютерної, чи інтернет залежності. А якщо посилено думати над складним завданням без негайних очікуваних результатів, відчуємо роздратування і втому. Лише зовнішні обставини роблять людей прихильниками наукового світогляду чи хоча б терпимими до нього. Лише зовнішні обставини та усвідомлення їх призводять до використання передових технологій у боротьбі за домінування й ресурси. Інколи таке прагнення є не сформульованим чи навіть не усвідомленим, а тому видається ірраціональним чи вродженим. Лінь має фізіологічну основу. Перемогти її неможливо. Можна лише перехитрити, доклавши колосальних зусиль. Наприклад, попередньо піднявши настрій. Для цього

використовують гру, жарти й анекдоти, жестикуляцію, емоційну поведінку, зміну тональності чи гучності, провокативні висловлювання тощо.

Бажано, щоб навчання було максимально комфортним для учня. Повністю комфортні умови існування не стимулюють розвиток. Відомо, що при максимально комфортних умовах існування малюки починають розмовляти на кілька місяців пізніше. Насправді розвиток (не плутати з підтримкою досягнутого рівня!) можливий лише за умови дій на грані своїх можливостей. Тобто при спробі робити те, що раніше було недосяжним. Лише тоді поживні речовини буде доправлено до відповідного органу (м'язу чи мозку) для його удосконалення і розбудови. Комфортним має бути відчуття не під час навчання, а після його завершення — вже на ринку праці чи у виші. Під комфортом потрібно розуміти лише прозорість, стислість і логічну послідовність викладу навчального матеріалу на рівні, прийнятному для самостійного опанування щонайменше у старших класах.

Унаочнення завжди істотно підвищує ефективність сприйняття інформації. Якщо мова про перше знайомство з одночасним створенням позитивного емоційного тла, то приваблива ілюстрація лише на користь. Але якщо головний результат освіти учень може подати лише у словесній форма, наголос на зображення є не лише недоречним, але й шкідливим. Бо відволікає увагу від головного. Зауважено, що переобтяженість яскравими ілюстраціями підручників для початкової школи сповільнює вироблення навичок читання! А що вже казати про навчання програмуванню, де все завершують кодом? Чи про навчання математиці? Часто лунають слова про те, що сучасні діти не бажають читати. Особливо тексти. Тому форму подання матеріалу потрібно істотно змінювати. Наприклад, друкований текст на відео ряд. Такий учительський популізм суперечить вимогам сучасних роботодавців, які бажають бачити своїх працівників спроможними опановувати новими знаннями й уміннями. А для цього потрібно уміти читати тексти, довгі та змістовні. Без привабливих ілюстрацій. Щонайменше саме про це говорили менеджери індустрії програмного забезпечення у 2016 році у Харкові на семінарі методистів з інформатики ОІППО. Та про уміння працювати у команді. І більше ні про що.

Заклади загальної середньої освіти дають чи повинні давати лише ті знання, уміння й навички (по-сучасному, компетентності), без яких неможливо обійтися у подальшому житті. Якщо мова про ті властивості людини, які притаманні усім членам суспільства, то достатньо обмежитися тим, що дає початкова школа. Тоді загальна середня освіта у сучасному розумінні з цієї точки зору є зайвою. Більшість теперішніх учнів ніколи не стануть інженерами, математиками, фізиками, хіміками, біологами. Але всі наші майбутні інженери, математики, фізики, хіміки, біологи зараз навчаються у школах. Не обов'язково відповідним чином спеціалізованих. І вони будуть рушійною силою поступу нашої економіки. Цікаво поглянути на проблему з іншого боку, коли свідомий вибір спеціальності правильно здійснено ще у базовій школі. Першокурсник, який, успішно вивчав математику у спеціалізованій школі чи ліцеї, помітить, що за вже за перший семестр на нього «вивалять» таку кількість понять і теорем, що у багато разів перевищує шкільну спадщину. На думку автора — приблизно у десять разів. І знання, наприклад, теорем планіметрії у більшості випадків напряму ніяк не знадобляться майбутньому фахівцю з аналізу, дискретної математики, теорії ймовірностей чи математичної фізики. У цьому випадку конкретні знання, уміння й навички, здобуті у школі, неістотні для успішності Але ніхто не сумнівається у тому, що без шкільної освіти (у широкому розумінні цього слова) стати таким фахівцем неможливо. Чому? Бо саме у дошкільні та шкільні роки набувають здатність навчатися у майбутньому. Набувають, перебудовуючи головний мозок у прямому розумінні цього слова. Це важливо в умовах, коли від кваліфікованого (а значить, і добре оплачуваного) працівника вимагають періодичного підвищення кваліфікації. Або навіть перекваліфікації. До речі, можлива робота за фахом, якого навіть не було на початку здобуття освіти. Середньої або навіть вищої. Потрібно бути готовим до освіти протягом усього життя. Тому не можна нехтувати вивченням предметів, які, на перший погляд, не знадобляться для вибраного життєвого шляху. Потрібно максимально використати можливості всіх без винятку предметів для розвитку особистості. Наприклад, математики для розвитку ситуативного змістовного мовлення, програмування для вироблення

наполегливості та уміння враховувати усі висунуті вимоги тощо.

Повноцінна дистанційна освіта виникла як відповідь на пандемію, а її ефективність істотно залежить від використання сучасних комунікаційних технологій. На початку 70-х років автор був учнем Республіканської заочної фізико-математичної школи при Київському державному університеті імені Т. Г. Шевченка. На власному досвіді пересвідчився у наявності ефективної дистанційної освіти з виключно паперовими носіями інформації, щонайменше на початку 70-х років XX століття. Такої освіти, що давала можливість учням провінційних шкіл філологічного спрямування здобути освіту, еквівалентну тій, яку здобували учні кращих навчальних закладів фізико-математичної спеціалізації. Наприклад, у спеціалізованій школі № 145 м. Києва та спеціалізованій школу-інтернаті «Феофанія» (тепер УФМЛ), що мали власне представництво на республіканських олімпіадах з математики й фізики. Звичайно, умотивованість грала свою роль при дистанційному навчанні. Але таку саму умотивованість мали й учні згаданих навчальних закладів при очному навчанні. Відсутність живого спілкування була компенсована оптимальним поданням навчального матеріалу — гарно структурованим, стислим і максимально логічно послідовним. Таким, якого не мають сучасні й тодішні підручники з грифом МОН. Свідомо чи несвідомо вчителі вимушені компенсувати ці недоліки навчально-методичного забезпечення. Хто як уміє...

Перехід до 11-річної шкільної освіти дозволив підняти рівень освіти на вищий рівень. Або щонайменше зберегти його. Цей перехід здійснено одночасно з переходом на 5-денне навчання протягом тижня. Порахуємо: $5 \cdot 11 = 55 < 60 = 6 \cdot 10$. Отже, сучасний український випускник вчився таку саму кількість днів, як колишній 10-класник до завершення II чверті. Якщо раніше прагнули розвинути неперервну увагу випускника до 15 хвилин, то зараз викладачі вишів підтверджують належну увагу більшості студентів протягом лише 15 секунд. І вчителі, і викладачі вишів «пливуть за течією» і звикають до «короткої дистанції». До речі, тексти навчальних програм, концепцію освіти і навіть законів про освіту потрібно істотно скоротити б для того, щоб їх змогли сприйняти усі причетні до освітнього процесу.

Академічна свобода дає можливість, змінюючи порядок і глибину вивчення окремих понять, оптимально пристосуватися до особливостей здобувачів освіти й отримати найвищі показники навчання. Якщо тлумачити систему освіти як систему перерозподілу коштів, то маємо чудове виправдання для постійних витрат на нове навчально-методичне забезпечення. Якщо тлумачити систему освіти як систему самовідтворення нації, то ми вимушені дотримуватися логічно послідовного викладу, при якому немає істотної свободи для автора навчальної програми чи підручника. Тієї свободи, яку постійно відчувають автори нових навчальних чи модельних програм. Зміст загальної середньої освіти має бути соціальним (державним) замовленням. І тому непорушним. Академічна свобода повинна проявлятися у способах виконання цього замовлення. Спосіб тлумачення академічної свободи визначає успішність системи освіти у загально державному масштабі.

Пандемія і війна породили нові проблеми процесу навчання, з якими раніше система освіти не стикалася. Звичайно, повітряні тривоги, потреба переривати заняття й бігти до сховища, перемикання між різними формами навчання — це те, з чим ми не стикалися. Але якщо брати власне проблеми навчання, то вони не виникли, а загострилися. У рішенні III Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції «Дистанційне та змішане навчання як засіб реалізації індивідуальної траєкторії професійного зростання педагога» (м. Київ, 24 травня 2023 р.) є такі слова: «Учасники конференції виділили найгостріші проблеми сучасної освіти в умовах воєнного стану...

Відсутність єдиного освітнього простору з єдиним понятєвим апаратом і синхронізацією вивчення предметів для різних рівнів вивчення навчальних предметів, що істотно ускладнює становище ВПО-учнів зараз, а у майбутньому — дітей батьків, вимушених до переїзду з економічних міркувань. Попри все це створює нерівні умови доступу до якісної загальної середньої освіти внаслідок освітньої політики щодо навчальних планів і навчальних програм.

Відсутність логічної послідовності викладу змісту окремих тем згідно з навчальними програмами.

Відсутність підручників зі стислим логічно послідовним викладом матеріалу, хоча б для

більшості предметів, які виносять на НМТ (ЗНО), за якими учень міг би самостійно підготуватися до контролю рівня компетентності, хоча б за окремими темами.»

Ці три проблеми існували і 30 років тому. Без вирішення їх неможливо побудувати ефективну систему освіти. А без ефективної система освіти, що дає переваги на глобальному ринку праці, чи хоча б руху у цьому напрямку не можливе патріотичне виховання з бережним ставленням до української держави.

Використання у навчальному процесі штучного інтелекту (ШІ) істотно підвищить рівень освіти. І якщо не можна зупинити процес використання учнями ШІ, то його потрібно очолити. Справжній штучний інтелект навіть на сучасному рівні розвитку технологій — доволі дорогий інструмент, який тривалий час буде комерційною або державною таємницею. Освітяни матимуть доступ лише до його урізаних варіантів. Наприклад, таких:

ChatGPT — мовна модель штучного інтелекту американської компанії OpenAI з доступом до інформації лише до 2021 року;

Bing — аналог ChatGPT компанії Microsoft;

Google AI — альтернатива ChatGPT від компанії Google.

ChatGPT зручний для відтворення даних. Наприклад, для написання есе чи діловодстві. Але зменшення часу на виконання таких завдань з підвищенням якості легше досягти, критично переглянувши «репертуар» таких завдань. До речі, компанія Apple заборонила використовувати цей інструмент для створення документів для того, щоб уникнути витоку конфіденційних даних. «Командна робота» з ШІ не є роботою з людьми з різними психологічними особливостями. Такий досвід «командної роботи» сумнівний. Системне мислення успішно можна розвинути без ШІ, причому на найвищому рівні. Застосування ШІ учнями ніяк не розвиває критичне мислення учнів, а лише надає матеріал для критики. Якого достатньо і в наявних підручниках, і в результатах роботи пошукових систем. Розвивають критичне мислення вчитель і оточення.

Наразі не можна бути упевненим у правдивості відповідей ШІ. ChatGPT може швидко подати правильне розв'язання завдання III етапу олімпіади з інформатики. Але може утнути й наступне. Після отримання кодів мовою R, які не виконували поставлене завдання, автор задав ChatGPT запитання: «Як довести, що дві різні медіани трикутника перетинаються в одній точці?» Ця задача для учнів 7 класу з підручника Погорєлова — ще з минулого тисячоліття. Після багатократних зауважень про хибність відповіді правильної відповіді від ChatGPT не отримано. Чесного зізнання: «Не знаю» також. Отримано потік абсурдних висловлювань. Наприклад, «три паралельні прямі перетинаються в одній точці». Вже після цього автор прочитав повідомлення про те, як цей самий чат на прохання адвоката Стівена Шварца з адвокатської фірми Levidow, Levidow and Oberman з Нью-Йорку написав юридичне обґрунтування з посиланням на видумані процеси і запевняв адвоката про наявність відповідних даних у спеціалізованих базах даних. Обман було виявлено у ході судового розгляду... Риторичне питання: чи можна довірити дітей «вчителю», що відверто й постійно бреше?

Серед прихильників ШІ багато викладачів інформатики, яким відомо про вже проведені скорочення програмістів внаслідок заміни їх ШІ. Інакше кажучи, фахівців цінують і цінуватимуть за те, чим вони відрізняються від ШІ. Чи допоможе контакт учнів з ШІ збільшити цю різницю? Сумнівно! Хіба як негативний приклад під гаслом: «Потрібно працювати інакше».

14 червня 2023 року Європарламент ухвалив проект правил щодо використання програм зі штучним інтелектом. Він стане основою для першого в історії закону, який регулюватиме ШІ. Законопроект передбачає поділ технологій із ШІ на групи ризику. Список високого ризику включатиме штучний інтелект в освіті, критичній інфраструктурі, громадському порядку. Навіть законодавці усвідомлюють небезпеку застосування ШІ в освіті.

ШІ ґрунтується на багатопараметричному моделюванні. Чи є це рухом до пізнання? Наведемо аналогію — відому, але неосмислену. Багатопараметричну модель Птолемея опису руху планет можна тлумачити як розклад у модифікований ряд Фур'є за 3 частотами. Таке наближення справжнього руху в неінерційній системі координат можна здійснити з довільною точністю, збільшуючи кількість частот. Але продуктивнішими для розуміння законів природи є закони Кеплера, що підтверджують закон

всесвітнього тяжіння. Спроба все перекласти на ШІ найімовірніше призведе до ілюзії адекватного розуміння дійсності у ситуації, що насправді вимагає кардинальної зміни точку зору.

Очевидною є користь ШІ для дорослих при створенні документів, можливо, й навчальних. У кращому випадку Ви отримаєте лише те, що було закладено у ШІ за рік-два до запиту. І результат вимагатиме перегляду і редагування людиною-експертом. Для створення справді нового знадобиться працювати самостійно.

Можливо, хтось отримає фінансову допомогу за інновації у цій царині. Чи гучну славу. Але поки неможливо гарантувати позитивний вплив ШІ на розумовий розвиток здобувачів освіти. А от імітація цього — можлива.

Деякі університети забороняють використання ШІ студентами при виконанні завдань. Деякі прописують правила такого використання. В обох випадках вимагають від викладачів уміння розпізнавати використання ШІ. Сумнівно, що це завдання буде успішно виконано і викладачі (хоча б більшість) будуть випереджати темп удосконалення технологій навіть з використанням відповідних платформ. Щонайменше зараз такого немає.

За будь-яких обставин потрібно визначити позицію системи освіти щодо цього явища. І найоптимальнішим для загальної середньої освіти видається таке: до останньої чверті випускного класу уникати завдань (щонайменше, не оцінювати такі завдання), виконання яких можна перекласти на ШІ. А протягом останньої чверті ознайомити з прийомами чи хоча б прикладами уточнення запитів для ШІ, що дозволяють досягнути бажаного результату. І це може бути матеріалом вільно поширюваного електронного підручника, зміст якого потрібно оновлювати щороку. Лише після того, як з допомогою студенти вишів ШІ «навчать» давати правильні відповіді, можна буде використати ШІ у навчанні школярів.

Відповідь на перелічені вище зауваження має бути такою:

– на рівні МОН — відобразити у нормативних актах перелічені проблеми та способи їх подолання, сприяти створенню відповідного навчально-методичного забезпечення з вільним доступом;

– на рівні педагогічних університетів та інститутів післядипломної освіти — у навчальному процесі відобразити перелічені проблеми, способи їх подолання, сприяти створенню відповідного навчально-методичного забезпечення з вільним доступом;

– на рівні закладів загальної середньої освіти — вчителям врахувати ці зауваження і максимально сприяти підняттю якості освіти. Щонайменше подавати навчальний матеріал у максимально стислій і логічно послідовній формі.

Прикладом такої відповіді з нашого боку є таке:

– упорядкування навчального матеріалу для навчання учнів програмуванню мовами C++, C#, Java, Javascript, Pascal, PHP, Python, Ruby, використання цих матеріалів у навчальних модулях для підвищення кваліфікації вчителів інформатики і надання вільного доступу до них [1];

– долучення до матеріалів навчального модулю “Логічно-послідовний і сучасний виклад шкільного курсу математики” для вчителів математики електронної копії посібника «Початки алгебри, аналізу, аналітичної геометрії і теорії ймовірностей» (Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005, 416 с.) з наданням вільного доступу до нього [2].

Теми розробки уроків з інформатики [1] запозичено з навчальних програм для учнів закладів загальної середньої освіти Як виявилося, вони повністю покривають 3-семестровий курс вивчення програмування студентами вишів математичних спеціальностей!

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Розробки уроків з інформатики для вивчення програмування [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/kievoit/program.html. Дата звернення: Серпень 22, 2023.

2. Початки алгебри, аналізу, аналітичної геометрії і теорії ймовірностей. Тернопіль: Навчальна книга — Богдан, 2005, 416 с. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.kievoit.ippo.kubg.edu.ua/kievoit/course/manuel.pdf. Дата звернення: Серпень 22, 2023.

РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНО-ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ПЕДАГОГА-ПОЗАШКІЛЬНИКА ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сьома С.О.

канд.пед.наук, методист
комунального закладу Сумської обласної ради –
обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю

В умовах сьогодення освітня діяльність у закладах позашкільної освіти, відбувається в надзвичайно складних умовах. Пандемія, а згодом й широкомасштабна військова агресія з боку рф в Україні обумовили трансформування педагогічної діяльності в насичене інформаційне поле, її осмислене реформування, творче проєктування, впровадження інноваційних підходів і практик. В умовах глобальної інформатизації освіти педагогічні працівники мають втілювати нові освітні проєкти, вміти переформатовувати стратегії організації освітнього процесу, систематично самовдосконалюватися, постійно оновлювати свої знання щодо сучасних форм, методів і засобів навчання.

Вирішення окреслених завдань напряму залежить від рівня сформованості інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників, від розвитку спеціальних умінь і навичок щодо впевненого і критичного застосування інформаційно-комунікаційних технологій для створення, пошуку, обробки й обміну інформацією у професійній діяльності, публічному просторі та приватному спілкуванні.

У наукових дослідженнях В. Бикова, А. Гуржія, М. Жалдака, О. Зайцевої, Р. Гуревича, Т. Коваль, С. Сисоєвої, Л. Сущенко інформаційно-цифрову компетентність трактують як обов'язкову складову професійної компетентності педагога, що дає можливість особистості бути сучасною, активно діяти в інформаційному середовищі, використовувати найновіші досягнення техніки у своїй професійній діяльності [1; 2; 3]. Закон України «Про освіту» тлумачить інформаційно-цифрову компетентність як одну з ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності [1, с. 10].

Варто зазначити, що в епоху цифрової трансформації освіти перед позашкільною освітньою галуззю стоїть надскладне завдання – перейти на новий рівень навчання з активним використанням інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі, що, у свою чергу, дозволятимуть доволі швидко й ефективно працювати в інформаційному полі та сприятимуть більш дієвому й результативному навчанню і розвитку здобувачів освіти. При цьому залишається проблемою підвищення рівня освіченості педагогічних працівників, модифікація їх професійної підготовки в контексті розвитку інформаційно-цифрової компетентності.

Готовність до оволодіння й застосування інформаційно-цифрових технологій в освітньому процесі гуртків і творчих об'єднань закладів позашкільної освіти потребує спеціально організованої мотиваційно-просвітницької діяльності серед педагогічної спільноти, покращення матеріально-технічної бази закладів позашкільної освіти та організації відповідного навчання педагогів щодо використання інформаційно-комунікаційних технологій, добору і застосування цифрового інструментарію в освітньому процесі.

Зокрема прикладом такого навчання може слугувати реалізований у 2023 році на теренах Сумській області Обласний методико-педагогічний проєкт «Цифрова освітня кухня» (відеопрезентація Проєкту доступна за покликанням: https://youtu.be/Y_CJt6TJ-BY).

Організаторами Проєкту виступили Департамент освіти і науки Сумської обласної державної адміністрації і комунальний заклад Сумської обласної ради – обласний центр позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю.

Його реалізація мала на меті: створення інноваційного простору для спільного навчання, спілкування, формування та розвитку Digital skills (цифрових навичок) педагогів закладів позашкільної освіти; знайомство із сучасними цифровими інструментами і ресурсами для організації навчання здобувачів освіти; обмін досвідом роботи щодо

розроблення та використання цифрового навчального контенту в освітньому процесі гуртків і творчих об'єднань закладів позашкільної освіти.

Проєкт реалізовувався в період з 1 липня по 31 грудня і передбачав навчання педагогів у форматі практичного онлайн-інтенсиву.

У ході навчання учасники Проєкту познайомилися з 35 найбільш розповсюдженими онлайн-сервісами та освітніми платформами, вивчили можливості онлайн-застосунків, сервісів і програм, що стануть в нагоді під час організації освітнього процесу. Опанували ресурси для організації робочого простору, створення вікторин, тестів, ігор, опитувань, відеозавдань; інтерактивних презентацій, книг, плакатів, робочих аркушів, карт пам'яті; віртуальних дощок і середовищ для спільної роботи; вебсторінок, колекцій матеріалів тощо. Отримали консультації щодо підбору дієвих освітніх онлайн-сервісів, познайомилися з їх можливостями для підвищення якості й ефективності освітнього процесу гуртків і творчих об'єднань у дистанційному та змішаному форматах.

Кожне із 8 занять практичного онлайн-інтенсиву було сплановано як окремий модуль, що включав:

– щотижневі зустрічі учасників у режимі реального часу із використанням сервісу для відеоконференцій Zoom;

– знайомство з 4–5 різними цифровими застосунками і сервісами;

– дистанційну навчальну взаємодію та комунікацію учасників на вебсервісі xTiles та платформі Google Classroom;

– самостійне виконання практичних завдань учасниками по освоєнню нових цифрових інструментів і презентацію власноруч розроблених цифрових розробок у Google Classroom;

– консультації та супровід тренера.

Важливо, що учасники практичного онлайн-інтенсиву «Цифрова освітня кухня» мали змогу опановувати цифрові інструменти в асинхронному режимі, переглядаючи відеозаписи занять-модулів, що опубліковані на YouTube та виконати домашні завдання і розмістити в Google Classroom.

Практичний досвід реалізації методико-педагогічного проєкту «Цифрова освітня кухня» довів, що залучення педагогів до участі у подібних заходах може розглядається як альтернатива іншим формам методико-педагогічної взаємодії; слугує величезною можливістю для позашкільної педагогічної спільноти розвивати свою професійну інформаційно-цифрову компетентність, поглиблювати комп'ютерну грамотність, удосконалювати ІТ-навички володіння сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, освітніми інтернет-ресурсами та сервісами.

Отже, аналізуючи сучасну ситуацію освіти в державі, стає зрозумілим, що підвищення ефективності й результативності організації навчання із використанням технологій дистанційного і змішаного навчання, забезпечується готовністю педагога використовувати такі технології у педагогічній діяльності.

Суттєві зміни в інформаційній і комунікаційній інфраструктурі сучасного позашкільного освітнього процесу актуалізують фахову підготовку педагога-позашкільника в аспекті оволодіння засобами та інструментами інформаційно-комунікаційного освітнього середовища.

Залучення педагогів до проєктної діяльності є ключем до підвищення ефективності позашкільного освітнього процесу, сприяє модернізації методів, прийомів та організаційних форм навчання на основі сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

«Список використаних джерел»

1. Використання цифрових технологій у процесі змішаного навчання в закладах загальної середньої освіти: метод. реком./ За ред. М.В. Мар'єнко, А.С. Сухіх. Київ : ІІТЗН НАПН України, 2021. 87 с.

2. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти: колективна монографія / За заг. редакцією Л.Г Петрової. Суми: «Мрія», 2021. 300 с.

3. Сьома С.О. Розвиток інформаційно-цифрової компетентності педагогів – основа реалізації інноваційних процесів у сучасній позашкільній освіті // Освітній фактор. 2022. № 3. С. 177 – 180.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВИКОРИСТАННЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ДИСЦИПЛІН ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

Горбань Н.І.,

учитель вищої категорії, учитель-методист, учитель біології, екології Слов'янського педагогічного ліцею Слов'янської міської ради Донецької області

Самохвалова Л.В.,

учитель вищої категорії, учитель, учитель-методист, учитель фізики, астрономії Слов'янського педагогічного ліцею Слов'янської міської ради Донецької області

Одним з напрямків сучасної освіти, який дозволяє розв'язувати педагогічні проблеми сьогодення, є інтеграція навчання, як процес пристосування й об'єднання певних елементів або частин різних видів навчальної діяльності в єдине ціле за умов їх спрямованої одноманітності.

На думку науковців, інтегроване навчання – це освітній процес, що ґрунтується на комплексному підході. Інтеграція як вимога об'єднання в ціле компонентів навчання є необхідним дидактичним засобом, за допомогою якого уможливлюється створення в учнів цілісного уявлення про об'єкт, що вивчається, формується міжпредметна компетентність [1, 3]. У Державному стандарті Нової української школи поняття міжпредметної компетентності визначається як здатність учня застосувати щодо міжпредметного кола проблем знання, уміння, навички, способи діяльності та ставлення, які належать до певного кола навчальних предметів і предметних галузей. Для цього необхідно здійснювати формування інтегрованої свідомості, що дає можливість людині сприймати дійсність як сукупну цілісність певних частин, пов'язаних між собою [2].

У сучасній системі наук чітко намітився процес взаємного проникнення і зв'язку між науками. Це цілком об'єктивний процес, який обумовлений єдністю навколишнього світу. Розвиваючись, кожна наука не лише поглиблює свої знання про природу, але і розширює межі своїх досліджень. Внаслідок цього відбувається взаємне проникнення наук і виникнення межових, гібридних наук – біофізики, фізичної хімії, фізичної географії тощо.

У процесі майже будь-якого наукового дослідження проходить процес пізнання оточуючого нас світу, його закономірностей та явищ. У сучасну епоху проблема пізнання пов'язана, перш за все, з характерними рисами розвитку науково-технічної цивілізації, з породжуваними нею формами усвідомлення дійсності.

Міжпредметну інтеграцію в освітньому процесі можна здійснювати різними шляхами через створення інтегрованих курсів – навчальних курсів, які інтегрують знання окремих дисциплін (природнича галузь – «Природознавство», суспільствознавчі науки – «Я у Світі», біологічні наук – «Основи здоров'я» тощо); розроблення нових форм уроків (урок з міжпредметними зв'язками, інтегрований урок, бінарний урок); впровадження навчальних проєктів; організація тематичних тижнів тощо. Здійснення міжпредметних зв'язків допомагає формуванню в учнів цілісного уявлення про явища природи і взаємозв'язку між ними і тому робить знання практично більш значущими і застосовними. Міжпредметна інтеграція у навчанні сприяє синтезу знань та формуванню вмінь учнів застосовувати знання з однієї галузі в іншу. Це в свою чергу стимулює аналітичну діяльність школярів, розвиває потребу в системному підході до об'єкту навчання, формує вміння аналізувати й порівнювати складні процеси та явища об'єктивної реальності [4]. В учнів формується природничо-науковий погляд на навколишній світ, розуміння цілісності світогляду, розуміння сутності взаємозв'язку явищ та процесів у природі. А вміння бачити взаємозв'язки всіх аспектів життя, зрештою, стає звичкою, яка буде допомагати учням протягом усього життя.

Як приклад міжпредметних зв'язків розглянемо інтегрований урок. Структура інтегрованих уроків відрізняється від звичайного максимальною чіткістю та раціональністю навчального матеріалу; логічною взаємообумовленістю матеріалу інтегрованих предметів на кожному уроці; великою інформаційною ємністю навчального матеріалу, що використовується на уроці; інтегровані уроки створюють ситуацію для випереджаючого

навчання, коли учні на наглядному прикладі розуміють мету, задачі й результат діяльності та співвідносять їх з власним рівнем інтелекту. Під час планування й організації таких уроків учитель повинен враховувати наступні умови:

– в інтегрованому уроці об'єднуються блоки знань кількох різних предметів, тому надзвичайно важливо правильно визначити головну мету уроку. Якщо загальна мета визначена, тоді зі змісту предметів обираються тільки ті відомості, що необхідні для її реалізації.

– Інтеграція сприяє зниженню напруження та перевтоми учнів за рахунок їхнього переключення на різноманітні види діяльності в ході уроку. Тому під час планування необхідно ретельно визначати оптимальне навантаження школярів такими видами роботи на уроці.

– Під час проведення інтегрованого уроку між учителям, які викладають різні предмети, вкрай важлива психологія, необхідно ретельно зкоординовувати свої дії, щоб розуміти один одного з півслова.

– Учитель має досконало знати не тільки свій предмет, але й добре володіти змістом предмету, з яким планується інтеграція.

Для того, щоб інтегрований урок став ефективним, учень отримує роль помічника (Tutor або right hand) з метою розв'язання проблем й задач уроку. Для цього необхідно озброїти школярів наступними навичками та вміннями: навчити здійснювати самостійну пошукову роботу з додатковими джерелами інформації; уміти виконувати дослідницькі роботи; робити висновки, аналіз та синтез матеріалу; простежувати зв'язки між матеріалом різних галузей науки; навички працювати з інформаційно-комунікаційними новітніми технологіями тощо. Таким чином, інтегрований урок повинен бути спланований так, щоб 80% навчального часу займала творчість учнів [5].

Важливо розуміти, що не всі уроки є доцільними для інтеграції, не всі теми й розділи навчальної програми можливо й треба інтегрувати. В основі інтеграції повинна бути близькість змісту головних тем різних предметів та їхній логічний взаємозв'язок. Такі уроки не можна проводити часто, тому що вони втрачають свою новизну і знижують зацікавленість до них учнів.

Отже, реалізація міжпредметних зв'язків може сприяти оптимізації та систематизації поточного навчального процесу. Доцільність та вмотивованість вивчення природничих дисциплін інтегрованим курсом за рахунок оптимальності та комплексного підходу стає ефективним у навчані й вихованні учнів, забезпечує можливість наскрізного застосування знань, умінь, навичок, що допомогає дати учням цілісну картину світу та адаптуватися в сучасному інтегрованому суспільстві.

Список використаних джерел

1. Бицюра Ю. Інтегрована система навчання. Завуч. 2002. № 16, С. 10.

2. Енциклопедія освіти / гол. ред. В.Г. Кремень, Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.

3. Левашова В.М. Міжпредметні зв'язки природничих дисциплін як засіб формування наукового світогляду школярів. Вісник Національного технічного університету України «КПІ» : Філософія. Психологія. Педагогіка. 2008. № 1, С. 154–158.

4. Левченко Т.П., Левченко С.П. Бінарні уроки. Мета, результати та особливості. Вища школа. 2012. 254 с.

5. Мельниченко Л.І. Інтегровані уроки. Вища школа. 2011. 457 с.

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Рудяшко Олена Олексіївна,

студентка 1 курсу факультету іноземних мов ,ступінь «Магістр»
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини

Важливою складовою сучасної освіти є поняття «якість освіти» і, у зв'язку з цим, проблема якості освіти, стандартів якості й вимірювання якості. Поняття якості безпосередньо пов'язане із рівнем освіченості, соціально-економічною ситуацією й життям людини в цілому.

У 2003 році Україна приєдналася до Болонської декларації. Головна мета цього договору – гармонізація й співпраця європейських систем освіти, організація єдиного освітнього простору. Тому сьогодні перед українською системою освіти стоїть завдання бути повноправним партнером в єдиному світовому освітньому просторі, а це значить впровадження інноваційної діяльності у сферу освіти, «де центром і результатом освіти стає не знання, а їх носій – людина, у діяльності якої виявляється й реалізується якість освіти».

Оскільки якість освіти сьогодні розуміють як якість життя, то інноваційні процеси в освіті стали обов'язковою вимогою суспільного розвитку. Інноваційна діяльність має базуватися на принципах безперервності освіти, що випереджає розвиток, проєктування інноваційного розвитку, відкритості й участі суспільства, стратегічного інвестування.

Якість освіти українських випускників закладів загальної середньої освіти не відповідає тому рівню, що необхідний їм, аби ефективно здійснювати діяльність в економічній, соціальній, культурній, виробничій та інших сферах. Також існує розрив між шкільною та вищою освітою, порушується наступність середньої та вищої освіти, що неприпустимо, бо успішність засвоєння програм у вищій школі залежить від якості шкільної освіти.

Виникає питання: як забезпечити необхідний рівень якості освіти в Україні для того, аби бути конкурентоспроможними в системі світової освіти? На нашу думку, політика освіти України має бути спрямована на взаємозбагачення з іншими країнами, але при цьому виробляючи власний високоякісний освітній продукт і передбачаючи розмаїття шляхів розвитку.

Для того, щоб розробляти нові технології оцінки якості освіти, необхідно аналізувати зарубіжний досвід з метою виявлення тенденцій в галузі оцінки результатів навчання в різних країнах світу, запобігання помилок, а також порівняння власних розробок із практикою інших країн.

Ми впевнені, що необхідно мати власну систему оцінки якості в кожному освітньому закладі, а для цього необхідні оцінні засоби показників якості, технології моніторингу якості.

Результат освіти сьогодні пов'язується з наявністю й рівнем розвитку ключових компетенцій особистості, а це, у свою чергу, визначає досягнення успіху в житті й включеність людини в розв'язання значущих проблем і завдань сучасного суспільства. Таким чином, сучасна освіта – це якісна освіта на основі компетентнісного підходу.

Якісна освіта, орієнтована на компетенцію людини, дозволяє цілеспрямовано використовувати наявні ресурси, ширше задіювати можливості самої системи освіти, забезпечувати різнорівневе різноспособне вчення, спиратися на нахили й здібності здобувачів освіти й давати їм можливість вибирати власну траєкторію освіти й більш глибоко вивчати матеріал з обраного напрямку. І це, звичайно, буде працювати на підвищення якості і допоможе за більш короткий термін отримати необхідні знання. Компетентність – це досвід творчої діяльності й ціннісного ставлення, що визначає особистісно-ціннісний розвиток здобувача освіти.

Якщо ми будемо розглядати освіту з точки зору соціалізації особистості, то компетенції стають пріоритетом освіти, що дозволяють людині адаптуватися до навколишнього світу й бути успішною. Тому компетентнісний підхід у навчанні, на нашу думку, є актуальним саме зараз. В умовах життя людини в XXI столітті, у час глобальних змін у всіх видах людської діяльності й у свідомості людини.

Радою Європи було виділено п'ять груп ключових компетенцій: політична, соціальна, міжкультурна, комунікативна, соціально-інформаційна, персональна.

На нашу думку, найважливішою з них для реалій України є міжкультурна компетенція. Вона включає три складові: мовну, комунікативну й культурну компетенції. Міжкультурна компетенція є одним із показників сформованості вторинної мовної особистості, здатної зрозуміти іншу соціокультуру, побачити цінності іншого лінгвоетносоціуму й застосувати їх в контексті міжкультурного спілкування. Відповідно, міжкультурна компетенція є потужним стимулом для розвитку особистості, підвищення якості освіти, формування комунікативної культури.

Включення міжкультурної компетенції в освітній процес дозволить знайти шляхи наближення системи освіти до потреб суспільства, що безперервно розвиваються, підвищить якість освіти. А світовий досвід доводить, що найбільш успішною стратегією досягнення міжкультурної компетенції є інтеграція – збереження власної культурної ідентичності поряд з оволодінням культури інших народів.

Найважливіша умова успішної міжкультурної комунікації – перцептивна готовність до сприйняття відмінностей та розширення картини світу при зіткненні комуніканта з явищами, які йому незнайомі або відрізняються від його попереднього досвіду.

Формування міжкультурної грамотності здобувача освіти є важливою соціально-педагогічною проблемою. Актуальність тематики володіння міжкультурною компетенцією визначається тенденціями розвитку сучасного суспільства й освіти, що характеризуються тісною взаємодією різноманітних культур, глобалізацією всіх сфер суспільного життя й зростанням міжкультурного спілкування.

Міжкультурна компетенція як результат освіти дає основу успішності особистості в нових умовах життя й діяльності, робить людину конкурентоспроможною. Міжкультурна комунікація – це інструмент, що дозволяє особистості спілкуватися з іншою людиною, іншою культурою, жити в діалозі зі світом і самим собою, що є невід'ємною складовою життя людини в XXI столітті в умовах глобалізації, а, отже свідченням якісної освіти.

Список використаних джерел

1. Варава І.П., Коваль А.П. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні // IV Міжнародний молодіжний науковий юридичний форум: тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених. Національний авіаційний університет. Київ, 2021. Том 1. С. 30–33.

2. Кириченко В.Г., Березяк К.М., Ромпнишин Ю.Л., Тенькова З.Ю. Сучасні тенденції розвитку вищої освіти в Україні. Наукові інновації та передові технології. Серія: Педагогіка. 2022. № 4 (6) С. 118–130.

3. Кравченко С.М. Тенденції розвитку освіти в країнах ЄС та Україні. URL: http://surl.li/hcnkr

4. Краус К.М., Краус Н.М., Іщенко І.С. Освіта та суспільство: цифрова ідентифікація людини: монографія. Київ: Аграр Медія Груп, 2023. 208 с.

ПРИРОДОТЕРАПІЯ ЯК МЕТОД ПСИХОЛОГІЧНОЇ І СОЦІАЛЬНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО ТА ПІСЛЯВОЄННОГО СТАНУ

Гуцало Т.А.

Заступник директора з навчальної роботи
Тернопільський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді

У сучасному світі людина, її життя і здоров'я є найвищими цінностями. Сьогоднішня негативна тенденція до погіршення стану здоров'я учнівської молоді зумовлена багатьма впливами – екологічним, соціальним, освітнім, і, чи не найголовніше на сьогодні – емоційним психологічним стресом, спричиненим воєнними діями росії на території України.

Негативна інформація, зміна місця проживання, втрата близьких, неможливість нормального спілкування з друзями, постійні тривоги – все це спричиняє поганий вплив на самопочуття і здоров'я дорослих та дітей, які є значно менш стійкими. Окрім того, запровадження дистанційного навчання ще з 2020 року (карантинні обмеження) заставили дітей значно більше часу проводити за гаджетами, що теж не сприяє оздоровленню молоді. Така ситуація вимагає від сучасних закладів освіти створення не лише безпечного освітнього середовища, а й впровадження технологій, форм, заходів, які допоможуть відновити емоційний стан дитини, відволікти від навколишнього негативу, допомогти адаптуватися до соціальних умов та зміцнити психологічне і фізичне здоров'я.

В умовах війни заклади позашкільної освіти, на підконтрольній Україні території, крім освітньої, виховної функцій, виконують важливу соціальну, здоров'язбережувальну функцію, впроваджуючи основи реабілітаційної педагогіки.

Актуальним в реабілітаційній педагогіці є розробка ефективних методів педагогічної терапії і корекції, компенсації, ігротерапії, уроків серед природи, спрямованих на збереження та відновлення фізичного, психічного, морального і духовного здоров'я дитини, на захист учнів від різних стресогенних чинників, застосування природоторепії.

Природотерапія – використання ресурсів природи в лікуванні та профілактиці хвороб. До цієї групи належать різноманітні методи:

- Анімалотерапія – використання тварин, як засобу для лікування та профілактики. Мета такої терапії полягає у поліпшенні соціальних, емоційних, або когнітивних функцій.
- Рослинотерапія – використання терапевтичного впливу на здоров'я людини різноманітних властивостей рослин (деревотерапія, терапія кімнатними рослинами).
- Аеротерапія – застосування з профілактичною та лікувальною метою чистого повітря.
- Ароматерапія – вплив на самопочуття за допомогою запахів.
- Кольоротерапія – лікування кольоровими гамами природи.

А ще – ландшафтна терапія, екотерапія, геліотерапія, літотерапія та ін.

Природа є ідеальним середовищем для розвитку сенсорних систем – зору, нюху, слуху, дотику. Природні об'єкти вирізняються мальовничими ландшафтами, різноманітними природними комплексами, багатим і різноманітним рослинним та тваринним світом, в складі яких є рідкісні види флори і фауни, унікальні об'єкти неживої природи.

Для впровадження вищезазначених методів педагоги Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді розробили ряд заходів та працюють над їх створенням і надалі. Так, розроблено ряд занять на природі для гуртків різних профілів – у Зеленому класі, на учнівській навчально-дослідній земельній ділянці, в Зимовому саду, Кутку живої природи, Акваріумному клубі, в теплиці. При їх створенні враховуються вік учнів, стан їх здоров'я, особливості світосприйняття тощо.

Активно впроваджується ігротерапія на природі, в тому числі і з об'єктами неживої

природи – пісок, каміння... та й фізична активність на свіжому повітрі позитивно впливає на настрій та самопочуття вихованців.

В кабінеті етноекології ТОЦЕНТУМ відвідувачі знайомляться з колекцією дідухів та павуків і мають можливість долучитися до їх створення. Робота з природним матеріалом (колоски злакових, солома) сприяють активізації тактильних рецепторів, що позитивно впливає на інші функції організму.

З метою використання енергетичних властивостей природних об'єктів у відновлені психічного та фізичного здоров'я дітей у 2022 р. на території Тернопільського обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді створено Релаксаційно-екологічну стежку здоров'я. Стежка здоров'я сприяє профілактиці та поліпшення координації руху, функцій серцево-судинної та дихальної систем, підвищення опірності організму інфекційним захворюванням, поліпшенню емоційно-психологічного стану дітей, пропаганді валеологічного виховання. Стежка включає наступні зупинки: Дендрарій; Рокарій; Стежина дотику; Галявина ароматів; Зимовий сад; Куточок живої природи; Акваріумний клуб; Духовно-етична (огляд народознавчих виробів).

З лютого 2023р. в закладі започатковано проект «Дружній простір позашкілля для дітей війни». В рамках проекту щонеділі працювали тематичні творчі майданчики, проводились розвивальні та розважальні заходи для дітей різного віку і їх батьків. Значну частину заходів складали МК із роботи з природним матеріалом – виготовлення виробів з природного матеріалу, писанкарства, арт-терапія з природними фарбами та ін. Участь в заходах взяли понад 200 осіб.

Протягом літнього періоду в закладі щороку працює Літня екологічна школа. Окрім учнів Тернопільської міської та навколишніх територіальних громад школу цьогоріч відвідували діти з числа внутрішньо переміщених осіб із Харківської, Київської, Сумської, Донецької, Херсонської областей. Творчі майданчики проходили за такими напрямками: «Я – еколог», «Я – флорист», «Я – народознавець», «Я – дослідник», «Я – любитель домашніх тварин». Спілкування з природою сприятливо діє на емоційний стан дітей.

Окрім позитивного емоційного впливу такі заходи мають гарний пізнавальний ефект – сприяють концентрації уваги, розвитку пам'яті, активізації мислення, розвитку творчих здібностей, поліпшенню навичок спілкування та сприяють значному розвитку емпатії у дітей.

Отже, природотерапія має ресурс для соціальної та психологічної реабілітації учнівської молоді, а заклади позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму – потужну матеріально-технічну та методичну базу для впровадження таких нетрадиційних форм роботи з учнівською молоддю в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Кравченко О.О. Природотерапія як інноваційна технологія реабілітація дітей та молоді з особливими освітніми потребами в умовах інклюзивними туризму // Науковий вісник ужгородського університету. Серія: «Педагогіка. Соціальна робота» 2020. Випуск 2 (47)

2. Малишевська І.А. Методика використання природотерапії як технології корекції здоров'я учнів початкової школи: монографія. Умань: Візаві, 2013. 162 с

3. Мелаш В, Дубяга С, Варениченко А. Методика використання природотерапії як технології еколого-валеологічного виховання та корекції здоров'я учнів з особливостями інтелектуального розвитку chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/http://eprints.mdpu.org.ua/id/eprint/12715/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%202022_1_8.pdf

ЗНАЧУЩІСТЬ НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДИТИНИ

Мисько Володимир Зіновійович,

викладач географії, керівник гуртків Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання

Мисько Тетяна Орестівна,

вчитель-методист, вчитель географії Кам'янець-Подільського ліцею №17

(з досвіду роботи керівників гуртків Кам'янець-Подільського ПНВО)

Анотація: У статті розкрито значення використання науково-дослідницької діяльності дітей в освітній сфері як важливого аспекту розвитку їх творчого потенціалу. Розглянуто значення науково-дослідної роботи з географії у сучасній школі. У статті авторами проаналізовано Всеукраїнські конкурси науково-дослідницької діяльності дітей та їх туристсько-краєзнавчі, еколого-натуралістичні і географічні напрямки.

Ключові слова: науково-дослідницька діяльність, туристсько-краєзнавча робота, Всеукраїнські конкурси, Кам'янець-Подільське ПНВО, Мала академія наук, конференції.

Вступ. Вирішальним чинником суспільного розвитку є творча людина, тому акцент у сучасній освіті переноситься на формування в дітей нових якостей особистості: креативного мислення, комунікативності, уміння логічно мислити й робити правильний вибір при зміні видів діяльності, відповідальності й самостійності. Лише творча особистість в сучасних умовах може мати професійні досягнення, здійснювати самореалізацію та самоствердження, стати успішною особисто і зробити успішною свою родину [1].

В умовах сучасного ринку праці зростає значущість знання і тому в школі виникає необхідність пошуку нових методів навчання й виховання, спрямованих на популяризацію інтелектуальних цінностей і авторитет знань, навичок наукової роботи і передпрофесійної наукової діяльності.

Найбільш придатною для вирішення питань мотивації школярів до навчання на уроках і в позаурочний час виступає науково-дослідницька діяльність школярів, основною функцією якої є стимулювання учнів до пізнання світу, себе і себе в цьому світі. Під науково-дослідницькою діяльністю розуміється творчий процес спільної діяльності двох суб'єктів (педагога та дитини), яка пов'язана з вирішенням творчих дослідницьких завдань із заздалегідь невідомим рішенням, результатом якої є формування дослідницького стилю мислення і світогляду в цілому, і яка передбачає наявність основних етапів, характерних для досліджень у науковій сфері. Важливо розуміти, що науково-дослідна діяльність учнів це процес спільної роботи учня і педагога. Тому при написанні наукових робіт педагог учитель має чітко усвідомлювати її головну мету і основні завдання [1; 6].

Організація науково-дослідної діяльності школярів дозволяє розвивати в учнів пізнавальні інтереси, самостійність, культуру навчальної праці, дозволяє систематизувати, узагальнювати, поглиблювати знання з певної галузі навчального предмету і навчає їх застосовувати на практиці.

Основними формами залучення учнів та вихованців гуртків до пошукової та науково-дослідницької діяльності є:

– участь в роботі МАН України, наукових гуртках, товариствах, секціях, клубах, школах юних дослідників, творчих лабораторіях;

– індивідуальна та групова робота над пошуковими та науково-дослідницькими проєктами («Моя Батьківщина Україна», «Вчимось заповідувати», «Мій рідний край – моя земля», «Мала академія наук України», «Перший крок у науку», «Хмельниччина очима юних географів», «Хмельниччина в особистостях», «Дослідницький марафон», «Юний дослідник», «Знавці географії»);

– науково-практичні конференції, семінари, колоквіуми, зльоти, наукові читання, конкурси-виставки пошукових та дослідницьких робіт;

– навчальні екскурсії, експедиції, дослідницькі маршрути;

– розроблення мультимедійних проектів, участь в Інтернет-олімпіадах, віртуальних дослідницьких змаганнях та конкурсах;

– робота сезонних наукових шкіл, оздоровчих одно– і багатопрофільних науково-практичних таборів в канікулярний час;

– самоосвітня діяльність [3].

Узагальнення педагогічного досвіду роботи керівників гуртків Кам'янець-Подільського позашкільного навчально-виховного об'єднання (ПНВО) з розвитку обдарованості показало, що виділені форми пов'язані між собою, взаємозумовлені та становлять єдиний комплекс, системоутворюючим фактором якого є діяльність педагога. Отже, керівники гуртків використовують різні форми роботи з обдарованими дітьми, але переконані, що домінувати мають самостійна робота, пошуковий та дослідницький підходи до засвоєння знань, умінь і навичок. Саме тому педагогічні колективи велику увагу приділяють участі дітей в науково-дослідницькій роботі в ході різноманітних конкурсів: від індивідуальних до колективних. Науково-дослідницькі конкурси, в яких приймають участь юні дослідники під керівництвом керівників гуртків Кам'янець-Подільського ПНВО, можна умовно поділити на два напрями: еколого-натуралістичні та туристсько-краєзнавчі.

Серед учасників конкурсів еколого-натуралістичного напряму слід відзначити Хомик Олександру, вихованку гуртка «Юні зоологи», яка зайняла ІІІ місце на всеукраїнському етапі конкурсу «Дослідницький марафон» (керівник: Богомолова О.А.); гурток «Юні зоологи», які зайняли ІІ місце на всеукраїнському етапі конкурсу «Кролик» (керівник: Богомолова О.А.); Кицанюк Анастасія, вихованку гуртка «Юні орнітологи», яка з науковою роботою «Окремі елементи технології вимушеного вигодовування пташенят нерозлучників (Agapornis)» зайняла ІІІ місце на всеукраїнському етапі конкурсу зоологів і тваринників (керівник: Трояновська О.М.); Богомолова Сергія, вихованця гуртка «Юні зоологи», який всеукраїнському етапі XVII Конкурсу дослідницько-експериментальних робіт з природознавства «Юний дослідник» зайняв ІІІ місце (наукова робота «Особливості лікарської рослини Ехінацеї пурпурової (Echinacea Purpurea) в умовах Придністров'я»).

Значних успіхів досягли вихованці Кам'янець-Подільського ПНВО у Всеукраїнському конкурсі школярів та учнівської молоді «Вчимося заповідувати». Конкурс проводиться з метою залучення молоді до роботи зі збереження фіторізноманіття, активізації природоохоронної роботи через різні форми еколого-краєзнавчої діяльності; проведення учнями пошукової роботи з находження стародавніх дерев, оцінки їхнього стану та охорони від антропогенного навантаження; виховання екологічної, природоохоронної свідомості; формування екологічного світогляду, екологічної компетентності та засад раціонального природокористування [2; 6].

За останні два роки юні дослідники під керівництвом керівників гуртків Інни Гоцуляк, Оксани Богомолової та Володимира Миська займали призові місця на V, Всеукраїнському етапі: робота вихованців гуртка «Юні зоологи» отримала І місце (кер. Гоцуляк І.В., 2022 р.); вихованців гуртка «Юні ентомологи» – ІІ місце. (кер. Богомолова О.А., 2021 р.), вихованців гуртка «Географічне краєзнавство» – ІІ місце (кер. Мисько В.З., 2022 р.) та вихованців гуртка «Екологічне краєзнавство» – ІІІ місце (кер. Мисько В.З., 2021 р.).

Всеукраїнська краєзнавча експедиція учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», що проводиться щорічно з 2013 р. та є важливим проєктом для залучення учнів та вихованців гуртків до пошукової краєзнавчої роботи. Щорічно керівники гуртків ПНВО зі своїми вихованцями беруть участь у даній експедиції та показують високі результати. Серед науково-дослідницьких конкурсів туристсько-краєзнавчого напряму, вихованці гуртків Кам'янець-Подільського ПНВО найбільших успіхів досягли у Всеукраїнській експедиції учнівської та студентської молоді «Моя Батьківщина – Україна». Основними завданнями експедиції є: виховання учнівської та студентської молоді патріотизму, любові до України, поваги до народних звичаїв, традицій, духовних і культурних цінностей усіх націй і народів, які живуть в Україні; формування в учнівської та студентської молоді активної громадянської позиції; залучення молоді до активної діяльності з вивчення історії рідного краю та довкілля, географічних, етнографічних, історичних об'єктів і явищ соціального життя, а також до природоохоронної та дослідницької роботи.

Є 6 напрямів експедиції: «Моя Батьківщина – Україна», за якими працюють юні дослідники: «Духовно-культурна спадщина мого роду», «Козацькому роду нема переводу», «Із батьківської криниці», «З попелу

забуття», «Геологічними стежками України» та «Географія рідного краю».

25–27 січня 2022 року за підсумками ІІІ туру Всеукраїнської краєзнавчої експедиції «Моя Батьківщина – Україна» три роботи вихованців ПНВО зайняли призові місця. ІІ місце у напрямку «З попелу забуття» посів експедиційний загін вихованців гуртка «Юні туристи-краєзнавці» (кер. Недря Т.В.). Юні краєзнавці провели дослідження на тему «Повстання проти радянської влади в Польовій Тернаві, Малій Тернаві, Нестерівцях, Дунаївцях 1931 року». ІІІ місце у напрямку «Геологічними стежками України» здобула пошукова група вихованців гуртка «Географічне краєзнавство» (кер. Мисько В.З.). Дослідження проводилося на тему «Геолого-геоморфологічні об'єкти Кам'янець-Подільського району: сучасний стан та використання у геотуризмі». ІІІ місце у напрямку «Географія рідного краю» посіла дослідницька група вихованців гуртка «Пішохідний туризм» (кер. Кух О.М.). У своєму дослідженні «У вінку із товтр: географічний нарис околиць с. Біла» юні дослідники описали геологічні та біологічні характеристики бічних товтр біля села Біла, охарактеризували перспективи їх вивчення та збереження.

У 2021–22 рр. під керівництвом Недрі Т.В. робота вихованців гуртка «Юні туристи-краєзнавці» «Кам'янець-Подільський: подорож в історію України доби УНР (1919 р.)» (напрям «З попелу забуття») зайняла ІІ місце на ІІ, обласному етапі конкурсу; «Двері як витвори мистецтва кам'янецьких майстрів XIX –XX ст.» (напрям «Духовно-культурна спадщина мого роду») – ІІ місце на ІІ, обласному етапі конкурсу; «Образ гетьмана Остапа Гоголя – на тлі епохи в історії та в мистецтві» (напрям «Козацькому роду нема переводу» – ІІ місце, на ІІ, обласному етапі конкурсу.

Цьогоріч за підсумками ІІІ туру Всеукраїнської краєзнавчої експедиції «Моя Батьківщина – Україна» два наукові проєкти вихованців гуртків Кам'янець-Подільського ПНВО отримали високі місця. Дослідження вихованців гуртка «Екологічне краєзнавство» (кер. Мисько В.З.) на тему «Садиби зеленого туризму Кам'янець-Подільської ОТГ як фактор розвитку рекреаційної діяльності регіону» (напрям «Географія рідного краю») та вихованців гуртка «Туристське краєзнавство» (кер. Кух О.М.) на тему «Фосфоритні поклади Хмельниччини: геологічні умови формування та особливості видобування» (напрям «Геологічними стежками України») зайняли треті місця.

Також педагоги значну увагу приділяють участі дітей в роботі Малої академії наук України (МАН), яка посідає чільне місце серед ефективних форм науково-дослідницької діяльності, що сприяють розвитку творчого потенціалу учнів, спрямовує зусилля на розвиток дослідницьких здібностей школярів, залучає їх до активної дослідницької роботи. Саме тут старшокласники проходять першу школу становлення як майбутніх науковців, дослідників. У МАН учні ознайомлюються з досягненнями науки і техніки, розвивають творчу думку, реалізують прагнення до наукового пошуку, набувають дослідницьких умінь [5].

Керівник гуртків Кам'янець-Подільського ПНВО Мисько В.З. працює із обдарованими дітьми уже тривалий час – з 2004 року, та має чимало успіхів із юними науковцями в рамках написання науково-дослідницьких робіт по лінії МАН на різних рівнях. Зокрема, минулого року троє дітей-старшокласників на ІІ обласному етапі зайняли два перших та одне друге місця: Мокринчук Максим з темою роботи «Силурійські компоненти в архітектурних формах м. Кам'янця-Подільського (на прикладі Старого міста)» (І місце, учень ліцею №13, секція «Геологія, геохімія та мінералогія») (рис. 3); Пірожак Олександр з темою роботи «Фізико– та суспільно-географічні аспекти зображень на обігових монетах країн Азії: опис, систематика, використання на уроках географії» (І місце, учень ліцею №14, секція «Географія та ландшафтознавство»); Шиманський Максим з темою роботи «Сніговий покрив у Кам'янці-Подільському» (ІІ місце, учень ліцею №12, секція «Кліматологія»).

Особливого успіху досяг педагог зі своїм вихованцем – Пірожаком Олександром на ІІІ всеукраїнському етапі захисту науково-дослідницьких робіт, де учень 10 класу зайняв високе третє місце.

Цьогоріч за підсумками ІІ обласного етапу цього престижного конкурсу дві наукові роботи дітей також отримали високі місця: Пірожак Олександр з роботою «Підземні води Кам'янця-Подільського та його околиць: історія, опис, проблеми збереження та перспективи використання» (ІІ місце, учень ліцею

№14, секція «Гідрологія»); Шафєєва Каріна з роботою «Історико-культурні туристично-рекреаційні ресурси Національного природного парку «Подільські Товтри»» (ІІІ місце, учениця ліцею №13, секція «Географія»).

На жаль, цього року на обласному етапі під час оцінювання дитячих науково-дослідницьких робіт відбулись досить неприємні речі: в секції «Географія» із 11-ти робіт лише три отримали призові місця, що склало лише 27,27%?! Хоча традиційно членам журі було рекомендовано надавати обдарованим юним науковцям як мінімум 50% призових місць від представлених робіт. Після такого «оцінювання» декілька дітей не отримали заслужені нагороди та призові місця. Це вдвічі прикро, якщо враховувати складну ситуацію в Україні через повномасштабну війну, і тому думаємо, що діти всіх регіонів області потребують більшої уваги і підтримки.

Якщо порівняти цьогорічні результати оцінювання в секції «Географія» з іншими секціями то можна виявити кардинальні відмінності. Наприклад, результати в інших секціях відділення «Науки про Землю» були наступними «Гідрологія» – 57,14% призових місць, «Метеорологія і кліматологія» – 50%, «Геоінформаційні системи та дистанційне зондування Землі» – 66,66%. Виникає цілком логічне запитання: «невже географія стала таким важким предметом, що більшість учасників конкурсу не спроможні на достатньому рівні захистити роботи?». Це питання виникає ще й тому, що в минулі роки оцінювання членами журі у цій секції проходило набагато прозоріше та адекватніше, а результати наукових досліджень були набагато вищими: 2020 р. – 46,66%; 2021 р. – 50,0%; 2022 р. – 50,0%. Питання залишається риторичним. До того ж, аналіз результатів цьогорічного захисту робіт в інших відділеннях і секціях свідчить про певний суб'єктивний чинник, який абсолютно не діє на користь дітей – майбутніх науковців: прикладна математика – 50% призових місць, статистика – 66,6%, прикладна фізика – 57,14%, теоретична фізика – 66,6%, прикладна макро– та мікроекономіка – 50,0% та інші.

Сподіваємось, що ця ситуація буде належним чином проаналізована обласним керівництво МАН, і в майбутньому при оцінюванні дитячих наукових робіт такі випадки більше не повторюватимуться та будуть враховуватись сучасні об'єктивні чинники та умови, які суттєво впливають на написання наукових робіт та підготовку до їх захисту. А склад журі обласних конкурсів буде формувати більш прозоро з пропорційним представленням всіх регіонів області.

Активну участь беруть гуртківці туристсько-краєзнавчого напряму у наукових конференціях. Гуртківці доповідали під час онлайн-збору переможців конкурсів краєзнавчо-дослідницьких робіт ІІ (обласного) туру Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна» та І (регіонального) туру Всеукраїнської краєзнавчої акції учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби» (пошукова група «Не маємо права забути», за роботу «Маршрут пам'яті «Голокост у Кам'янці-Подільському» (кер. Галецька О.В.) та дослідницька група гуртка «Юні туристи-краєзнавці» за роботу «Віра в «диво» проти державного атеїзму» (кер. Кух О.М.).

Вихованки гуртка «Юні туристи-краєзнавці» взяли участь у VI Всеукраїнській історико-краєзнавчої конференції «Державотворчі процеси в Україні: через віки у XXI століття» у м. Черкаси (Русецька Каріна, Шиманська Наталя відзначені дипломами учасників). На XIII Регіональній науково-практичній конференції «Молоді дослідники природі Поділля» до 25-ї річниці від дня створення Національного природного парку «Подільські Товтри» (21.04.2021) доповідали вихованці гуртків: Байдауз Анна (кер. Недря Т.В.), Русецька Каріна, Мельничук Каріна (кер. Кух О.М.), Кривий Іван (кер. Мисько В.З.). Усі учасники конференції відзначені сертифікатами. Доповідь Русецької Каріни визнана однією із найкращих та нагороджена дипломом.

На Всеукраїнській історико-краєзнавчій конференції учнівської молоді «Українська революція: уроки і перспективи» (м. Запоріжжя) доповідала Тачук Вероніка, (кер. гур. Кух О.М.). Вихованка нагороджена дипломом учасника.

За результатами обласної дитячої науково-практичної конференції дипломом Хмельницького обласного центру туризму і краєзнавства учнівської молоді нагороджений Кривий Іван, вихованець гуртка «Екологічне краєзнавство» (кер. Мисько В.З.) за доповідь на тему «Екологічні проблеми р. Смотрич в межах м. Кам'янця-Подільського та шляхи їх вирішення» (19.10.2022 р.).

19 квітня 2023 р. у Національному природному парку «Подільські Товтри» відбулася Регіональна молодіжна науково-практична конференція «Молоді дослідники – природі Поділля». Юні природознавці мали змогу презентувати коло своїх інтересів та результати своїх наукових досліджень. Дмитро Сидорук, вихованець гуртка «Екологічне краєзнавство» (кер. Мисько В.З.) виступив з доповіддю на тему «Викопна фауна силурійського періоду Кам'янеччини, як чинник розвитку геотуризму» (на прикладі Смотрицького каньйону)», котра висвітлювала колорит екскурсії каньйоном рідного міста у пошуках палеонтологічних зразків. Свою доповідь презентувала Наталя Шиманська, вихованка гуртка «Туристське багатоборство» (Кух О.М.) на тему «Фосфоритні штольні поблизу с. Джурджівка: сучасний стан та перспективи розробки на матеріалах польових досліджень». Доповідь розкривала особливості такої породи, як жовнові фосфорити, історію промислового буму з їх видобутку, сучасний стан штолень після видобутку копалин. Ще одна учасниця конференції, Шафєєва Каріна, учениця 9-Б класу Кам'янець-Подільського ліцею №13 виступила зі своїми дослідженнями на тему: «Історико-культурні туристично-рекреаційні ресурси Національного природного парку «Подільські Товтри» (науковий кер. Мисько В.З.). За результатами конференції виступи усіх юних дослідників відзначені дипломами – III, II та III ступеня. Під час таких заходів вихованці отримують неоцінений досвід участі у конференції, заслуховують інших доповідачів та надихаються до нових досліджень.

Кілька років вихованці гуртків Кам'янець-Подільського ПНВО беруть участь у конкурсі-захисту дослідницьких проєктів здобувачів освіти 6–8 класів закладів загальної середньої та позашкільної освіти області «Перший крок у науку». Конкурс проводиться з метою виявлення, розвитку творчих та інтелектуально здібних і обдарованих дітей, стимулювання та пропагування науково-дослідницької й експериментальної роботи серед учнівської молоді.

У 2022 р. Кривий Іван вихованець гуртка «Екологічне краєзнавство» (кер. Мисько В.З.) зайняв І місце у цьому конкурсі із темою наукового дослідження «Палеонтологічні дослідження фосилій околиць м. Кам'янця-Подільського (на прикладі Цибулівського кар'єру)» (секція «Географія і ландшафтознавство»).

Актуальним, на сьогоднішній день, питанням державотворення та героїки звитяжних перемог, були присвячені доповіді вихованця туристсько-краєзнавчих гуртків Кривого Івана (наукові керівники: Тетяна Недря та Володимир Мисько), який взяв участь у роботі VIII Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді «Державотворчі процеси в Україні: через віки в XXI століття» у місті Черкаси (5–6 квітня 2023 р.) та II Всеукраїнської історико-краєзнавчої конференції учнівської молоді «Військово-історичні події на теренах України: минуле і сучасність» у місті Запоріжжя (21–22 квітня 2023 р.). За підсумками конференцій юний дослідний отримав заслужені відзнаки – дипломи, а організаторами конференції у Запоріжжі його презентація і доповідь «Кам'янець-Подільський – остання столиця директорії. Подорож в історію України доби УНР (1919 рік)» у секції «Військова тематика в історико-культурних пам'ятках» були визнані одними із найкращих серед 109 учасників представницького заходу.

Висновки. Отже, науково-дослідницька робота учнів та вихованців гуртків передбачає ефективне управління пізнавальною діяльністю та формує їх творчі здібності. Можна із впевненістю стверджувати, що без цього напрямку у навчально-виховному процесі з природничих, краєзнавчих чи історичних наук, його не можна вважати сучасним і таким, що забезпечує якісну підготовку дітей основної школи. Значна роль у роботі з обдарованими учнями належить педагогам, організаторам науково-дослідницької діяльності обдарованих дітей. Підготувати вихованців до ведення наукових досліджень спроможний лише належним чином підготовлений педагог, який не лише володіє сукупністю знань та добре орієнтується в сучасних методиках, а передусім є вправним психологом, що вміло вибудовує свої відносини із школярами.

Науково-дослідницька діяльність дітей відкриває їм широкі можливості спробувати себе у науковому пошуку, побачити результативність власного дослідження, відчути радість від успіху. Нерідко дослідницька діяльність залучає комп'ютерні технології, застосовує проблемний та інтегрований

підходи, групову, презентаційну та пошукову форми роботи. Юні науковці отримують безцінний досвід самостійного пошуку, досягають зрілості, набувають важливих природничо-наукових компетенцій, які потім максимально використовують, ставши студентами закладів вищої освіти.

Список використаної літератури

1. Антонова О.Є. Обдарованість : досвід історичного та порівняльного аналізу : [монографія] / О.Є. Антонова. Житомир : Житомир. держ. ун-т, 2005. 456 с.

2. Кобернік С.Г., Коваленко Р.Р., Скуратович О.Я. Методика навчання географії в загальноосвітніх навчальних закладах. Навч. книга, 2005. 319 с.

3. Мендерецький В.В., Касіяник І.П., Мисько В.З. Методика навчання географії (теоретичний аспект). Навчальний посібник. 2-ге вид., перероб. і доп. Кам'янець-Подільський : 'Апостроф, 2020. 234 с.

4. Недодатко Н. Технологія формування навчально-дослідницьких умінь школярів / Н. Недодатко // Рідна школа. 2002. № 6. С. 21–23.

5. Пронюк Н.П. Організація роботи Малої академії наук / Рідна школа. № 6. 2000. С.72–73.

6. Шейко В.М., Кушнаренко Н.М. Організація та методика науково-дослідницької діяльності: Підручник. 2-ге вид., перероб. і доп. К. : ЗнанняПрес, 2002. 295 с.

ЗАВДАННЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ХАРАКТЕРУ ПРИ ВИВЧЕННІ «МИСЛИВСЬКИХ УСМІШОК» ОСТАПА ВИШНІ

Юркова О.Ф.

учитель української мови та літератури, учитель-методст Горішньоплавнівської міської ради Кременчуцького району, Полтавської області

Повноцінними є тільки ті знання, які дитина здобула власною активністю.
Йоганн Песталоцці

Застосування дослідницької діяльності під час уроків є один із пріоритетів Нової української школи. Пошукова активність дозволяє виховувати в школярів жагу до знань і прагнення до відкриття, відкриває безліч можливостей для досягнення успіху, є запорукою формування особистості з власним поглядом на світ, на життя, що дає їй змогу в майбутньому впевнено почуватися в суспільстві, критично мислити, використовувати знання в нових умовах. Мотиваційною основою пошуково-дослідницької діяльності учнів є потреба в нових враженнях і знаннях, набуття нового досвіду.

За роки навчання в школі в дітей виробляється звичка задовольнятися матеріалом підручника, а він недостатньо забезпечує розвиток пізнавальної активності, не може постійно стимулювати самостійну творчу

діяльність дітей та осмислення ними певних явищ, оскільки не асоціюється з реальними життєвими враженнями. На уроках потрібно вивчати навколишній світ, види трудової діяльності, явища суспільного життя, події, характерні для місця проживання учнів.

Українська література як навчальний предмет має великі можливості для розвитку дослідницької діяльності учнів. Література, встановлюючи контакт дитини з минулими епохами та сучасним світом, забезпечує умови для успішної соціалізації.

Приклад завдань дослідницького характеру, які можна використовувати під час вивчення теми «Мисливські усмішки» Остапа Вишні» у 11 класах загальноосвітніх навчальних закладів різних рівнів навчання.

Завдання створюють умови занурення дитини в життєву ситуацію, надають можливість їй самій знаходити шляхи розв›язання проблеми, спонукають до конкретних дій. Завдання є діяльнісними, моделюють практичну, життєву ситуацію, побудовані на цікавому для учнів матеріалі:

1. «Мисливських усмішках» Остап Вишня згадує українські страви, які можна приготувати з впольованої дичини.

Із тексту усмішок вибрати назви страв, які готували (збиралися приготувати) мисливці або члени їх родин, записати докладний рецепт, оформивши збірку «Мисливські усмішки» на кухні».

2. «Мисливські усмішки» Остапа Вишні мають дидактичний характер. Вони вчать не полювати на звірину, а берегти природу, дбати про її розвиток та збагачення. В усмішках віддзеркалюється любовне ставлення українців до природи.

Проаналізувавши тваринний світ «Мисливських усмішок», створити презентацію про тих звірів, які занесені до Червоної книги України, установити причини зменшення їх чисельності.

3. Остап Вишня з ніжністю та любов›ю описує кожну рослину: деревце, кущик, квіточку, листочок. Твір збагачує людину знаннями про природу, виховує повагу до всього живого на землі, учить щиро й незрадливо любити рідний край. Читаючи «Мисливські усмішки», можна вивчати види рослин України, багато з яких мають лікувальні властивості.Із «Мисливських усмішок» вибрати назви тих рослин, що є лікарськими. Заповнити паспорт такої рослини. Скласти кросворд «Лікарські рослини «Мисливських усмішок».

Отже, дослідницькі технології – це технології, що дозволяють якісно виконати одне з актуальних завдань Нової української школи, – пошук оптимальних шляхів зацікавлення учнів навчанням, підвищення їх розумової активності, спонукання до творчості, виховання школяра як життєво і соціально компетентної особистості, здатної здійснювати самостійний вибір і приймати відповідальні рішення в різноманітних життєвих ситуаціях, вироблення вмінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти.– Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1392–2011-п)

2. Міхно О.П. Розвиток дослідницьких здібностей старшокласників на уроці української літератури / О.П. Міхно // Українська мова й література в школі. – 2008. – № 5. – С. 21–26.

3. Лук'янчикова С.І. Дослідницько-пошукова робота на уроках словесності // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2007. – №17–18. – С. 2–8.

4. Мисливські усмішки / Вишня, Остап. – Х.: Фоліо, 2007.– 255 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВІЙНИ ТА ТИМЧАСОВОЇ ОКУПАЦІЇ МІСТА

Ясінська Н.В.,

директор Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту Енергодарської міської ради Запорізької області

Самойлова І.А.,

методист Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту Енергодарської міської ради Запорізької області

Повномасштабна війна Росії проти незалежної України стала великим викликом для системи освіти як у загальнодержавному, так і регіональному вимірі. В особливій ситуації опинилися заклади освіти на територіях, які потрапили до зони бойових дій, були тимчасово окуповані. Завершення 2021–2022 н.р. відбувалося певною мірою за «інерцією". Працювали алгоритми організації освітнього процесу часів пандемії. Основна увага приділялася функціонуванню платформ, ресурсів для організації дистанційного навчання переважно в асинхронному режимі. Зокрема, на початку березня 2022р. Міністерство освіти і науки України (далі – МОН) повідомило про поновлення освітнього процесу в позашкільній освіті та про розміщення державними закладами позашкільної освіти (далі – ЗПО) в мережі Інтернет відеоматеріалів, за якими можна проводити заняття з дітьми, організовувати змістовне дозвілля.

В листі МОН України «Про організацію роботи закладів позашкільної освіти» від 14.04.2022 сформульовано підходи до організації діяльності та змісту роботи ЗПО в цілому та окремих напрямів позашкільної освіти (військово-патріотичного, туристсько-краєзнавчого, еколого-натуралістичного, художньо-естетичного, науково-технічного, науково-дослідницького).

Зверталася увага на актуальність систем комунікації з дітьми, їхніми батьками, сім'ями, педагогами та запровадження нових актуальних форм роботи. Важливими напрямами роботи ЗПО незалежно від типу закладу називалися:

- формування у дітей медіаграмотності, вміння грамотно та виважено споживати та поширювати інформацію;
- формування уявлень про небезпеку у віртуальному просторі, засвоєння правил безпечного користування Інтернетом та основних способів захисту;
- проведення роз›яснювальної та інформаційної роботи щодо мінної небезпеки, правил поведінки у разі виявлення небезпечних предметів;
- проведення заходів для педагогів щодо вивчення особливостей комунікації з дітьми під час війни. знайомств з методами психологічної допомоги та самодопомоги в умовах війни, загальної обізнаності щодо вікової психології [1].

Проте зазначені рекомендації не враховували специфіку різних територій.

1 червня 2022 р. відбулася Всеукраїнська нарада «Позашкільна освіта у воєнний та повоєнний час» до Дня захисту дітей. Лейтмотивом виступів учасників була теза про необхідність збереження мережі закладів позашкільної освіти у воєнний та післявоєнний час, а головними аргументами – важливість позашкільної освіти для всебічного розвитку особистості, досягнення вихованців закладів позашкільної освіти, перемоги у різноманітних конкурсах.

Було визначено й деякі перспективи розвитку позашкільної освіти. У виступі президента Міжнародної асоціації позашкільної освіти, завідувача кафедри позашкільної освіти НПУ імені М.П. Драгоманова, доктора педагогічних наук, професора Биковської О.В., чи не вперше, зверталася увага на різницю умов, в яких працюють заклади освіти. Розрізнялися громади, які:

– перебувають на тимчасово окупованій території;

– розташовані в районах проведення бойових дій;

– звільнені від тимчасової окупації;

– приймають внутрішньо переміщених осіб [2].

В листі МОН «Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році» від 27.07.2022 р. [3] говорилося про умови

організації освітнього процесу в дистанційному режимі в закладах позашкільної освіти на території ведення бойових дій і тимчасово окупованих територіях (видання відповідного наказу відповідними інституціями). Як саме організувати освітній процес? – готової відповіді на це питання не було.

Педагогічний колектив ЕЦТКС мав вирішити проблему: як працювати в умовах, коли педагоги та вихованці закладу знаходяться в різних куточках України та світу, зокрема й на тимчасово окупованій території (наше місто було окуповано з 03 березня 2022р), проведення добору до нових гуртків на початку навчального року є неможливим, матеріально-технічна база є недоступною.

Адміністрація закладу визначила, що модель організації освітнього процесу в зазначених умовах мусить грунтуватися на двох провідних тезах:

ЕЦТКС як складова системи освіти м.Енергодар є частиною єдиного освітнього простору міста;

діти, незважаючи на обставини, мають отримати якісну освіту, тому наш заклад позашкільної освіти має надати затребувані, унікальні, якісні освітні послуги.

За підсумками роботи творчої групи була розроблена «Модель організації освітньої діяльності Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту у 2022/23 навчальному році» (далі – Модель) [4]. Вона була затверджена рішенням педагогічної ради та введена в дію наказом директора ЕЦТКС. Колектив діяв відповідно до закону України «Про позашкільну освіту» [5], Положення про позашкільний заклад [6], для забезпечення організаційних аспектів діяльності закладу та створення безпечних умов керувався і керується відповідними нормативно-правовими документами, рекомендованими МОН України [1].

Детальніше про зміст запровадженої Моделі. У преамбулі документу міститься стисла характеристика умов діяльності закладу та сформульовані підходи до її організації. «В умовах, що склалися, ЕЦТКС не має можливості у повному обсязі надавати освітні послуги за всіма напрямами діяльності відповідно до Освітньої програми закладу. Педагогічний колектив вважає своїм пріоритетним завданням задоволення освітніх потреб учнівської молоді, незалежно від місця перебування здобувачів освіти, у тісній співпраці з закладами загальної середньої освіти (далі – ЗЗСО). Перевага надається організації проєктної, дослідницької, пошукової діяльності з метою формування загальних і предметних компетентностей здобувачів освітніх послуг».

У Моделі дано характеристику учасникам освітнього процесу з урахуванням реалій, що склалися на початок навчального року:

ЕЦТКС запрошує до навчання у 2022/2023 н.р своїх вихованців, учнів ЗЗСО міста, незалежно від місця перебування (в тому числі і тих, хто знаходиться на тимчасово окупованій території), всіх, кого цікавлять напрями роботи закладу;

– організація освітнього процесу в ЕЦТКС забезпечується педагогами, які знаходяться на підконтрольній території України. За кожним напрямом роботи закріплюється куратор, який знаходиться за межами м.Енергодар. Куратор забезпечує освітню діяльність за своїм напрямом та зворотній зв›язок з вихованцями ЕЦТКС та учнями ЗЗСО міста;

– батьки, законні представники учнів ЗЗСО, вихованців є рівноправними учасниками освітнього процесу, особливо в умовах війни. Зміст освітніх послуг закладу позашкільної освіти формуватиметься в тому числі за запитом батьків, який доводиться до відома адміністрації закладу за допомогою форм зворотного зв›язку на сайті «ЕЦТКС – школа життя».

Модель визначає освітні послуги, надання яких гарантує педагогічний колектив закладу. Зазначено, що педагоги:

– готують, добирають, розміщують на освітньому ресурсі навчальний контент відповідно до календарно-тематичного плану роботи напряму, який розробляється на кожний семестр з урахуванням розділів державних програм, тематичних тижнів, освітніх запитів учасників освітнього процесу;

– забезпечують консультаційний супровід освітньої діяльності вихованців

– за допомогою електронної пошти, Zoom, meet-конференцій;

– забезпечують тьюторський супровід дослідницької, пошукової діяльності,

– тренувальний процес обдарованих вихованців, які виявили бажання навчатися за індивідуальною освітньою траєкторією;

– організують тематичні заходи, акції, конкурси, змагання для учасників освітнього процесу.

Таким чином, педагогічний колектив закладу виконує не тільки освітню, а й виховну та соціальну функції, забезпечують психологічну підтримку та змістовне дозвілля учнівської молоді.

Модель визначила й підходи до адміністрування освітньої діяльності. Створювалася робоча група у складі представників адміністрації, педагогів, що перебувають на підконтрольній території України, яка мала забезпечити:

– створення та функціонування навчальних ресурсів (сайту, кімнат у Google-Клас тощо);

– координацію діяльності педагогів щодо створення навчальних матеріалів, експертиза навчального контенту;

– організацію комунікації учасників освітнього процесу засобами електронної пошти, Zoom, meet-конференцій, месенджерів;

– постійний моніторинг освітніх запитів учасників освітнього процесу за допомогою форм зворотного зв'язку;

– моніторинг освітньої діяльності закладу (ресурси, процес, результат).

Для організації освітнього процесу в ЕЦТКС у 2022/2023 н.р створювалися:

– сайт «ЕЦТКС – школа життя» (за допомогою сервісу Сайт Google https://sites.google.com/view/ectks-schooloflife) – для організації освітньої діяльності;

– сайти за напрямами роботи ЕЦТКС: Туристський; Спортивний; Краєзнавчий; Екологічний та Морська справа (за допомогою сервісу Сайт Google) – для розміщення навчального контенту;

– форми, електронні поштові скриньки для зворотного зв'язку з учасниками освітнього процесу (за допомогою сервісів Форми Google, Gmail);

– кімнати у Google-Клас для індивідуального супроводу обдарованих вихованців, кожного здобувача освітніх послуг, що виявив таке бажання.

Особливі умови діяльності закладу вимагали й особливих підходів до змісту навчання, формування навчального контенту. За кожним напрямом позашкільної освіти, що представлений у закладі, створювалося інтегроване календарно-тематичне планування (далі – КТП) на основі державних програм гуртків, які діяли у закладі у попередні роки. Наголошувалося, що КТП має враховувати наскрізні тематичні лінії програм певних напрямів для позашкільної та загальної середньої освіти.

Навчальний контент мав складатися з пояснювальних матеріалів, інструкцій, тренувальних завдань, навчальних ігор, шаблонів для організації роботи у групі тощо. Пояснювальні матеріали пропонувалося створювати у формі текстових документів, відеороликів, подкастів, схем, малюнків, мультимедійних презентацій й т.і. Рекомендовано передбачити інтерактивний характер матеріалів, їх значущість для учнівської молоді, спрямованість на розвиток практичних навичок, творчості вихованців, варіативність контенту (можливість для кожного вихованця побудувати індивідуальну освітню траєкторію).

Продовження повномасштабної війни, той факт, що деякі учасники освітнього процесу перебувають на тимчасово окупованій території вимагали особливої уваги до безпеки освітнього середовища. У Моделі були сформульовані такі вимоги:

забороняється виставляти персональні дані учасників освітнього процесу;

розміщувати інформацію, фото учасників освітнього процесу, які перебувають на тимчасово окупованій території;

забороняється розголошувати інформацію про організацію освітнього процесу, персональні дані учасників у приватному спілкуванні незалежно від місця перебування;

захистити особисту інформацію та фотографії учасників освітнього процесу у мережевому просторі: діяти за ніками, з використанням аватарок, провести налаштування акаунтів у мережах, обмежуючі доступ до персональних даних (телефон, електронна пошта, прізвище, ім›я тощо).

Педагогічний колектив ЕЦТКС приступив до реалізації Моделі в другій половини серпня 2022 року. Умови, що постійно змінюються, певна невизначеність змушували діяти гнучко, адаптивно, обирати тактику «малих кроків».

При здійсненні освітнього процесу педагоги велику увагу приділили організації зворотного зв'язку. Вихованці та їх батьки могли звернутися до ЕЦТКС з індивідуальним освітнім запитом за допомогою форм зворотного зв›язку, які розміщено на сайті «ЕЦТКС – школа життя», сайтами за напрямами. Згодом заклад почав діяти більш активно: звертатися з пропозиціями надання

унікальних освітніх послуг, реалізації спільних проєктів до директорів ЗЗСО, класних керівників, вчителів-предметників, користуючись різними каналами зв›язку.

Саме в умовах війни педагогічний колектив відчув необхідність і дієвість маркетингового підходу у сфері освітніх послуг. Весь актив закладу цілеспрямовано опанував онлайн курс на платформі Prometheus «Основи проєктного менеджменту». Паралельно з вивченням теорії намагалися аналізувати певні складові своєї діяльності, вирішувати поточні проблеми, застосовували у роботі прийоми маркетингу, розробляли актуальні навчальні проєкти, які потім реалізовували разом з колегами.

Обрана стратегія і тактика дали свої результати: кількість дітей, які користуються освітніми послугами Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту постійно збільшується. Організовано співпрацю на постійній основі за різними напрямами позашкільної освіти з декількома загальноосвітніми закладами міста. Вдалося досягти порозуміння щодо об›єднання зусиль педагогів ЗЗСО та ЗПО у справі надання якісної освіти.

Адміністрація закладу переконана, що конкурентоспроможність закладу (а, значить, і матеріальний добробут його працівників) залежить від здатності задовольняти освітні потреби учасників освітнього процесу. Колектив налаштований на постійний моніторинг потреб споживачів освітніх послуг. Це забезпечить функціонування та розвиток закладу, виконання його місії – надання якісних освітніх послуг в непростий для держави період.

Список використаних джерел

1. Про організацію роботи закладів позашкільної освіти [Електронний ресурс]: лист МОН України №1–4142–22 від.14.04.2022.-Режим доступу: https://drive.google.com/file/d/1St7hbHJhhizyNG_qX0Epme5fjZT0PLLe/view

2. Позашкільна освіта у воєнний та повоєнний час [Електронний ресурс]: Всеукраїнська нарада до Дня захисту дітей, 01.06.2022. – Режим доступу: https://youtu.be/rzp3cFnT-GM

3. Про організацію освітньої діяльності в закладах позашкільної освіти у 2022/2023 навчальному році [Електронний ресурс]: лист МОН України №1/8507–22 від 27.07.2022. –Режим доступу:

https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/62e/3a0/c91/62e3a0c91e07a717940942.pdf

4. Модель організації освітньої діяльності Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту у 2022/23 навчальному році. [Електронний ресурс]: додаток до наказу ЕЦТКС. – Режим доступу:

https://docs.google.com/document/d/1OlwRhel6c8kxDcSKqR2brlKvZMzsUMeXJtHckeZi8CY/edit?usp=sharing

5. Про позашкільну освіту [Електронний ресурс]: Закон України від 22.06.2000 № 1841-III). – Режим доступу:

https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841–14#Text

6. Про затвердження переліку типів позашкільних навчальних закладів і Положення про позашкільний навчальний заклад [Електронний ресурс]: Постанова Кабінету міністрів України від 06.05 2001 № 433) .– Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/433-2001-%D0%BF#Text

ДІЯЛЬНІСТЬ ЧЕРНІВЕЦЬКОГО ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОЇ ТВОРЧОСТІ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Грицку В.С.,
к.г.н., доцент, заступник директора
з навчально-методичної роботи
Чернівецького ОЦЕНТУМ

Організація освітнього процесу у воєнний час – це новий виклик для усіх педагогів, зокрема і для педагогів закладів позашкільної освіти.

Під час війни заклад позашкільної освіти є осередком, який дає змогу дітям отримувати психологічну підтримку, позитивний емоційний стан, спілкування, переключення уваги, відволікання від новин, впевненість, відчуття приналежності до спільноти. Тому надзвичайно важливо гнучко підходити до організації роботи закладу та налаштовувати освітній процес так, щоб він був комфортним і безпечним для дітей та педагогів.

Перед позашкільними закладами перш за все ставляться виховні завдання. Педагогами Чернівецького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді (ЧОЦЕНТУМ) надається особлива увага національно-патріотичному вихованню, що в умовах реалій сьогодення стало одним з головних в процесі формування громадянина-патріота. Робота з національно-патріотичного виховання у нашому закладі спрямована на формування почуття любові до рідної землі, поважливого ставлення до історії та традицій нації, до захисників України.

Наступне непросте завдання, що постало перед педагогами ЧОЦЕНТУМ – це організація продуктивного освітнього процесу. Окрім офіційних рекомендацій від Міністерства, є просте розуміння – є навчальні плани, яким потрібно слідувати. З іншого боку виникає просто людське бажання продовжити навчати своїх гуртківців важливим речам. З початком воєнних дій в закладі організована робота протирадіаційного укриття, ведеться робота по створенню класу безпеки інформаційно-просвітницького напрямку, на базі якого діти вивчають правила безпечного життя. Керівники гуртків на кожному занятті приділяють увагу нагадуванню правил поведінки під час повітряної тривоги, відключенню електроенергії, поведінки на вулиці в темний час доби та інше.

З початком військових дій, заняття гуртків проводяться за чітким Алгоритмом організації освітньої діяльності з системою мотивації всіх учасників освітнього процесу. В період з березня по травень 2022 року, педагогами закладу використовувались різні форми проведення гурткової роботи: очна, дистанційна (синхронна та асинхронна), змішана. Засобами технологічного зв'язку в умовах дистанційного навчання стало використання різноманітних платформ, соціальних мереж, а також блогів керівників гуртків на сайті закладу, де висвітлювалася діяльність гуртка (розклад гуртка офлайн та онлайн, навчальні матеріали, підготовка до участі в конкурсах, науково-дослідна робота, досягнення, тощо). Створення блогу надало можливість учасникам освітнього процесу отримувати швидко та зручно інформацію про проведення занять, адміністрації закладу вести контроль за організацію освітнього процесу під час дистанційного навчання, а батькам переконуватися в якості надання освітніх послуг педагогічним колективом закладу.

З вересня 2022 року, коли в місті та області відновилось очне навчання, педагоги Чернівецького обласного центру еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді почали надавати переваги гурткам, які працюють за програмами з контентом, відповідним до умов війни (відповідно до рекомендацій Міністерства освіти і науки та Національного еколого-натуралістичного центру), а також адаптувати діючі програми темами, корисними здобувачам освіти на даний час та збільшенням часу для практичної роботи. Зокрема, це гуртки таких профілів: «Юний волонтер», «Присадибне господарство», «Любителі домашніх тварин», секція очно-заочної біологічної школи «Овочівництво», «Юні квітникарі», «Лозоплетіння», «Екомайстерня».

При виборі методів роботи, зупиняємось на творчих і пошукових. Проведення майстер-класів, фотопленерів, віртуальних квестів, аграрного дослідництва,

екомоніторингу, екскурсій на зоомайданчику імені В. Аксенина, залучення дітей разом з батьками до догляду за тваринами та рослинами, посадки алей та «садочків перемоги» – все це робить і надалі робитиме наш заклад, в першу чергу, для відволікання дітей від реалій війни, надання невідкладної духовної допомоги та психологічної їх підтримки. В Центрі психологом постійно здійснюється психологічний супровід навчального процесу. З метою адаптації до нових умов, зменшення тривожності, занепокоєння та негативних поведінкових проявів у дітей, які переживають травматичний досвід, у комунальному закладі «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» проводиться систематична психологічна робота з гуртківцями та їх батьками. Особлива увага приділяється внутрішньо переміщеним особам. Зокрема у 2022 році під час літнього оздоровлення дітей у Чернівецькій області було започатковано проведення психологічних пікніків. Чернівецький еколого-натуралістичний центр долучився до цієї ініціативи. Практичний психолог Заслонкіна О.П. проводила арттерапевтичні практикуми з використанням можливостей «зеленої лабораторії», релаксаційні хвилинки та природотерапевтичні вправи. Такі форми роботи психолог продовжує практикувати з гуртківцями під час освітнього процесу.

Велика увага у цей надскладний час приділяється родинним зв'язкам. Особливим успіхом користуються майстер-класи, особливо для сімей внутрішньо переміщених осіб: десятиденний цикл «Писанка-мальованка з любов'ю подарована» у техніці «шкрябанка», «крапанка», «зернівка», «мальованка» та інших; «Ниткографія»; «Виготовлення патріотичних сердечок із фетру»; «Виготовлення квітів із вторинного матеріалу»; «Виготовлення іграшки-антистрес»; «Тирсопластика»; «Захоплююче лозоплетіння»; «Виготовлення картини в техніці «Кракле»; «Декорування гіпсових фігурок» та ін. В процесі творчої роботи, вивчались буковинські і українські традиції, обговорювались спільні і особисті проблеми, складались плани на подальшу співпрацю між різними регіонами Україні. З великим захопленням всі учасники освітнього процесу долучаються до практичних заходів по виготовленню маскувальних сіток, окопних свічок, ліпленні варенників, приготуванні інших смаколиків та створення власноруч дарунків для воїнів ЗСУ. Під час літнього оздоровлення педагоги закладу провели нову серію майстер-класів для дітей різних вікових категорій, в тому числі і для дітей учасників бойових дій та внутрішньо переміщених дітей.

Третій рік діє проєкт «Всі діти улюблені»: проводиться гурткова робота для дітей з особливими освітніми потребами за авторськими програмами. Для таких дітей відкрито куточок «Садова терапія», «Садочок запахів», «Сенсорна доріжка». Велика роль відводиться в навчальному процесі контактному зоомайданчику імені Василя Аксенина.

З метою модернізації позашкільної освіти, в закладі створений STEM-простір. Реалізація STEM-навчання наших вихованців здійснюється з використанням «Екологічної STEM-лабораторії», творчого простору дитини (Maker Space – простір для мейкера). Підготовка з використанням технологій STEM-освіти розпочинається вже з дошкільного віку в творчому об'єднанні для дошкільнят «Пізнайко». Освітній процес старших вихованців побудований на застосуванні складніших навчальних проєктів під керівництвом педагога.

Другий рік поспіль, в Чернівецькому ОЦЕНТУМ, реалізовується STEM-проєкт «Симетрія в природі». Актуальність проєкту полягає в тому, щоб показати, що краса в природі є зовнішньою ознакою симетрії і, насамперед, має математичну основу. Реалізовуючи проект, вихованці гуртків мають нагоду дізнатись як виникла симетрія, ознайомитись з елементами та типами симетрії, дослідити явище симетрії в розрізі біології, хімії, фізики, історії, техніки, архітектури, мистецтва, створити власні моделі симетрії в живій та неживій природі. Такий формат навчання передбачає залучення вихованців до систематизації та набування знань, створення власних продуктів. Він розвиває навички критичного мислення, співпраці, спілкування, міркування, синтезу та стійкості в умовах обмеженого часу та визначеної мети.

Педагоги закладу щорічно беруть активну участь у Всеукраїнському фестивалі «STEM-весна», Зимовій та Літній сесіях «STEM-школи» організованих Державною науковою установою «Інститут модернізації змісту освіти», на яких як

спікери презентують свій досвід застосування технологій STEM-освіти та створення STEM-простору в закладі позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму, використання засобів STEM-освіти для проектно-дослідницької діяльності об'єднань комунального закладу «Чернівецький обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді».

В закладі продовжує функціонувати контактний зоомайданчик пам'яті Героя Небесної Сотні Василя Аксенина, на базі якого проводяться оглядові («Тварини куточка живої природи», «Тварини контактного зоомайданчика») та тематичні екскурсії («Доместифікація тварин: історія і сучасність», «Особливості утримання і розведення декоративних птахів», «Особливості утримання і розведення дрібних гризунів», «Особливості утримання і розведення акваріумних риб»), заняття з вихованцями творчого об'єднання для дошкільників «Пізнайко», експериментальна та практична робота з гуртківцями середнього та старшого віку. Організовуються також майстер-класи, ігри, веб-квести.

Третій рік поспіль учнівська молодь Чернівецької області проводить систематичну та планомірну дослідницьку роботу в рамках обласної акції «Буковинський первоцвіт». З 2020 року юннати долучились до вивчення орхідей Буковини. Проводячи ці спостереження, юні природолюби практично опановують сучасні методи реєстрації результатів польових досліджень: фото– та відео-документування у природних місце-існуваннях, урбоценозах, агроценозах, визначення координат місць зростання за допомогою JPS-навігатора тощо.

Отже, на думку автора, головними завданнями позашкільної освіти ЧОЦЕНТУМ в умовах воєнного стану є:

– безпечне освітнє середовище як складова внутрішньої системи забезпечення якості освіти;

– активна участь у всіх заходах національно-патріотичного виховання;

– урізноманітнення форм роботи з гуртківцями поряд із посиленою мотивацією навчання;

– активізація новітніх засобів навчання, а саме: платформи, соціальні мережі, блоги керівників гуртків;

– надання переваги творчим та пошуковим методам навчання;

– активізація навчання в закладі методами STEM-освіти;

– посилення роботи психолога закладу;

– робота із родинами гуртківців, із внутрішньо переміщеними особами та з дітьми з особливими освітніми потребами тощо.

ДІЯЛЬНІСТЬ ПОЛТАВСЬКОГО ОБЛАСНОГО ЕКОЛОГО-НАТУРАЛІСТИЧНОГО ЦЕНТРУ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Сусахіна Л.В.,

виконувач обов'язків директора Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді

Важливу роль у процесі гуманізації суспільства виконує позашкільна освіта, яка є невід'ємною складовою системи освіти, покликаної забезпечити духовний, інтелектуальний і фізичний розвиток дітей та молоді, задоволення їх творчих і освітніх потреб. Сьогодні розвиток позашкільної освіти варто розглядати у контексті збереження національних надбань системи освіти на шляху інтеграції до європейського та світового освітнього простору, оскільки мета реформування освіти спрямовується на підвищення якості життя наших громадян, надання нового стимулу для розвитку людського потенціалу.

Позашкільна освіта – унікальне середовище спілкування, ефективний засіб формування гуманістичних ціннісних установок, яке сприяє позитивній соціалізації та професійному самовизначенню, надає становленню людини нової якості. Найважливіша роль закладів позашкільної освіти реалізується у площині розвитку нахилів, здібностей та інтересів дітей і молоді. Тому сьогодні вкрай необхідним постає оновлення якості змісту позашкільної освіти на основі принципів гуманізації й демократизації освітнього процесу; індивідуалізації та врахування вікових інтересів дітей та молоді, орієнтація на культурно-освітні інтереси сім'ї; збереження і розвиток національно-культурних традицій; виховання патріота України. У процесі формування сучасного змісту позашкільної освіти необхідно враховувати, що вона є мотивованою освітою, що дозволяє дітям та молоді розвивати стійку потребу у пізнанні і творчості, максимально реалізувати себе соціально, професійно, особистісно. Отримуючи позашкільну освіту, дитина долучається до національної та світової культури, формується як громадянин, стає індивідуальністю.

Позашкільна освіта є активним пошуковим майданчиком щодо розвитку особистості вихованців. Наразі Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, як і завжди, у творчому пошуку нових ідей. Головними напрямами роботи центру залишаються організація освітнього процесу, робота з обдарованою учнівською молоддю; профорієнтація. Педагогічним колективом створена модель, яка поєднує в собі освітні і виховні процеси, що реалізуються під час залучення дітей та молоді до проєктів, започаткованих нашим Центром. Така модель дозволяє у цікавій та пізнавальній формі доносити до дітей та підлітків знання про єдність оточуючого світу, виховувати справжніх господарів своєї землі, через практичну та дослідницьку роботу формувати усвідомлений вибір професії. Для досягнення поставленої мети колектив центру запроваджує нові форми діяльності, постійно підвищуючи якість освітнього процесу.

У вересні місяці 2022 року у закладі було започатковано пізнавально-дослідницький хаб ,,Ecoschool". У рамках заходу педагогічні працівники центру проводять різнопланові майстер-класи для усіх бажаючих. Заняття проводяться за попереднім записом, цілком безкоштовно для учасників. Протягом року проведено майстер-класи, участь у яких взяли учні закладів загальної середньої освіти, індивідуальні учасники, вихованці громадської організації ,,Зелене серце", яка створена при регіональному ландшафтному парку ,,Диканський", вихованці пришкільних таборів, діти-переселенці.

Прагнучи викликати інтерес до природничих наук, залучити якомога більше здобувачів освіти до дослідницько-експериментальної роботи педагогічними працівниками центру був проведений цікавий захід – ,,День природничих наук□. Ними були підготовлені цікаві виступи, повідомлення, експерименти, наприклад: ,,Гриби – невід'ємна складова природних екосистем□, ,,Пернаті співаки□; ,,Екзоти навколо нас□, майстер-клас з вирощування екзотичних рослин в домашніх умовах; реактив-шоу ,,Експеримент□; цікаві хімічні досліди ,,Хімія їжі□. До участі у заході

в онлайн режимі долучилося понад 130 учасників – учнівська та студентська молодь, педагоги закладів загальної середньої та позашкільної освіти.

Навіть попри війну, Полтавським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді проведено щорічну обласну зимову наукову предметну школу.

Цьогоріч школа пройшла з 2 по 8 січня у форматі онлайн-занять. Слухачами школи стали 43 дитини Полтавщини: вихованці очно-заочної біологічної школи, переможці та призери предметних олімпіад природничого напряму, учні-члени Малої академії наук України – представники з 12 територіальних одиниць Полтавщини.

Освітній процес у школі здійснювався за такими напрямами: систематика та екологія тварин, ботаніка з основами екології; загальна біологія та фізіологія людини; неорганічна та органічна хімія.

До викладацької діяльності у Школі долучились науково-педагогічні працівники Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, Національного університету ,,Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка, Полтавського державного аграрного університету, педагогічні працівники Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді.

Найкраще – дітям! Саме під таким гаслом працівниками Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді було проведено свято з нагоди Міжнародного дня захисту дітей.

Педагоги підготували для дітей цікаві та пізнавальні майстер-класи, а саме: «Хімія їжі» (перевірка популярних та смачних продуктів харчування на вміст шкідливих речовин), виготовлення екологічного оберегу – ляльки-травниці, арт-терапія (малювання кавою), контактна зоотерапія (спілкування із кроликами, хом'ячками, морськими свинками, поні).

Для усіх відвідувачів були проведені екскурсії територією центру та навчальними кабінетами, де діти з батьками та гості ознайомилися із рослинним та тваринним світом закладу.

Родзинкою свята стали руханки для дітей – маленькі гості з радістю долучалися до запальних танців під музику. Полтавський обласний еколого-натуралістичний центр завжди радо відчиняє двері для усіх бажаючих!

Цікавим рішенням, на наш погляд, було проведення обласної науково-дослідницької експедиції, яка започаткована Полтавським обласним еколого-натуралістичним центром учнівської молоді. Цього року експедиція проходила з 19 до 30 червня дистанційно в групі ,,Досліджуємо природу разом" у застосунку Telegram.

Протягом двох тижнів юні науковці вивчали природні та штучні екосистеми, познайомилися з лабораторіями Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді та Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка, побачили багато цікавих віртуальних відео екскурсій, які підготували педагоги закладу разом з науковцем Іриною Беседіною.

Важливе місце у створенні належних умов для здійснення освітнього процесу в умовах дистанційного навчання та воєнного стану належить методичній роботі, яка включає організаційно-педагогічний, навчальний та науково-методичний напрями діяльності.

Головним завданням методичної служби є створення організаційних умов для безперервного вдосконалення фахової освіти і кваліфікації педагогічних працівників, можливостей щодо оволодіння ними передовими технологіями навчання і виховання. З цією метою надзвичайно корисний в умовах сьогодення відбувся методичний міст – цикл майстер-класів, проведених педагогами у формі тренінгів.

Методичні заходи були спрямовані на підвищення рівня компетентності педагогів у питанні проєктування освітнього процесу на основі ігрових технологій навчання. Захід проводився у два етапи. Для підвищення теоретичного рівня та методичної підготовки проведено майстер-класи на тему: ,,Проєктування педагогічного процесу на основі ігрових технологій". Учасники детально ознайомилися з методами навчальної діяльності, вимогами до проведення сучасного заняття. На практичному етапі відбувся обмін досвідом роботи, на якому керівники гуртків презентували фрагменти занять з використання ігрових технологій навчання.

Дбаючи про підвищення якості позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму, педагогічні працівники закладу

розробляють та впроваджують освітні програми, проводять навчання, майстер-класи та семінари для педагогів інших закладів освіти, розробляють та видають навчальні, методичні посібники, рекомендації тощо. У поточному навчальному році створено навчальні програми з позашкільної освіти еколого-натуралістичного напряму: з апсайклінгу ,,Барви природи", початкового рівня (1 рік навчання) і середнього рівня (2 роки навчання), автор: Марченко О.В., ,,Прикладна зоологія", вищого рівня (1 рік навчання). автор Васільєва О.О., ,,Юні кролівники", початкового рівня (1 рік навчання), автор Титаренко Т.М., ,.Від насінини – до рослини", початкового рівня (1 рік навчання), автор Пугачова І.Я. Щороку педагоги беруть участь у всеукраїнських конкурсах науково-методичних розробок та віртуальних ресурсів, виставці видавничої продукції еколого-натуралістичного напряму, де посідають призові місця. За підсумками 2022 року педагоги закладу посіли 12 призових місць.

Колектив Полтавського обласного еколого-натуралістичного центру учнівської молоді щороку долучається до головної події освітньої галузі України – Міжнародної виставки ,,Сучасні заклади освіти", організаторами якої є Національна академія педагогічних наук України, Міністерство освіти і науки України та компанія ,,Виставковий Світ". За результатами участі у виставці колектив закладу нагороджений дипломом Національної академії педагогічних наук України та золотою медаллю. На рахунку обласного еколого-натуралістичного центру це вже шоста золота медаль, здобута на Міжнародній виставці, що свідчить про цілеспрямовану та творчу командну роботу педагогічного колективу закладу. Разом, кожен на своєму місці, працюємо заради перемоги!

ЗАКЛАД ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ – ПРОСТІР БЕЗПЕКИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Дементьєва Н.В.

заступник директора з навчально-виховної роботи
Комунальний заклад «Петрівський центр
дитячої та юнацької творчості» Петрівської селищної ради
Олександрійського району Кіровоградської області

Лоцман Т.В.

методист
Комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр
еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»

В умовах, які склалися на території України, позашкільна освіта є потужним, цілеспрямованим та ефективним джерелом розвитку особистості, яка спрямована на оволодіння дітьми та учнівською молоддю вміннями та навичками творчої діяльності, забезпечує застосування знань на практиці, сприяє забезпеченню потреб особистості у самореалізації, сприяє соціалізації учнівської молоді, формує громадянина та патріота, забезпечує змістовне дозвілля. У сільській місцевості іноді заклад позашкільної освіти чи не єдиний заклад, де учні можуть реалізувати себе, окрім школи. В умовах ЗПО – культурний, освітній, психолого-реабілітаційний, національно-патріотичний та фізкультурно-спортивний центр, який не має конкуренції.

Та, на жаль, в Україні мають місце прецеденти, коли заклади позашкільної освіти, особливо у сільській місцевості, закривають, реорганізовують, об'єднують, тощо. Виходячи з таких умов, позашкільна освіта, віддалена від великих міст, потребує додаткової державної, місцевої, грантової підтримки та соціального захисту щодо свого існування.

З перших днів початку воєнних дій заклади позашкільної освіти включилися в діяльність щодо наближення перемоги. Кожен заклад ЗПО тримав свій «фронт»:

освітянський – продовження роботи гуртків, творчих об'єднань, художніх колективів;

волонтерський – волонтерська діяльність як педагогів так і вихованців;

культурний – проведення масових заходів для вихованців та їхніх батьків, дітей ВПО, мешканців громад.

Питання створення безпечного простору в закладах освіти актуальним було і до повномасштабного вторгнення російської армії, та в даний час безпека дітей стоїть чи не на першому місці.

У закладах позашкільної освіти для стабільної та ефективної роботи потрібно підготувати та адаптувати навчально-виховний процес до нових умов, які диктує нам сьогодення. У 2022–2023 навчальному році освітній процес у закладах позашкільної освіти на територіях, де не ведуться бойові дії, здійснюється за дистанційною та змішаною формами навчання. Це пов'язано з відсутністю або малою місткістю укриттів, тому одним із завдань держави та органів місцевого самоврядування є забезпечення надійними укриттями ЗПО.

Позашкільні заклади освіти Кіровоградської області при наявності безпечних укриттів надають вихованцям комфортність та зручність перебування під час повітряної тривоги. Такі приміщення забезпечені не тільки речами першої необхідності, а й матеріальними та технічними засобами для змістовного проведення часу: настільні та екологічні ігри, мультимедійне обладнання, матеріали для творчості, художня література, оскільки неможливо спрогнозувати, скільки часу доведеться провести в даному приміщенні.

Та ми, позашкільники, вже маємо плани на майбутнє. Зокрема, на нашу думку, необхідно створювати гуртки, у яких би вихованці могли виробляти навички військово-патріотичного напряму, поглиблювати знання з історії рідного краю, вивчати українську культуру та традиції, формувати екологічну культуру заради сталого розвитку країни. З цією метою необхідно оновити програми роботи гуртків та сприяти покращенню їхнього матеріально-технічного забезпечення.

Реформування позашкільної освіти вимагає відповідних знань у змісті, формах роботи закладів позашкільної освіти. Це

передбачає, в першу чергу, вдосконалення методики навчання і виховання, а також пошук інноваційних технологій, пов'язаних з ефективним їх застосуванням на практиці.

Однією з інноваційних форм роботи є впровадження в позашкільних закладах області елементів змішаного навчання за ротаціями: культурний, освітній, психолого-реабілітаційний, інформаційно-просвітницький, науково-дослідницький, національно-патріотичний та фізкультурно-спортивний, який не має конкуренції.

Педагоги мають можливість викладати навчальний матеріал на хмарних платформах: електронна пошта Gmail, календар Google, диск Google, сайти Google, Thinglink, Padlet, Mindomo та інші.

Літні екологічні школи області – це ефективна форма роботи, яка була створена на базах позашкільних закладів Кіровоградщини, які покликані в тій чи іншій мірі моделювати наукове співтовариство і залучати обдаровану учнівську молодь до дослідницької роботи.

Комунальний заклад «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» започаткував проведення проєкту «Літня екологічна школа» в онлайн форматі в рамках дитячої акції «Літо 2022: разом до Перемоги!». Проєкт сприяв активізації пізнавальної діяльності учнівської молоді, успадкуванню духовних надбань молодим поколінням, формуванню у молоді рис громадянина Української держави, забезпечення змістовного дозвілля та розвитку дітей під час літніх канікул в умовах війни.

Кіровоградський ОЦЕНТУМ налагодив творчу співпрацю з закладами освіти об'єднаних територіальних громад у плані організації освітньої роботи з еколого-натуралістичного напряму. Вихованці закладів позашкільної освіти об'єднаних територіальних громад стали активними учасниками та переможцями обласних етапів всеукраїнських еколого-натуралістичних заходів: «Птах року», «В об'єктиві натураліста», «Годівничка», «Земля – наш спільний дім», «Ліси для нащадків», «Зелена естафета», «Новорічна композиція», «Український сувенір» та інші.

Парламент дітей та молоді громад області, з початком повномасштабного вторгнення переключився з реалізації розвиткових проєктів, програм з розвитку лідерства, дебатів, організації ініціатив та зосередив свою роботу на тому, що дійсно зараз необхідно – волонтерстві.

З метою об'єднання творчої, патріотично мотивованої учнівської молоді, залучення до волонтерської благодійної роботи, удосконалення змісту і засобів національно-патріотичного виховання підростаючого покоління комунальним закладом «Кіровоградський обласний центр еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді» в області було організовано та проведено благодійну акцію «Єднаймося заради України!» на підтримку Збройних Сил України. Дитячі роботи народної майстерності, малюнки передали Заслуженій майстрині народної творчості України, волонтерці організації КОМ-ПАС Добровольській Валентині Яківні, які були відправлені до Німеччини, Ірині Денис, голові спілки «Freundeskreis fur ukrainische Kultur und Volkskunst e. V.» на благодійний ярмарок.

Сьогодні молодь має бути активним учасником як політичного життя, так і місцевого самоврядування. Саме тому представників Парламенту міська влада активно залучає до управлінської та аналітичної діяльності. На Кіровоградщині працюють дієві учнівські парламенти, які заохочують учнівську молодь до участі в органах учнівського самоврядування.

Дитячий лідерський рух сьогодні – це погляд у майбутнє. Адже, він є одним із важливих та дієвих інститутів соціалізації особистості, який дає можливість реалізувати інтереси, ініціативи, забезпечує здатність самостійного прийняття рішень, спроможність розвивати й удосконалювати здібності – це те, що вирізняє лідерів із-поміж великої кількості людей.

Парламентарі Кіровоградщини підписують угоди та меморандуми з міською, селищною, сільськими радами, регіональними та всеукраїнськими громадськими організаціями з якими реалізують соціальні та екологічні проєкти: «Центр розвитку ініціатив молоді Новоукраїнської громади», «Школа лідерської майстерності», «Інформаційно-ресурсний центр».

Отже, розвиток соціального партнерства – передумова виходу закладу на якісно новий рівень культурних, соціальних, політичних взаємин із громадськими організаціями та органами державної влади і місцевого самоврядування, а також суттєвий чинник підвищення ефективності освітніх послуг у ЗПО.

БРЕНДИНГ – ВІД ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГА ДО ПОЗИТИВНОГО ІМІДЖУ ЗАКЛАДУ

Людмила Шевченко,

заступник директора з навчально-методичної роботи

Інна Пахомова,

завідувач еколого-натуралістичного відділу КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини»еколого-натуралістичної творчості учнівської молоді»

Протягом останніх двох років в КЗ КОР «Центру творчості дітей та юнацтва Київщини» моделюється внутрішня система якості освіти за принципами постійного вдосконалення, врахування зовнішніх впливів, гнучкості й адаптивності та інноваційності. Для цього використовуються певні механізми забезпечення якості освіти, зокрема брендинг.

Загалом, брендинг – це невід'ємна частина маркетингової стратегії організації, це створення корпоративної цінності, ідентичності та репутації, це цілісна система методів створення позитивного образу закладу освіти та його педагогів, а також управління ними. Цей процес характеризується індивідуалізованими, специфічними ознаками-символами та виокремлює й підкреслює унікальну своєрідність і цінність з-поміж інших.

Брендинг дає нам змогу:

– підвищити впізнаваність закладу освіти, покращити й зміцнити її престиж, забезпечить висвітлення найсильніших його конкурентних переваг;

– збільшити кількість вихованців;

– забезпечити результативність кадрової роботи, зберігати свій кадровий потенціал, залучати кваліфікований персонал і перспективні молоді кадри;

– розширити межі згуртування: вихованці – батьки – педагоги + освітяни (міста, області, України, з-за кордону) + науковці + представники влади;

– залучити нових партнерів, стейкхолдерів;

– активізувати розвиток конкурентоспроможності педагогів.

Ми зосереджуємо роботу на двох рівнях брендингу – організаційному та особистому.

Організаційний бренд – це образ закладу, який забезпечує зв'язок між Центром творчості дітей та юнацтва Київщини й замовниками освітніх послуг – вихованцями, їхніми батьками, партнерськими організаціями тощо. Саме керівництво розробляє і реалізовує технологію брендингу, розуміючи місію, цілі і завдання. З цією метою у закладі затверджено Стратегію розвитку, спрямовану на підвищення якості освітньої діяльності.

Основні складові формування бренду Центру поєднують формування корпоративного стилю, комунікацію, співпрацю, проведення заходів та фандрайзинг.

Особистий брендинг педагога Центру – це створення особистого бренду й управління ним, сукупність якостей та професійного досвіду, що вирізняє з-поміж інших, надає ексклюзивності у своїй діяльності.

Особистий бренд дає змогу педагогу:

– отримати авторитет серед дітей, колег і батьків;

– підвищити самооцінку;

– подивитися на себе іншими очима, побачити свої сильні сторони, які відкриють нові можливості в педагогічній діяльності;

– вибудувати власний стиль роботи та отримати найвищу кваліфікацію;

– отримати достатню стабільність та переконати у своїй професійній значущості;

– зберегти особисту енергію.

Особистий бренд допомагає педагогу знайти власний шлях, самореалізуватися й стати Майстром педагогічної справи. Як результат роботи педагогів над особистим брендом – з кожним роком зростає довіра до педагогів. Так формується та зміцнюється й бренд закладу.

Водночас брендинг включає не лише роботу над створенням позитивного образу закладу в цілому та кожного педагога окремо, а й основних напрямів діяльності закладу.

Ідеї брендингу саме еколого-натуралістичного напряму КЗ КОР «Центр творчості дітей та юнацтва Київщини» вперше

впроваджені при створенні обласного природоохоронного проєкту «Екологічний кластер «EcoWorldKids». Саме цей проєкт і став першою значимою візитівкою еколого-натуралістичного напряму Центру творчості дітей та юнацтва Київщини.

Екологічний кластер «EcoWorldKids» – це цілісна система методів створення позитивного образу як нашого закладу освіти, так і екологічного руху в закладах освіти Київщини. Саме кластерний підхід в організації освітньої діяльності набув популярності як у Центрі (це нові кластери), так і в закладах позашкільної освіти інших областей України. Для колективу екологів-позашкільників Київщини – це поштовх до активних дій.

Використання сучасних цифрових технологій в освітньому процесі закладів позашкільної освіти – це потужний стимул, що дозволяє формувати в дітей необхідні знання та пізнавальні прийоми, а також розвивати мотивацію до навчальної діяльності. Тому у 2022 році при поширенні інформації про екологічні справи, ініціативи у соцмережах Центром творчості започатковано використання хештегу #Еко_Логічно, що стало незамінним інструментом у залученні цільової аудиторії та підвищенні впізнаваності еколого-натуралістичного напряму діяльності.

Використання даного хештегу робить публікації про екологічні ініціативи доступними ширшому колу користувачів, та й аудиторія не обмежена педагогами і вихованцями гуртків еколого-натуралістичного напряму. Таким чином закладу освіти вдається залучити додаткову кількість «шанувальників».

На сьогодні за рік використання хештегу #Еко_Логічно Центр творчості дітей та юнацтва Київщини має понад трьох тисяч дописів про екологічні справи, проєкти, задуми. І вихованці гуртків художньо-естетичного, науково-технічного, туристсько-краєзнавчого напрямів є їх активними учасниками.

Нашими партнерами у екологічних ініціативах стали педагоги та вихованці закладів позашкільної освіти із інших областей, а саме Вінницької, Житомирської Чернівецької, Закарпатської, Донецької, які долучилися до обласних заходів, флешмобів, челенджів. Зокрема, челенджу «Зроби годівничку – врятуй пташину», флешмобу «Дерево Перемоги», фото-квесту «Кольори моєї Землі» тощо.

Проведення іміджевих заходів, впровадження інноваційних проєктів, використання хештегів дають можливість реалізувати задумане та впровадити свій власний бренд. Проводячи величезну кількість екологічних заходів, у закладі відповідно виготовляється значна кількість грамот, дипломів, подяк, сертифікатів. Тож наступним кроком стало створення шаблону для нагород та відзнак з власним логотипом «Київщина екологічна».

Найкраще рішення для того, щоб підвищити впізнаваність бренду, залучити потенційних партнерів – це айдентика, тобто брендована друкована (сувенірна) продукція екологічного напряму. Тож сьогодні у Центрі творчості вже розроблено кілька варіантів такої продукції, а саме: екоторбинки, екопакети, блокноти, наліпки, яку можна використовувати як потужний маркетинговий інструмент, для популяризації екологічних справ та ініціатив, а відповідно й підвищення іміджу закладу позашкільної освіти.

Отже, реалізація технології брендингу – це постійна спрямована робота, яка розширює горизонти впізнаваності і посилює звучання закладу позашкільної освіти, його педагогічного колективу та окремих напрямів діяльності, створює та розвиває власний стабільно впізнаваний брендбук.

НАВИЧКИ «4К» ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ ТА РОЗВИТКУ Й УСПІХУ ОСОБИСТОСТІ

Терещенко Наталія Дмитрівна

Комунальний заклад освіти «Криворізький ліцей «Джерело» Дніпропетровської обласної ради»
Заступник директора з навчальної роботи

Шлях упровадження Нової української школи супроводжується суттєвими змінами всіх складників освіти. Наразі, сьогоднішні здобувачі освіти відчувають зміни на краще в процесі отримання якісної освіти, а сам освітній процес, без сумнівів, стає більш цікавим і сучасним.

Останні кілька років прогресивні педагоги-дослідники та інноватори в освітніх колах конференцій, семінарів, онлайн-заходів, освітніх хабах піднімають питання формули «4К», говорячи про ключові навички, які допоможуть особистості добитися успіху в будь-якій сфері життя.

Формула «4К» була сформована на підставі висновків, що для високих результатів недостатньо розвивати основні навички «hard skills». Не менш важливим є вміння взаємодіяти з іншими, володіючи м'якими навичками «soft skills», які зараз стають все найнеобхіднішими. І серед головних компетенцій найважливішими є 4 навички для успіху: креативність, критичне мислення, кооперація і комунікація.

Як розвивати навички «4К» та які використовувати технології формування вкрай важливих навичок XXI століття? Саме таке питання постало перед нами, педагогічним колективом КЗО «Криворізький ліцей «Джерело» ДОР» – сучасного закладу освіти з традиціями та історією у 61 рік, серед яких останні 2,5 роки працюємо у статусі ліцею.

Ми досить часто чуємо і говоримо про розвиток особистості, формування у неї ціннісних орієнтацій, компетентностей..., маючи на увазі особистість здобувача освіти. Але особистості у закладі освіти – це всі учасники освітнього процесу. Саме тому, якщо ми піднімаємо питання про формулу «4К», чи можливо її запроваджувати для здобувачів освіти, якщо креативними, критично мислячими, з розвиненими навичками комунікації та командної роботи не будуть педагоги? Звісно, що ні. І переконливе «Так!», що формула «4К» має бути сформована у кожного педагога, аби успішно формувати її у сучасному освітньому процесі для здобувачів освіти, а особливо у форматі неперервної освіти для сталого розвитку.

Креативність. Найчастіше її розуміють як здатність продукувати інноваційні та корисні ідеї. Креативний потенціал є у кожного. Варто лише по-іншому дивитися на знайомі усім нам речі. І на освітній процес також.

У допомогу – кращі освітні інновації, які варто вивчати, запозичувати та перетворювати на власні, можливо, геніальні ідеї.

На початку 2022/2023н.р. педагогами ліцею на основі самостійного вибору та з метою покращення ефективності освітнього процесу, на виконання завдань чотирьох дослідно-експериментальних робіт, програми яких реалізуються у закладі, формування компетенцій за формулою «4К» впроваджувалися різноманітні форми інноваційних освітніх технологій: «Використання методу ментальних карт на уроках в початковій школі як засіб розвитку креативного мислення»; «Модель здорової школи» в умовах НУШ»; «Сучасні освітні інструменти (гейміфікація, мейкерство, сторітелінг, фасилітація) на уроках математики; «Формування духовних цінностей на уроках української мови та літератури»; «Проєктно-пошукова діяльність на уроках інформатики та технологій»; «Створення кроссенсів на уроках української літератури»; «Використання мемів і постерів на уроках історії»; «Використання наскрізних ліній сталого розвитку на уроках української мови та літератури»; «Проєктне навчання на межі дисциплін»; «Принципи сталого розвитку на уроках фізики та інформатики»; «Використання ТікТок на уроках біології»; «Перевернуті класи «Flipped classrom» на уроках англійської мови»; «Проєктна діяльність за принципами сталого розвитку на уроках англійської мови»; «Впровадження інтернет-ресурсів та інформаційно-цифрових технологій для формування математичної компетентності»; «Фітнес – дітям для фізичної активності та покращення ментального здоров'я»; «Технологія критичного мислення

та сталий розвиток на уроках математики»; «Сталий розвиток засобами проєктної діяльності на уроках фізики»; «Використання нейровправ на уроках художньо-естетичного циклу»; «Авторські казки та міфи на уроках зарубіжної літератури з елементами ілюстрування»; «Методи «Блеф-клуб», «Фішбоун», «Клоуз-тест» на уроках громадянської освіти»; «Хвилинки релаксації на уроках для збереження психологічного здоров'я» тощо.

Комунікативність. Про неї можна говорити багато, але вважаю основним те, що вона формується за умови самостійного налагодження особистістю комунікації з іншими, розв'язання спільних завдань, розширення сфер спілкування, у т.ч. і в соціальних мережах, адже ми працюємо з дітьми, яких вважають такими, що народилися з гаджетом у руці. І наша справа – допомогти їм у цьому на зрозумілій для них мові.

Якщо ж говорити про кооперацію, то здатність здобувачів освіти до командної роботи залежить від їхнього особистого бажання та можливості зважати на точки зору інших людей, координувати ідеї багатьох осіб, вирішувати проблеми в команді, знаходити консенсус та йти на компроміс.

Критичне мислення – життєво важливий ресурс особистості будь-якого віку. Критичне мислення базується на законах логіки та на розумінні психологічних процесів, які протікають у нашій свідомості. Критичним мислителям властиве скептичне ставлення до всього, але ніяк не цинічне.

Навички критичного мислення дають змогу не потонути в інформаційній лавині, не піддатися маніпуляціям, допомагають приймати зважені рішення в пошуку нових шляхів вирішення проблем сьогодення.

Усі ключові компетентності вважаються однаково важливими: кожна з них сприяє успішному життю особистості в суспільстві. Компетенції можуть застосовуватися у багатьох контекстах і в різних комбінаціях. Вони переплітаються та поєднуються: розвиваючи компетентності, важливі для однієї життєвої сфери, ми одночасно розвиваємо й пріоритетні для іншої.

Співпраця з закладами вищої освіти країни, спільні заходи з викладачами і студентами відкрили нові горизонти та перспективи для нас і наших ліцеїстів, сприяючи активному процесу формування навичок 4К.

Можемо з гордістю сказати, що незалежно від непростих умов, у яких перебуває понад рік наша країна й освіта, маємо тісну співпрацю з: Харківським національним педагогічним університетом імені Г.С. Сковороди, Криворізьким навчально-науковим інститутом Донецького державного університету внутрішніх справ, Національним університетом «Одеська юридична академія», Криворізьким державним педагогічним університетом, Криворізьким національним університетом, Київським національним університетом культури і мистецтв, Державним податковим університетом, Дніпровським національним університетом імені Олеся Гончара. Протягом 2022/2023 н.р. у рамках складених угод і плану спільних заходів провели понад 40 онлайн-заходів з партнерами та стейкхолдерами.

Такі навички, як творчість, критичне мислення, робота в команді, вміння спілкування, приймати рішення, стійкість, емпатія, повага до різноманітності, враховуються у всіх ключових компетентностях. Ці навички стали частиною інноваційного освітнього процесу нашого ліцею, що якісно впливає на підвищення якості освіти та розвиток особистості кожного учасника освітнього процесу.

Часто говорять, що люди повинні перейти від опору змін до гнучкого та адаптивного ухвалення. У нестабільності є й позитивні сторони: кожен з нас навчається краще адаптуватися і набуває свободи вибору, отримуючи більше можливостей для особистого зростання, навчання та розвитку.

Переконана, що формула «4К» – одна з обов'язкових умінь XXI століття, адже саме за креативними, інноваційними рішеннями, при умілій роботі в команді, розвиненими навичками комунікації та критичного мислення – майбутнє України.

АДАПТИВНІСТЬ В ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Ясінська Н.В.,

директор Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту Енергодарської міської ради Запорізької області

Самойлова І.А.,

методист Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту Енергодарської міської ради Запорізької області

Повномасштабна російська агресія створила для української освіти нові виклики. Найбільші зміни сталися на територіях, що були тимчасово окуповані, розташовані в зоні бойових дій чи поблизу лінії фронту. У 2022–2023 навчальному році закладам освіти треба було долати багато незвичних проблем. Готових моделей не існувало. Адміністрація і педагогічні колективи мусили самостійно адаптувати освітній процес до конкретних умов.

Дослідження якості організації освітнього процесу, яке проводилося Державною службою якості освіти України на рубежі 2022–2023 років, виявило проблему, притаманну ЗЗСО різних регіонів України (для ЗПО подібних досліджень не проводилося). В той час, коли організація освітнього процесу потребує гнучкості та адаптивності, коригування методів викладання, від третини до половини директорів і педагогів повідомили в ході опитування, що вони не вносили змін в організацію освітнього процесу [1, с.55–57]. Проблематичним виявилося й проведення компенсаторних заходів для подолання втрат, розривів, підтримки вразливих категорій учасників освітнього процесу.

Найактивніше впровадженням адаптивного менеджменту займається комерційний сектор економіки, бо то є запорукою виживання, конкурентоздатності. У вітчизняній освіті сформувалася наукова школа адаптивного управління, яка формалізувалася у Громадській організації «Школа адаптивного управління соціально-педагогічними системами» (далі – ГО). До складу ГО входять 10 докторів і 19 кандидатів наук на чолі з професором Г.В.Єльниковою. З 2016 р. її учасники щорічно проводять наукові форуми щодо адаптивних процесів в освіті [2, с.12]. За останні десятиліття з'явилися десятки наукових робіт з цього напряму. Методологію, теорію й технології адаптивного управління соціально-педагогічними системами досліджували Г.Єльникова, П.Третьяков. Окремим аспектам адаптивності в освіті присвятили свою наукову діяльність Г.Полякова, В.Маслов, З.Рябова, В.Лунячек та інші.

Отже, існує певний розрив між ступенем наукової розробки проблеми адаптивності в освіті та масштабами впровадження адаптивного управління в освітній галузі.

Метою даної публікації є ознайомлення із досвідом впровадження адаптивного підходу до організації освітнього процесу у закладі позашкільної освіти в умовах війни та окупації.

«Адаптивність – властивість системи, об›єкта пристосовуватися до змін умов зовнішнього оточення і внутрішнього середовища» [3, с.415]. Адміністрація Енергодарського центру туризму, краєзнавства та спорту (далі – ЕЦТКС) почала підготовку до 2022–2023 навчального року з аналізу умов.

Необхідно було будувати освітній процес в ситуації, коли місто опинилося в тимчасовій окупації, доступ до матеріально-технічної бази закладу і надання послуг з непідконтрольної території – неможливими. Питання безпеки набуло першочергового значення.

Учасники освітнього процесу знаходилися по різні боки лінії фронту. Велика кількість педагогів та вихованців виїхали в інші регіони України або за кордон. Тому, крім безпеки, особливу увагу привернуло питання збереження контингенту педагогів та вихованців, задоволення базових освітніх потреб дітей та молоді міста.

На підставі аналізу умов адміністрація розробила модель організації освітнього процесу. Вона передбачала дистанційну форму (поєднання онлайн та офлайн режимів) надання освітніх послуг на базі сайту ЕЦТКС з використанням сервісів для проведення

відеоконференцій (Zoom, Meet); хмарних сервісів для колективної роботи, створення інтерактивних завдань, виконання групових проєктів; месенджерів тощо.

Базовими принципами діяльності було визначено:

– безпечність освітнього процесу для всіх його учасників (зокрема, обмежувалося використання персональних даних, особливо тих педагогів і вихованців, хто залишився на окупованій території чи мають там близьких);

– гнучкість форм роботи закладу (залежали від безпекової ситуації, технічних можливостей, запитів окремих вихованців, груп);

– актуальність змісту (освітні послуги мали задовольняти нагальні освітні потреби здобувачів освіти, орієнтуватися на актуальні в державі, регіоні теми, проблеми).

В умовах, що постійно змінювались, адміністрація закладу дотримувалася тактики «малих кроків». Річний план роботи був «рухливим» щодо завдань, змісту, цільової аудиторії, строків проведення заходів.

Діяли у тісній співпраці із закладами загальної середньої освіти: налагоджували зв›язки через директорів, заступників, окремих педагогів: вивчали потреби, пропонували актуальні теми, цікаві заходи, розробляли на запит дидактичні матеріали тощо. Існувало розуміння того, що позашкільними мають забезпечити якість освітнього процесу разом з вчителями, компенсуючи певні втрати, розриви, обумовлені військовим часом.

У листопаді 2022 р., коли почалися атаки на енергетичну інфраструктуру України, ЕЦТКС організував воркшоп «Зберігай енергію – будь у безпеці» (https://youtu.be/uRxtlaGmbXg). Для учнів початкової та середньої школи проведені інфопрактикуми, ярмарка лайфхаків щодо збереження власного тепла, економної експлуатації побутових приладів, використання природних ресурсів тощо. Застосовували діяльнісний, компетентнісний, STEM підходи, орієнтувалися на актуальні потреби.

Колективу закладу позашкільної освіти вдалося зберегти циклічні міські заходи, зокрема природничі й туристичні квести. Їх проведення виконало не тільки пізнавальну функцію, а й стало важливим психологічним фактором, демонстрацією стабільності, впевненості, об›єднало учасників освітнього процесу різних закладів освіти міста.

Традиційний для ЕЦТКС захід – Тиждень екології та краєзнавства. Велика кількість напрямів, охоплення різних категорій споживачів освітніх послуг, актуалізація та поглиблення базових знань з біології, географії, історії, хімії, фізики тощо (http://surl.li/kcmoq). Наприклад, учні 11-х класів стали учасниками екологічних слухань – проекту, який тривав близько 6 тижнів. В центрі уваги була тема впливу війни на стан навколишнього середовища. Старшокласники проводили свої невеликі дослідження, робили висновки щодо джерел, напрямів впливу, моніторингу цих процесів.

Особливу увагу в 2022–2023 навчальному році ЕЦТКС приділив заходам патріотичного спрямування, розуміючи значення громадянських якостей під час війни. Популяризація історичної, краєзнавчої інформації, знайомство з життєвим шляхом історичних особистостей, в тому числі військових, обговорення проблемних питань педагогами-позашкільниками, вчителями разом з вихованцями, – практики, які ЕЦТКС застосовував протягом року.

Саме адаптивність управління, змісту, форм і методів освітньої діяльності дозволяє реалізувати принцип повноти освіти, системності надання освітніх послуг, забезпечити якість освіти. Заклад позашкільної освіти дійсно стає соціально-культурним центром територіальної громади.

Бар›єром на цьому шляху є стійкість «радянської» моделі управлінської діяльності, яка характеризується поєднанням авторитаризму з нездатністю керівників, педагогів діяти самостійно.

Список використаних джерел

1. Дослідження якості організації освітнього процесу в умовах війни у 2022/2023 навчальному році URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2023/04/yakist-osvity-v-umovah-viyny-web-3.pdf

2. Адаптивні процеси в освіті: збірник матеріалів (тез доповідей) 1-го Міжнародного наукового форуму; [за заг. ред. Г.В. Єльникової, М.Л. Ростоки; ред. кол.: Л.О. Ануфрієва, Л.О. Бачієва, З.В. Рябова]. Київ-Харків, 2022, Вип. 1 (4), 296 с. URL: https://lib.iitta.gov.ua/730339/1/Zbirnyk%20Forum%20I-AAE-2022.pdf

3. Кривобок К.В. Обґрунтування сучасного підходу щодо адаптації підприємства до нестійкого зовнішнього середовища URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/14_ukr/57.pdf

КОНЦЕПТУАЛЬНІ НАПРЯМИ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ПРАЦІВНИКІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ІЗ СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ

Аніщенко В.О.,

д-р пед. наук, професор, професор кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін, Академія Державної пенітенціарної служби;

Разумейко Н.С.,

канд. пед. наук, доцент, начальник кафедри педагогіки та гуманітарних дисциплін, Академія Державної пенітенціарної служби

Цифровізація освіти, цифрові освітні технології, цифрова трансформація освіти, інформаційно-цифрові інструменти навчання, цифрова грамотність, цифрова культура та інші – нові категорії, що впливають на процес розвитку інноваційності освіти. Вони посіли одне з найголовніших місць у визначенні векторів вдосконалення шляхів формування цифрової компетентності майже всіх суб'єктів освітнього середовища, що пов'язано з цифровізацією всіх сфер життя. Це знайшло своє відображення у проєкті Концепції цифрової трансформації освіти та науки на період до 2026 року [1].

Цифровізація освіти в умовах війни набула ще більшої актуальності особливо для закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання, діяльність яких пов'язана з підготовкою фахівців-офіцерів для військової, правоохоронної та інших сфер, які мають виконувати різні складні завдання щодо ведення бойових дій, оборони та захисту території країни, забезпечення безпеки функціонування держави та суспільства, подолання наслідків надзвичайних ситуацій тощо. Цей багатогранний процес вимагає, в першу чергу, від науково-педагогічних працівників володіння новими цифровими компетенціями, що є складовими професійної педагогічної компетентності в галузі володіння інформаційно-комунікативними та цифровими технологіями різної складності. Від рівня сформованості цифрової компетентності науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання залежить його можливість застосувати інноваційні підходи до навчання майбутніх фахівців-офіцерів до здобуття освіти на кожному рівні, в тому числі освіти протягом життя шляхом підвищення кваліфікації щодо набуття нових професійних навичок.

Цифрова компетентність науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання дозволяє йому своєчасно створювати дидактичне забезпечення з врахуванням тих нових методологічних вимог, що мають бути враховані для створення педагогічних умов навчання, оцінки якості навчальних матеріалів та засвоєння їх здобувачами освіти, оцінки готовності застосовувати знання та набуті вміння й навички під час навчання в процесі виконання практико-орієнтованих ситуативних завдань різної складності, що максимально наближені до професійних умов виконання своїх службових зобов'язань з врахуванням виду діяльності, умов її здійснення тощо.

Актуальність пошуку моделі формування цифрової компетентності науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання та розробка певної моделі підвищення його кваліфікації в сфері набуття нових навичок використання інформаційних технологій, цифрових інструментів пошуку, обробки інформації, створення інтерактивних методик викладання специфічних дисциплін фізичної та тактико-спеціальної підготовки, що базуються на технологіях віртуальної та доповненої реальності, 3D-технологіях, робототехніки, використання різних технік щодо формування кібербезпекових та здоров'язбережувальних навичок, а також навичок виживання під час бойових дій, надзвичайних ситуацій, надання домедичної допомоги, забезпечення захисту цивільного населення тощо.

Цифрові технології та інноваційні методи навчання спроможні при грамотному застосуванні в освітньому процесу сформувати високий рівень як готовності до професійної діяльності майбутніх фахівців-офіцерів, так і їх професійної компетентності, однією зі складових якої є цифрова або інформаційно-цифрова компетентність. Однак, для цього, перш за все, сам науково-педагогічний працівник закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання має бути досвідченим в сфері цифрових технологій та інструментів, мати високий рівень власної цифрової компетентності та постійно його підвищувати.

Цифрова компетентність науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання – це здатність викладача використовувати специфічні інструменти інформаційно-комунікаційних технологій для підвищення якості освітнього процесу та розвитку не тільки освітніх, але й практико-орієнтованих здібностей майбутніх фахівців-офіцерів, для розуміння цифрової грамотності та культури, стимулювання і розвитку мотивації до вдосконалення протягом життя цифрових навичок.

Необхідним постало вирішення певних питань, а саме: використання викладачами закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання різноманітних цифрових ресурсів та інструментів, впровадження новітніх методик та підходів до навчання, особливо щодо використання стимуляторів і віртуальних тренажерів, застосування штучного інтелекту, розвитку онлайн-курсів практико-орієнтованого характеру, проведення професійно-орієнтованих тренінгів, створення дослідницьких STEM лабораторій тощо, що є дуже важливим аспектом сьогодення в умовах воєнного стану.

Цифрові технології стрімко розвиваються, що викликає необхідність викладачеві не просто слідкувати за їх розвитком, а своєчасно оновлювати свої цифрові навички. Це суттєво впливає на збільшення робочого часу викладача, оскільки він має постійно оновлювати власні знання та набути нові навички в сфері цифровізації освіти (освітніх цифрових технологій), змінює його емоційний стан та відношення до своєї професійної діяльності через розуміння необхідності своєчасного оновлення методологічного забезпечення освітнього процесу (дотримання принципів цифрової дидактики [2], застосування веб-застосунків, програм для аналізу, синтезу, оцінки інформації та прийняття певних рішень щодо вирішення практичних кейсів та ін.).

Вважаємо, що зараз науково-педагогічний працівник закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання має вміти створити цифрову дидактику, що базується на перегляді класичних канонів педагогіки вищої школи та стратегії цифровізації освіти, побудови нового інформаційного освітнього середовища, вивченні нових принципів, методів, засобів та організаційних форм навчання в умовах цифрового освітнього середовища, яке має бути наповнено освітніми ресурсами та динамічним і гнучким до якісних змін, пов'язаних саме з розвитком цифрових технологій, в тому числі специфічних, професійно обумовлених певною галуззю їх застосування.

Отже, одним з важливіших напрямків своєчасного формування цифрової компетентності науково-педагогічного працівника закладу вищої освіти із специфічними умовами навчання вважаємо розробку моделі підвищення кваліфікації саме в частині цифрової компетентності, з врахуванням закордонного досвіду, що буде враховувати її певні структурні компоненти, а саме: оновлення знаннєвого компоненту (про нові цифрові технології, інтерактивні інструменти та їх застосування в практичній діяльності, програмне забезпечення для викладання та навчання тощо), практико-орієнтованого (інтегрування певних специфічних цифрових технологій у практичні завдання, кейси тощо), комунікативного (розробка та впровадження онлайнових та змішаних форм і методів навчання, вибір певних технологій викладання, навчання, спілкування тощо), соціально-психологічного (здатність сучасно мислити та діяти в інформаційному освітньому середовищі).

Список використаних джерел

1. Концепції цифрової трансформації освіти та науки на період до 2026 року (проєкт). URL: https://mon.gov.ua/ua/news/koncepciya-cifrovoyi-transformaciyi-osviti-i-nauki-mon-zaproshuye-do-gromadskogo-obgovorennya.

2. Саган О.В. Цифрова дидактика: реалії та перспективи. Актуальні проблеми фахової підготовки сучасного педагога : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Херсон : Вид-во ХДУ, 2020. С. 435–440.

ЦИФРОВА КОНЕКТИВНІСТЬ СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ МУЗИЧНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Ашихміна Н. В.

канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри вокально-хорової підготовки факультету музичної та хореографічної освіти ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса)

Нині відбуваються стрімкі трансформації в галузі інформаційно-комунікаційних технологій, широка дигіталізація та, як наслідок, переорієнтація організаційних аспектів у різних сферах людської діяльності. Все більш помітним стає вплив цих технологій на освітній сектор, тому стає очевидною необхідність переосмислення підходів до освіти відповідно до нових пріоритетів [1].

Сучасні зміни в освітньому процесі допомагають вдосконалити концепції та методи навчання здобувачів вищої, зокрема й мистецько-педагогічної освіти. Зросла важливість забезпечення неперервного розвитку як професійних, так і особистісних якостей майбутніх учителів музичного мистецтва, з огляду на сучасні тенденції цифровізації художньо-освітнього процесу.

Однією з найбільш адаптованих до цифрової епохи теорій навчання стає концепція конективізму (від англ. to connect – з'єднувати, взаємодіяти) [2]. В рамках цієї концепції наголошується на важливості збільшення обсягу знань шляхом створення мережі інформаційних зв'язків, що віддзеркалює нові підходи до музичного навчання та накопичення знань у галузі музичного мистецтва.

Сьогодні цифрові технології та Інтернет надають унікальні можливості для глобальної конективності та співпраці у різних сферах, включаючи вищу музично-педагогічну освіту. Цифрові інструменти забезпечують зручний доступ до ресурсів, що сприяють художньо-інтелектуальному розвитку, творчому обміну ідеями та досвідом між викладачами та майбутніми вчителями музичного мистецтва незалежно від їхнього (географічного) фактичного місця перебування.

Цифрові інструменти трансформують музично-педагогічну освіту, розширюючи межі традиційних методик музичного навчання. Відеоконференції, освітні онлайн-платформи, зокрема для спільного музикування, віртуальна реальність та доповнена реальність дозволяють проводити інтерактивні заняття, віртуальні майстер-класи тощо. Це забезпечує доступ до світового пулу знаних викладачів та експертів, що допомагає розширювати обсяг знань та вдосконалювати практичні, в тому числі виконавські, навички та вміння майбутніх учителів музичного мистецтва.

Цифрові інструменти створюють для митців, фахівців у галузі музичного мистецтва, викладачів та здобувачів можливості об'єднати свої зусилля над спільними проєктами та творчими викликами. Колаборація в режимі реального часу, створення онлайн-ансамблів та віртуальних груп дозволяють розширювати артистичний простір та обмінюватися ідеями в масштабах, раніше неможливих.

Зважаючи на вищезазначене, концепція конективізму може сприяти розвитку соціальної присутності учасників художньо-освітнього процесу через їх взаємодію на специфічній інформаційно-комунікаційній платформі. В обраному електронному оточенні викладачі та здобувачі вищої музично-педагогічної освіти мають можливість спільно співпрацювати для досягнення визначених цілей. Така парадигма виголошує важливість взаємодії викладачів та майбутніх учителів музичного мистецтва через обмін знаннями та демонстрацію готовності до нетрадиційних підходів до реалізації художньо-освітнього процесу. Відсутність цих чинників може ускладнити конективне навчання, яке ґрунтується на високому рівні самостійності майбутніх учителів музичного мистецтва.

Поряд із беззаперечними перевагами, цифрова трансформація вищої музично-педагогічної освіти демонструє свої виклики. Проблеми із якістю звуку в онлайн-форматі, проблеми авторських прав, а також певна «віддаленість» та «відчуженість» від традиційного музичного спілкування є певними труднощами, які слід долати під час упровадження контективного підходу.

Отже, цифрові інструменти відкривають нові перспективи для глобальної конективності та співпраці у вищій музично-педагогічній освіті. Вони допомагають розширити межі навчання та творчості, створюючи інформаційно-комунікаційні зв'язки між викладачами та майбутніми вчителями музичного мистецтва. Розуміння переваг і викликів цієї цифрової трансформації допоможе максимально використовувати її можливості для підвищення якості мистецької освіти та розвитку митців та фахівців майбутнього.

Список використаних джерел

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні (нова редакція) / за ред. Л. А. Найдьонової, М. М. Слюсаревського. Київ, 2016. 16 с. URL: http://mediaosvita.org.ua/wp-content/uploads/2016/12/концепція-медіаосвіти.pdf (дата звернення: 15.08.2023).

2. Connect your Learning : A Resource for Innovative Classroom. Erasmus + Programme of the European Union. Salto-Youth. Net, 2019. 96 p. URL: https://www.saltoyouth.net/downloads/toolbox_tool_download-file-2125/Connect%20your%20Learning%20A%20Resource%20for%20Innovative%20Classroom.pdf (Last accessed: 16.08.2023).

STEM-ЛАБОРАТОРІЯ ДЛЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ «ЩО ТАКЕ ЕКСПЕРИМЕНТИ»

Щербина О. О.,

заступник директора ЗЗСО Лиманської загальноосвітньої школи I-III ступенів №3 Лиманської міської ради Донецької області

STEM – освіта повинна починатися з першого класу і продовжуватися упродовж всього навчання. Навчатися повинно бути цікаво, доступно і радісно. Знання про оточуючий світ діти повинні опановувати не в теорії, а за допомогою дослідів і експериментів. Основною метою роботи STEM-лабораторії для учнів початкових класів є формування відповідних Концепції Нової української школи та Державному стандарту початкової освіти ключових та предметних компетентностей в учнів. Матеріал лабораторії дає змогу: зацікавити учнів проведенням дослідів, здивувати їх; створити для дітей яскраву картинку, що сполучає нові й уже наявні знання в єдине ціле, створюючи цілісний багатоплановий образ об'єкта вивчення; усебічно дослідити тему відповідно до вікових особливостей маленьких учнів, унаочнити міжпредметні зв'язки; стимулювати фантазію, на повну силу задіяти емоції учнів; показати шляхи та способи практичного застосування набутих знань, актуалізувати власний досвід дітей, відповісти на всі їхні запитання; навчити малих висловлювати припущення, відстоювати власну думку, брати участь у діалозі. Роботу в лабораторії побудовано на засадах компетентнісного, діяльнісного підходів, з використанням елементів інтеграції, інноваційних та здоров'язбережувальних технологій, інтерактивних методів та прийомів навчання, сучасного обладнання як складової нового освітнього середовища.

Цілі: ознайомити з приладами для проведення найпростіших дослідів; учити проводити дослід і спостереження; закріплювати знання та використання терміну «прилад»; учити проводити досліди і спостереження з метою визначення властивостей об›єктів; розвивати спостережливість і увагу; виховувати колективізм. Завдання: формувати групу компетентностей: загальнокультурну компетентність для вдосконалення знань про навколишній світ та його особливості; компетентність спілкування державною мовою для правильного використання термінологічного апарату, спілкування під час пояснення навчального матеріалу; компетентність в природничих науках для формування в учнів практичних навичок дослідження; компетентність уміння вчитися впродовж життя шляхом спостереження природних явищ і процесів та їхніх наслідків; інформаційну компетентність для здійснення пошуку інформації в різних джерелах; формувати наскрізні вміння: критично мислю, співпрацюю, ефективно спілкуюся, досліджую, організовую свою діяльність, рефлексую.

Робота STEM-лабораторії складається з етапів:

I. Ранкова зустріч: вправа «Ранкові враження», обмін інформацією «Як людина досліджує світ?», дослідницька діяльність – вправа «Що у коробці?», теми для щоденника вражень: я — дослідник(ця), мені цікаво знати…, створення емоційного фону за допомогою цеглинок Лего.

II. Мотиваційний етап: створення проблемної ситуації із загадковим повідомлення у Telegram — месенджер від маленьких казкових істот: Кружка, Трикуті, Квадрика і Шамана-Кругомана зі світу телеканалу ПЛЮСПЛЮС, героїв навчально-пізнавального мультсеріалу «Світ чекає на відкриття». Ділення на 4 групи: старший лаборант, який виконує досліди, асистенти (помічники, відповідальні за матеріали), секретар (робить позначки у чек-листі, також заповнює гексагон із властивостями повітря та води), вартовий часу, відповідальний за чистоту.

III. Цілепокладання: формулювання мети роботи в лабораторії: читання секретного таємничого послання від героїв мультсеріалу, написаного невидимим чорнилом

(лимонним соком або молоком), а потім нагрітим праскою. – Що ж тут написано? Досліди. Так, діти, ви сьогодні, як справжні вчені будете робити різні експерименти. На більшість запитань можна знайти відповіді у книжках. Але цікавіше на деякі запитання знаходити відповідь за допомогою дослідів, експериментів. Світ навколо нас має багато таємниць, які досліджувати дуже цікаво! Зверніть увагу на Стіну слів: дослід, експеримент — це відтворення явища в певних умовах з метою дослідження.

IV. Знайомство з правилами проведення експериментів: смайлики-емодзі: дотримуйся тиші, правило піднятої руки, будь уважним, будь обережним, співпрацюй з товаришами, завжди вір у свої сили.

V. Знайомство з приладами для проведення експериментів: мірний циліндр, склянка, які мають поділки, тому ними відмірюють потрібний об'єм рідини; колба, хімічна склянка, пробірка поділок не мають, їх використовують для зберігання рідин, приготування розчинів речовин у воді; лійка, щоб наливати рідину акуратно без розбризкування; скляна паличка, якою перемішують речовини в посудині; лабораторний штатив для пробірок, які мають кругле денце.

VI. Цілереалізація

– Сьогодні ми будемо виконувати досліди, результати яких ми побачимо одразу, але є такі досліди, результати яких можна побачити через деякий час; фарбування живих квітів (хризантем) або капусти, чарівне яйце в склянці з оцтом, який розчинив шкаралупу. Увага! Оцет – небезпечний, він потребує обережності!

1. Експерименти з повітрям: спіймай повітря, вийти сухим із води, надування повітряної кульки за допомогою оцту та соди, загаси вогонь склянкою.

2. Експерименти з водою: паперова квітка, кришка із паперу, склянка з монетами, фрукти, що плавають, навчи яйце плавати, лавова лампа, океан у пляшці. Секретарі заповнюють Гексагони, на дошці вчитель записує властивості повітря та води на Інтелект-карті.

3. Створення ситуації ускладнення: як дістати гвинтик з води, не замочивши рук (за допомогою магніту).

VII. Введення нового способу дій у систему знань і повторень

Гра «Так чи ні?»
за допомогою цеглинок ЛЕГО

– Вода в рідкому стані прозора?
– Повітря має запах?
– Повітря від нагрівання розширюється?
– Повітря важче за воду?

VIII. Рефлексія навчальної діяльності

– Подивіться на чек-лист. Які експерименти вам сподобалися найдужче? А з якими властивостями води та повітря познайомилися, подивіться на гексагони? У лабораторії сьогодні працювали дуже хороші співробітники. Усі вміють домовлятися, доброзичливі, готові виручити один одного у будь-яку хвилину. Лаборанти сьогодні дуже добре планували свою роботу. На цьому наша подорож у лабораторію дослідів і експериментів не закінчується. Я бажаю вам продовжити її разом зі своїми батьками! Спостерігайте за світом навколо, експериментуйте і відкривайте закони природи!

Висновки. Аналіз очікуваних та отриманих результатів:

Знаннєва лінія: учні можуть знаходити воду в довкіллі, пояснювати властивості повітря і води, досліди, які проводять, робити висновки.

Діяльнісна лінія: учні обрали найбільш цікавий для себе вид дослідницької роботи, навчилися проводити досліди з водою та повітрям, шляхом досліджень, власних спостережень, практичного застосування власного досвіду, конструювання, зможуть презентувати результати групової діяльності.

Ціннісна лінія: розширили своє уявлення про природу, зрозуміли значення води та повітря для живої природи, усвідомили важливість економного використання води у побуті.

Посилання на використані джерела інформації:

1. Кузьмінчук А. Досліди з водою для дітей. – Блог Ecosoft. Джерело https://ecosoft.ua/ua/blog/opyty-s-vodoy-dlya-detey/

2. Досліди для дітей з водою. – LearningUa. Джерело https://www.youtube.com/watch?v=v9q2VfYePbE

3. Корисні підказки. Вода. – Телеканал ПЛЮСПЛЮС. Джерело https://www.youtube.com/watch?v=RmErh04ndGs&t=92s

4. Дивне яйце. – LearningUa. https://www.youtube.com/watch?v=J8m17SzZZ-Q

УПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНІХ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК СКЛАДОВА ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Заярна Вікторія Сергіївна,

заступник директора Сумського ОЦПО та РТМ
zayarnavik@gmail.com

Одним із головних завдань сьогодення для освітньої галузі є забезпечення якості освіти в умовах війни. Зокрема, якості позашкільної освіти, пріоритетом якої сьогодні є створення безпечного освітнього простору та реалізація права кожної дитини на якісну позашкільну освіту з метою плекання здібностей та творчого потенціалу, розвитку талантів й обдарувань підростаючого покоління.

Заклади позашкільної освіти продовжують активно працювати, створюють умови для інтелектуального, духовного, творчого розвитку та професійного самовизначення підростаючого покоління навіть в умовах збройної агресії російської федерації, забезпечуючи змістовне дозвілля та психологічну підтримку здобувачів освіти.

Тому актуальним є питання подальших шляхів підвищення рівня якості освіти, створення сприятливих умов для сталого розвитку закладів позашкільної освіти [2].

Питанню якості освіти присвячено праці значного кола науковців, серед яких виділимо З. Гуменної, Т. Лукіної, О. Ляшенко, В. Лугового, О. Савченко. На важливих аспектах якості позашкільної освіти наголошено у працях О. Биковської, В. Вербицького, Л. Тихенко. Аналіз праць науковців і педагогів-практиків доводить, що відповіддю на сучасні освітні виклики в аспекті якості освіти може стати налагоджена збалансована методична робота з питань підвищення кваліфікації педагогів в упровадженні інноваційних освітніх технологій, зокрема STEM-освіти задля забезпечення сталого розвитку позашкільної освіти [1].

З цією метою в Сумському обласному центрі позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю було організовано діяльність педагогічного STEM-коворкінгу.

Діяльність педагогічного STEM-коворкінгу спрямовано на координацію упровадження STEM-освіти в умовах закладів позашкільної освіти в області.

Основні функціональні завдання:

створення організаційно-методичного простору (умов) для ефективної реалізації позашкільної STEM-освіти в області;

організація й систематизація діяльності творчих груп педагогів;

координація методичного супроводу освітньої STEM-діяльності в області, підвищення професійної компетентності педагогів закладів позашкільної освіти;

забезпечення ефективної реалізації освітньої STEM-діяльності в закладах позашкільної освіти, апробація й реалізація інноваційних форм і методів роботи з обдарованими здобувачами освіти.

Координація освітньої STEM-діяльності систематично здійснюється за наступними напрямами:

Упровадження освітньої STEM-діяльності в закладах позашкільної освіти в області передбачає організацію і проведення обласної STEM-школи для педагогів й обласного фестивалю STEM-ідей, забезпечення діяльності постійно діючого консалтінг-центру, підготовка освітнього контенту для онлайн-хабу Позашкілля Сумщини.

Методичний супровід STEM-діяльності в закладі передбачає роботу консалтінг-групи та відкритого педагогічного коворкінгу, планування освітнього процесу у структурних підрозділах закладу за напрямами позашкільної освіти із STEM-складовою. Передбачено розробку методичних матеріалів з урахуванням змішаних форм навчання, підготовку до участі в обласних й всеукраїнських заходах.

Організація освітнього процесу в закладі спрямовано на удосконалення діяльності творчих об'єднань з комплексною, інтегрованою складовою, реалізацію освітніх STEAM-проєктів тощо.

Як зазначалося вище, одним із основних напрямів діяльності коворкінгу є координація упровадження STEM-орієнтованого навчання в закладах позашкільної освіти області. З цією метою у 2022/2023 н.р. було започатковано

обласну STEM-школу для педагогів закладів позашкільної освіти, що проходила в дистанційному форматі. Мета роботи школи – консолідація педагогічної спільноти, актуалізація сучасних освітніх тенденцій в умовах закладів позашкільної освіти, популяризація природничої і математичної освіти, пошуково-дослідницької, проєктної діяльності, формування основних життєвих компетентностей здобувачів освіти як представників конкурентоспроможного українського суспільства.

Програмою школи було передбачено проведення теоретичного, практичного і підсумкового модулей. Слухачі школи ознайомилися з тематичними теоретичними матеріалами, виконали практичне завдання, реалізовували екологічні STEM-активності. Результатом діяльності стало укладання електронного кейсу теоретичних матеріалів й авторських інтерактивних освітніх продуктів. Платформу для проведення школи було організовано на офіційному сайті Сумського ОЦПО та РТМ. Про актуальність STEM-освіти й ефективність роботи школи свідчать понад 70 постів педагогів закладів позашкільної освіти області, що розміщено на інтерактивній дошці Padlet (посилання на сайті закладу у розділі «STEM-школа») [3].

Слухачами школи протягом 2022/2023 н.р. стало понад 140 педагогів, 85 з яких успішно пройшли всі етапи навчання та отримали сертифікати з підтвердженням годин підвищення кваліфікації.

Про результативність навчання в STEM-школі свідчить активна участь педагогів закладів позашкільної освіти в обласному фестивалі STEM-ідей «ЕКОактивна STEM-весна позашкільна» (квітень 2023 р.). Протягом місяця тривав обласний фестиваль STEM-ідей «ЕКО-активна STEM-весна позашкільна». Понад 60 творчих педагогів із 20 закладів позашкільної освіти області взяли активну участь в обласному фестивалі STEM-ідей. Під час заходу педагоги висвітлювали свою активну STEM-діяльність на сторінках соцмереж, на сайтах закладу. Створено потужне інформаційне поле, що позитивно презентує STEM-діяльність в закладах позашкільної освіти області.

Підсумки фестивалю було підбито під час онлайн-зустрічі педагогів-однодумців, під час якої було презентовано практики упровадження STEM-освіти, реалізація пошуково-дослідницьких проєктів, творчих STEM-активностей, креативних STEM-ідей.

Проведення обласного фестивалю STEM-ідей «ЕКОактивна STEM-весна позашкільна» засвідчило, що педагоги-позашкільники Сумщини ефективно працюють задля підвищення рівня якості освіти, сповнені нових креативних ідей, мають високий рівень професійної компетентності, відкриті для інновацій. Працюють заради виховання нової генерації українців!

Результатами роботи педагогів в межах школи вбачається розвиток інтелектуальної (пізнавальної) сфери й формування ключових STEM-компетентностей здобувачів освіти відповідно тенденціям розвитку сучасного науково-технічного процесу; виховання підростаючого покоління на основі загальнолюдський моральних цінностей й сучасник викликів суспільства; популяризація інноваційних форм і методів навчально-творчої діяльності зі здобувачами освіти в умовах закладу позашкільної освіти; підвищення фахової компетентності педагогів закладів позашкільної освіти області у галузі STEM-освіти; інтеграція освітянської спільноти закладів позашкільної освіти області; модернізація й підвищення якості освітнього процесу в закладах позашкільної освіти Сумщини.

Вирішення питання забезпечення якості позашкільної освіти шляхом упровадження інноваційних освітніх технологій позитивно вплине на збереження сталого контингенту здобувачів освіти та високий рівень їх інтелектуального й духовного розвитку, сформованості ключових сучасних компетентностей й навичок, необхідних для успішної соціалізації й подальшої професійної діяльності молодого покоління, збереження кадрового потенціалу прикордонного регіону.

Джерела

1. STEM-освіта. Професійний розвиток педагога : збірник спецкурсів / О.В. Коршунова, Н.І. Гущина, І.П. Василашко, О.О. Патрикєєва. К. : Видавничий дім «Освіта», 2018. 80 с. URL: http://yakistosviti.com.ua/userfiles/file/STEM-osvita_kurs.pdf (дата звернення 4.08.2023).

2. Методичні рекомендації з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах позашкільної освіти URL: https://sqe.gov.ua/wp-content/uploads/2021/10/Metodichni_rekomendacii_ZPO_SQE-2021.pdf (дата звернення 7.08.2023).